

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA**

Daiva KONČIUVIENĖ

Viešojo valdymo studijų programos studentė

**STRATEGINIS SOCIALINĖS PARAMOS
VALDYMAS:
MAŽEIKIŲ RAJONO ATVEJIS**

Magistro darbas

Šiauliai, 2017

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO KATEDRA

Daiva KONČIUVIENĖ

STRATEGINIS SOCIALINĖS PARAMOS
VALDYMAS:
MAŽEIKIŲ RAJONO ATVEJIS

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, Viešasis administravimas (N700)

Darbo vadovas:
prof. Dr. Teodoras TAMOŠIŪNAS

Teigiū, kad magistro darbas, kurį teikiū Viešojo administravimo magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Končiuvienė, D. (2017). Strateginis socialinės paramos valdymas: Mažeikių rajono atvejis. Magistro darbas / Vadovas prof. Dr. T. Tamošiūnas. Šiaulių universitetas, Viešojo administravimo katedra. 81 p. (su priedais 91p.).

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas strateginis socialinės paramos valdymas ir tobulinimo kryptys Mažeikių rajone. Vyriausybės išskirti socialinės politikos prioritetai skatina nuolat Mažeikių rajono savivaldybės Socialinės paramos skyrių bei administraciją ieškoti vis naujų, efektyvesnių priemonių teisingai vykdyti socialinę politiką rajone.

Tuo tikslu pirmoje, teorinėje magistro darbo dalyje apžvelgtos įvairios strateginio valdymo apibrėžtys bei privataus ir viešojo sektoriaus skirtumai. Nagrinėjama socialinės apsaugos samprata gerovės valstybėje, apžvelgiama socialinės apsaugos sistema Lietuvoje. Apžvelgtos esminės piniginės socialinės paramos ir socialinių paslaugų srityje vykstančios pertvarkos.

Antroje dalyje pateikiamas tyrimo apie strateginį socialinės paramos valdymą Mažeikių rajone metodologijos pasirinkimo pagrindumas – tyrimo metodika, tyrimo instrumentas, tyrimo imties charakteristika.

Trečioje dalyje analizuojami Lietuvos Respublikos teisės aktai, ES teisiniai dokumentai reglamentuojantys socialinės apsaugos sistemą; Valstybinio audito ataskaitos; Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialiniai pranešimai; Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas 2014-2020 m., Mažeikių rajono savivaldybės teisės aktai ir dokumentai reglamentuojantys socialinės paramos valdymą. Siekiant išsiaiškinti ir įvertinti strateginio socialinės paramos valdymo Mažeikių rajoneto tobulinimo galimybes, atlikta išorinių veiksnių analizė, Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone teisinės bazės analizė bei SSGG analizė. Suformuotos galimos socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptys, pateiktos išvados bei rekomendacijos, kurios skatins tarpinstitucinį bendradarbiavimą, padėsiantį kompleksiskai spręsti iškilusias socialines problemas bei skatintų naujų paslaugų formų atsiradimą.

Pagrindiniai žodžiai: socialinė parama, socialinė politika, strateginis valdymas, socialinės apsaugos sistema.

Končiuvienė, D. (2017). Strategic management of support: the case of Mažeikiai region. Master thesis / Supervisor prof. dr. T. Tamošiūnas. Šiauliai university, Public administration department. 81 p. (91 p.).

SUMMARY

Master thesis analyses strategic management of social support and its development trends in Mažeikiai region. Government's priority in social policy makes stimulation for the Social department of Mažeikiai region municipality to search for new and effective measures of the equitable social policy.

The first part of the master thesis reviews the definitions of strategic management and differences between private and public sectors. This part also researches the concept of social protection in welfare state, describes the system of social protection in Lithuania. In addition, main changes of financing of social support and social services are reviewed.

The second part substantiates the methodology of the research of social support management in Mažeikiai region: survey technique, instrument of the research, description of survey sample.

The third part analyses Lithuanian and European laws that regulate social protection system, reports of national audit, social reports of Lithuanian ministry of Social protection and labour, long term (2014–2020) strategic plan of Mažeikiai region municipality, laws and documents that regulate the management of social support in Mažeikiai region municipality. In order to identify and evaluate the trends for the development of social support in Mažeikiai region, the analysis of external factors, laws that regulate management of social support in Mažeikiai region and SWOT analysis were accomplished. The paper presents main directions for the development of social support, provides conclusions and recommendations that stimulate the collaboration between institutions. This collaboration is expected to solve social problems and stimulate the rise of new service forms.

Key words: social support, social politics, strategic management, social security system.

TURINYS

TERMINŲ ŽODYNAS.....	6
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	8
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	8
ĮVADAS.....	9
1. TEORINIS STRATEGINIO SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO DISKURSAS.....	13
1.1. Teoriniai strateginio valdymo aspektai.....	13
1.1.1. Strateginio valdymo koncepcijos.....	13
1.1.2. Strateginio valdymo modeliai ir pagrindiniai etapai.....	14
1.1.3. Strateginio valdymo ypatumai viešojo sektoriaus organizacijose.....	17
1.2. Socialinės apsaugos samprata gerovės valstybėje.....	20
1.3. Socialinės apsaugos sistema Lietuvoje.....	26
1.3.1. Socialinės apsaugos sistemos valdymo ypatumai.....	26
1.3.2. Socialinės paramos valdymo Lietuvoje situacijos analizė.....	32
2. STRATEGINIO PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO TYRIMO MAŽEIKIŲ RAJONE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS.....	37
2.1. Tyrimo metodikos pagrindimas.....	37
2.2. Tyrimo instrumento pagrindimas.....	38
2.3. Tyrimo imties charakteristika.....	39
2.4. Magistro darbo loginė schema.....	41
3. STRATEGINIO SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO MAŽEIKIŲ RAJONE SITUACIJA IR TOBULINIMO GALIMYBĖS.....	43
3.1. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone išorinių veiksnių analizė	43
3.1.1. Politiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui.....	43
3.1.2. Ekonominiai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui.....	48
3.1.3. Socialiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui.....	51
3.1.4. Technologiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui.....	53
3.2. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone teisinė bazė.....	55
3.3. Socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės Mažeikių rajono savivaldybėje.....	60
3.3.1. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone SSGG analizė.....	60
3.3.2. Informantų nuostatų apie socialinės paramos valdymo tobulinimą Mažeikių rajone analizė.....	62
3.3.3. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone tobulinimo kryptys.....	71
IŠVADOS.....	73
REKOMENDACIJOS.....	75
LITERATŪRA.....	77
PRIEDAI.....	82

TERMINŲ ŽODYNAS

Bazinė socialinė išmoka (MGL) - tai rodiklis socialinės apsaugos išmokoms ir kitiems teisės aktų nustatytiems dydžiams apibrėžti ir apskaičiuoti (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymas, 2008).

Bendrasis vidaus produktas (BVP) – visų paslaugų ir prekių, pagamintų šalyje per tam tikrą laiką naudojant gamybos veiksnius neatsižvelgiant į tai, kurios šalies piliečiams tie veiksniai priklauso, pinigine išraiška (Ekonomikos terminai, 2016).

Būsto šildymo išlaidų kompensacija - pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos rekomenduojamus ar su ja suderintus vartotojų siūlomus šilumos paskirstymo metodus būstui šildyti priskirtų centralizuotai tiekiamos šilumos sąnaudų arba pagal Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos patvirtintą metodiką būstui šildyti nustatytų kitų energijos rūšių ar kuro sąnaudų, padaugintų iš jų kainos, suma, įskaitant pridėtinės vertės mokestį (Lietuvos Respublikos pinigine socialinė parama nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

Dokumentas – Lietuvos Respublikoje ar užsienio valstybėje įsteigto juridinio asmens, kitos organizacijos ar jų padalinio (toliau – juridinis asmuo) ar fizinio asmens veiklos procese užfiksuota informacija, nepaisant jos pateikimo būdo, formos ir laikmenos (Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, 1995).

Nepasiturintys gyventojai – bendrai gyvenantys asmenys arba vienas gyvenantis asmuo, kurie, įvertinus jų turimą turtą ir pajamas, šio įstatymo nustatyta tvarka turi teisę gauti pinigine socialinę paramą (Lietuvos Respublikos pinigine socialinė parama nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

NVO (Nevyriausybė organizacija) – nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas. Valstybė ar savivaldybė, juridinis asmuo, kurio visuotiniame dalyvių susirinkime valstybė ar savivaldybė turi daugiau kaip 1/3 balsų, negali turėti daugiau kaip 1/3 balsų nevyriausybines organizacijos visuotiniame dalyvių susirinkime (Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas, 2013).

Oficialusis dokumentas – valstybės ar savivaldybės institucijos, įstaigos ar įmonės, valstybės įgalioto asmens sudarytas, patvirtintas ar gautas dokumentas, įtrauktas į apskaitą (Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, 1995).

Pinigine socialinė parama nepasiturintiems gyventojams (toliau – **pinigine socialinė parama**) – pinigine ar nepinigine formomis teikiama parama nepasiturintiems gyventojams šio

įstatymo nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

Socialinė apsauga (socialinis saugumas, socialinė sauga) – visapusiška socialinės apsaugos sistema, padedanti valstybei laiduoti gyventojų aprūpinimą ligos, sužalojimo, senatvės, nedarbo ir kitais atvejais, suteikti papildomų pajamų nustatytiems šeimos poreikiams tenkinti (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 2000).

Socialinė parama – tai socialinės ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad jie (jos) galėtų pasirūpinti savimi (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Socialinės paramos koncepcijos, 1994).

Socialinės paslaugos – socialinės paslaugos yra paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimoms) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime (Socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Socialinė pašalpa – skiriama jeigu bendrai gyvenančių asmenų arba vieno gyvenančio asmens pajamos yra mažesnės už valstybės remiamas pajamas (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

Strateginis planavimas – procesas, kurio metu nustatomos veiklos kryptys ir būdai vykdyti institucijos misiją, pasiekti numatytus tikslus ir rezultatus, veiksmingai panaudojant finansinius, materialinius ir žmogiškuosius išteklius (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo, 2002).

Strateginis valdymas – suprantamas bendriausia prasme, sietinas su organizacija – žmonės bendrai veiklai vienijančiu kolektyvu, turinčiu savo tikslus ir priemones tiems tikslams įgyvendinti (Vasiliauskas, 2004).

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Strateginio valdymo apibrėžtis.....	13
2 lentelė. Socialinės apsaugos sampratos interpretacijos.....	22
3 lentelė. Socialinės apsaugos sistema pagal Konceptiją.....	27
4 lentelė. Socialinės apsaugos sistema remiantis moksline literatūra.....	27
5 lentelė. BVP vienam gyventojui, to meto kainomis.....	28
6 lentelė. Socialinės apsaugos išlaidos.....	28
7 lentelė. Socialinės apsaugos išlaidos išmokoms.....	29
8 lentelė. Ataskaitos ir rekomendacijos socialinės paramos sistemai.....	32
9 lentelė. Bendrieji duomenys apie ekspertus.....	40
10 lentelė. E 401, E 411, E 124 pildymo statistika.....	47
11 lentelė. Išlaidos socialinei paramai Mažeikių r. savivaldybėje.....	49
12 lentelė. Socialinė parama labiausiai nepasiturintiems gyventojams.....	49
13 lentelė. Minimalaus darbo užmokesčio pokytis.....	50
14 lentelė. Nedarbo lygio pokytis Mažeikių r.....	50
15 lentelė. Lėšos skirtos socialinėms paslaugoms finansuoti.....	51
16 lentelė. Vidutinis metinis gyventojų skaičius ir sudėtis.....	52
17 lentelė. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajono savivaldybėje SSSG analizė.....	60
18 lentelė. Nuomonės raiška apie gyventojų žinias apie socialinės paramos priemones.....	62
19 lentelė Informantų nuomonė apie informacijos šaltinius.....	63
20 lentelė. Nuomonės raiška apie socialinių problemų sprendimą rajone.....	65
21 lentelė. Nuomonių raiška apie socialinės paramos valdymo sričių tobulinimą.....	66
22 lentelė. Nuomonės raiška apie rengiamus ir įgyvendinamus norminius teisės aktus.....	68
23 lentelė. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone tobulinimo kryptys.....	71

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Strateginis planavimas.....	16
2 pav. Magistro darbo loginė schema	42
3 pav. Savivaldybės teritorijos bendrojo ir strateginio plėtros planų svarba nacionalinio planavimo sistemoje.....	44
4 pav. Strateginiuose dokumentuose nurodomi Socialinės apsaugos prioritetai.....	45
5 pav. Gyventojų skaičiaus pokytis.....	52

IVADAS

Temos aktualumas. Valstybė vykdydama socialinę politiką prisideda prie visuomenės gerovės. Svarbiausias socialinės paramos tikslas yra padėti tenkinti būtiniausius poreikius žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, kurių gebėjimas pasirūpinti savimi dėl įvairių priežasčių yra ribotas (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2015).

2015 m. spalio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą dėl 2016 metų veiklos prioritetų, kuriame įvardijo savo veiklos strategijas kovojant su socialinėmis problemomis. Svarbiausias tikslas gera socialine šalies sveikata ir valstybės gerovė. Į socialinę politiką nežiūrima fragmentiškai ir neapsiribojama vien socialinėmis išmokomis, suprantama kaip visapusiška pagalba žmonėms integruojantis į visuomenės gyvenimą, stiprinant socialinio bendravimo, darbo įgūdžius ar įgyjant trūkstamą kompetenciją. 2017 metais prioritetingas Lietuvos Respublikos Vyriausybės kryptys susijusios su socialinės atskirties mažinimu, nukreiptos į spartesnę individualius asmenų poreikius atitinkančių paslaugų plėtrą bei socialinių išmokų mokėjimų tiems, kurių jų labiausiai reikia (Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetų, 2016).

Lietuvoje pasak Guogio (2008) socialinė parama yra skirstoma į: *socialines paslaugas* ir *piniginę socialinę paramą*. Mažeikių rajono savivaldybė siekdama, kad socialinės paramos teikimas būtų efektyvus, organizuoja jį taip, kad būtų stiprinamas pačių žmonių aktyvumas bei atsakomybė. Siekia į sprendimų priėmimo procesą įtraukti vietos bendruomenės narius, nevyriausybinės organizacijas, skatina tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Savivaldybės administracija organizuodama socialinės paramos valdymą, siekia vykdyti Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programoje (2012) numatytus tikslus. Numatant, kad gerinant viešojo valdymo institucijų veiklos organizavimą, turi būti ieškoma veiklos metodų, padėsiančių pasirinkti geriausią būdą, kaip organizuoti veiklą, ir sutelkti reikiamus išteklius jai vykdyti. Tai pasiekama didinant viešojo valdymo procesų atvirumą ir skatinti visuomenę aktyviai juose dalyvauti, teikiant geros kokybės administracines ir viešąsias paslaugas, stiprinant strateginio mąstymo gebėjimus viešojo valdymo institucijose ir gerinti jų veiklos valdymą.

Pirmasis teisės aktas, kuris reglamentavo paramos skyrimą mažas pajamas turinčioms šeimoms, buvo 1990 m. rugsėjo 27 d. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų garantijų įstatymas piniginę socialinę paramą skyrė ir mokėjo miestų (rajonų) savivaldybės iš savivaldybių biudžetų lėšų. Vėliau socialinė pašalpa ir kompensacijos buvo mokamos iš valstybės biudžeto specialiosios dotacijos savivaldybių biudžetams (Teisės aktų registras, 2015). Tobulinant piniginės socialinės paramos labiausiai nepasiturintiems gyventojams teikimą nuo 2012 m. sausio 1 d. pradėta vykdyti piniginės socialinės paramos sistemos pertvarka. Penkioms savivaldybėms buvo priskirtos

savarankiškosios savivaldybių funkcijos teikiant piniginę socialinę paramą. Atsižvelgiant į minėtų savivaldybių gerą patirtį, nuo 2014 metų visos savivaldybės teikia piniginę socialinę paramą vykdydamos savarankiškąją savivaldybių funkciją, kuri yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003). Šiuo pakeitimu savivaldybių administracijai suteikta daugiau teisių, bet kartu ir daugiau atsakomybės teikiant piniginę socialinę paramą. 2015 m. sausio 1 d. piniginės socialinės paramos valdymo srityje vyko dar keletas svarbių pokyčių, darančių įtakos piniginei socialinei paramai (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2015).

Pirmasis socialines paslaugas reglamentuojantis dokumentas buvo Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo įgyvendinimo įstatymas, priimtas 1996 m. spalio 9 d. 2006 m. sausio 19 d. buvo patvirtintas naujas dokumentas, kuris naujai apibrėžia socialinių paslaugų sampratą, tikslus ir rūšis, reglamentuoja socialinių paslaugų valdymą, skyrimą ir teikimą, socialinės globos įstaigų licencijavimą, finansavimą, mokėjimą už socialines paslaugas bei ginčų, susijusių su socialinėmis paslaugomis, nagrinėjimą. Socialinių paslaugų valdymui ir administravimui didesnis dėmesys skiriamas nuo 2014 m. Su tuo susijusi yra 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa. Didžiulis dėmesys skiriamas 2014 m. prasidėjusiai institucinės globos pertvarkai. Siekiama sukurti kuo efektyviau veikiančią paslaugų tinklą ir apsaugoti vaikus, neįgaliuosius ir jų šeimos narius nuo nepatogumų. Vykdomi projektai susiję su socialinės įtraukties didinimu ir paramą kovai su skurdu. Mažeikių rajono savivaldybės siekis panaudojant turimus resursus ir praktinius įgūdžius, tobulinti esamą socialinės paramos administravimo ir teikimo teisinę bazę.

Išnagrinėjus įvairių autorių mokslinės literatūros šaltinius bei dokumentus nustatyta, kad strateginis socialinės paramos valdymas Mažeikių rajono savivaldybėje nėra pakankamai išnagrinėta. 2016 m. buvo pateiktos išvados tik apie socialinių paslaugų teikimą bei jų teisinį reguliavimą, tačiau nebuvo kalbėta socialines paslaugas ir ES įtaką socialinės paramos valdymui. Tyrimo rezultatai suteiks informacijos, kuri padės suformuluoti rekomendacijas ateičiai, kad rajone teikiama socialinė parama būtų užtikrinama visiems, kuriems jos reikia.

Temos iširtumas. Mokslinėje literatūroje Lietuvos ir užsienio autoriai (Henderson, 1981; Bosas, 2002; Vasiliauskas, 2004, 2006; Melnikas, Smaliukienė, 2007; Valentinavičius, 2009; Fairchild, Freeman, Mead, Venkataraman, 2010; Baubinitė, Raipa, 2011; Nickols, 2012) pateikia įvairių strateginio valdymo apibrėžimų. Privataus ir viešojo sektoriaus skirtumus analizavo (Buškevičiūtė, Giedraitytė, Raipa, 2012; Gedvilaitė-Moan, Zakarevičius, 2010; Mostafa, Seymour Gould-Williams, Bottomley 2015, Knaus 2005, Gold, Malhotra, Segars 2001, Kearney, Morris, 2015). Socialinės apsaugos sistemą analizavo (Milevičienė, 2003; Guogis, Lazutka, 2008; Dromantienė, 2007; Kavoliūnaitė-Ragauskienė, 2010; Bitinas, Usonis, 2011, 2013; Aidukaitė,

2012); Gerovės valstybės problematikos aspektus nagrinėjo (Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012; Milevičienė, 2003; Sonda, 2014;) Socialinės apsaugos sistemą Lietuvoje analizavo (Guogis, 2008).

Darbe nagrinėti Lietuvos teisės aktai, strategijos, programos: Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Nr. IX-1675, Socialinių paslaugų įstatymas Nr.17-589; Socialinis pranešimas 2014-2015; Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“; ES dokumentai – Europa 2020; Šalies ataskaita. Lietuva 2016; Valstybinio audito ataskaita (2009, 2011, 2015); Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas 2014–2020 m. Nr.T1-219, kiti rajono dokumentai.

Tyrimo problema konstruojama klausimais:

- Kokie pagrindiniai veiksniai lemia strateginio socialinės paramos valdymo įgyvendinimo problemas?
- Kokios strateginio socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės Mažeikių rajone?

Tyrimo objektas – strateginis socialinės paramos valdymas.

Tyrimo dalykas – strateginis socialinės paramos valdymas ir jo tobulinimo kryptys Mažeikių rajono savivaldybėje.

Tyrimo tikslas – išanalizavus strateginį socialinės paramos valdymą vietos savivaldoje, suformuoti ir pagrįsti strateginio socialinės paramos valdymo tobulinimo sistemą Mažeikių rajono savivaldybėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti strateginio socialinės paramos valdymo teorinius aspektus.
2. Išnagrinėti socialinės paramos valdymą Lietuvoje ir užsienyje.
3. Atlikti socialinės paramos valdymo analizę Mažeikių rajono savivaldybėje.
4. Vadovaujantis dokumentų analizės rezultatais ir ekspertų bei informantų nuostatomis, išskirti esmines socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptis.

Ginamieji teiginiai:

1. Pagrindiniai veiksniai, lemiantys socialinės paramos valdymo įgyvendinimo problemas: ekonominė situacija šalyje, gyventojų demografinė padėtis, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka, teisinis socialinės paramos reglamentavimas, darbuotojų kvalifikacija.

2. Strateginį socialinės paramos valdymą Mažeikių rajono savivaldybėje galima patobulinti šiomis prioritetinėmis kryptimis: 1) derinant rajono prioritetus su centrinės valdžios institucijų socialinėje srityje iškeltais prioritetais; 2) derinant savivaldos institucijų ir bendruomenės sąveiką, kuri užtikrintų veiksmingą socialinės paramos teikimą tiems asmenims, kuriems to labiausiai reikia.

Tyrimo metodika. Pirmoje dalyje atlikta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros analizė ir sisteminimas. Dokumentų, kurie tiesiogiai turi įtakos šio tyrimo teorinio diskurso rezultatams, turinio analizė – įstatymų, teisės aktų, statistinių duomenų sisteminimas, apibendrinimas, grafinis vaizdavimas. Antroje, empirinėje tyrimo dalyje buvo atlikta: SSGG analizė, PEST analizė, pusiau struktūruotas interviu. Empiriniame tyrime naudoti kokybiniai duomenų rinkimo metodai – dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu, kokybinė interviu turinio analizė, apibendrinimas

Tyrimo praktinė reikšmė. Nuo 2015 m. sausio 1 d. buvo pereita prie vieningo piniginės socialinės paramos teikimo modelio – visose šalies savivaldybėse socialinės pašalpos ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijų teikimas perduotas savivaldybių savarankiškajai funkcijai, finansuojant ją iš savivaldybių biudžetų lėšų. Žinant, kad Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pagrindinė funkcija yra padėti gyventojams, kurių pajamos nepakankamos, įveikti socialinę atskirtį, tenkinant jų būtiniausius poreikius ir atsižvelgiant į Europos Komisijos rekomendacijas būtina keisti ir tobulinti esamų Įstatymų nuostatas, skatinti bendruomenės aktyvumą, stiprinti institucijų bendradarbiavimą bei didinti darbuotojų žinias, motyvaciją. Autorės atlikto tyrimo metu gautos išvados bei rekomendacijos bus naudingos Mažeikių rajono savivaldybės administracijos vadovui, socialinės paramos skyriaus bei kitų savivaldybės įstaigų darbuotojams, vykdant tolimesnius socialinės paramos valdymo tobulinimus.

1. TEORINIS STRATEGINIO SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO DISKURSAS

1.1. Teoriniai strateginio valdymo aspektai

1.1.1. Strateginio valdymo koncepcijos

Nuo gebėjimo parengti ir tinkamai įgyvendinti įvairioms visuomenės gyvenimo, veiklos ir raidos sritims aktualias strategijas priklauso, ar sėkmingai bus reaguojama į daugybę naujų iššūkių ir laiku atliekama būsinių pavojų ir grėsmių prevencija, ar efektyviai sprendžiamos tiek esamos, tiek ateityje galinčios kilti problemos (Melnikas, Smaliukienė, 2007).

Gaulė (2014) teigia, kad požiūris į valdžią ir viešąjį valdymą keičiasi keldamas naujus reikalavimus viešojo valdymo sistemai. Tradiciniai valdymo modeliai ir metodai tapo neveiksmingi. Daugelio problemų sprendimas retai kada apima vienos institucijos kompetencijos sritį, todėl tam reikia tokių valdymo modelių ar priemonių, kurie įgalintų tarpinstitucinį bendradarbiavimą visais valdymo lygiais. Raipa (2011) mano, kad strateginis naujojo viešojo valdymo pobūdis priklauso nuo šiuolaikinės valstybės finansinių–ekonominių galimybių, efektyvių naujų planavimo, organizavimo, informacinio aprūpinimo technologijų, visų rūšių ir lygių organizacijų tarpsektorinės sąveikos, organizacinės elgsenos ir vadovų bei vadybininkų kompetencijos lygio. Efektyvesnio valdymo paieškos viešajame sektoriuje yra pagrindinė ir pasikartojanti tema vyriausybinių organizacijų politikoje, akademinuose tyrimuose bei įvairių mokslininkų darbuose (Buškevičiūtė, J., Giedraitytė, V., ir Raipa, A., 2012).

Siekiant išanalizuoti strateginio valdymo aspektus, visų pirma reikia išanalizuoti kaip strateginis valdymas apibrėžiamas mokslinėje literatūroje. Mokslinėje literatūroje terminas **Strategija** apibūdinamas gana skirtingai ir neturi vieno ir aiškaus apibrėžimo. Žemiau pateiktoje lentelėje pateikiamos Lietuvos ir užsienio mokslininkų strateginio valdymo sampratos.

1lentelė

Strateginio valdymo apibrėžtis

Strategijos apibrėžtis	Autorius	Metai
Strategija apima tris pagrindinius elementus: tikslus, visų pirma ilgalaikius, organizacijos kryptį ir reikiamus tikslo pasiekimo resursus.	Chandler	1962
Strategiją apibrėžia kaip organizacijos tikslus ir uždavinius bei pagrindinių planų ir politikos, kaip šiuos tikslus pasiekti, visumą.	Andrews	1969
Strategija priklauso nuo sugebėjimo numatyti esamos situacijos būsimas pasekmes.	Henderson	1981
Strateginio valdymo atveju reikia spręsti strategijos kompleksiskumo, detalumo, visapusiškumo ir bendrumo dilemą, esant tam tikroms sąlygoms.	Bosas	2002
Strategija – sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiausius ateities tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti.	Vasiliauskas	2006
Strategija – tai valdymo sprendimas (kompleksinis valdymo sprendimas, valdymo sprendimų visuma arba šių sprendimų kompleksas) tam tikros sistemos problemoms spręsti, kokybiniais pačios sistemos pokyčiams skatinti ar padėti jai prisitaikyti prie kokybiškai naujų aplinkos ar kitų sąlygų, numatant dabartinės problemiškos būsenos pokytį – perėjimą į kokybiškai naują būseną, kad nekiltų problemų, būdingų šiai sistemai dabartiniu metu.	Melnikas, Smaliukienė	2007

Strategija leidžia susieti ir suderinti įvairius veiksmus į visumą ir taip pasiekti geresnį bendrą veiklos rezultatą.	Valentinavičius	2009
Strategija yra organizuotas procesas, kuris apima tiek formulavimą, tiek įgyvendinimą. Strateginis valdymas yra dinamiškas, apimantis turinį, procesą, planavimą ir veiksmus.	Fairchild, Freeman, Mead, Venkataraman	2010
Strategija – tai sprendimų visuma, apibrėžianti svarbiausius organizacijos ateities tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti.	Baubinaitė	2011
Naujojo viešojo valdymo ideologijoje strateginis valdymas suvokiamas pirmiausia kaip viešųjų organizacijų efektyvios veiklos prielaida ir kaip instrumentarijus teorinėse paskutinių kelių dešimtmečių įžvalgose.	Raipa	2011
Strategija – tai valstybės vizija ir raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys, tai pagrindinis planavimo dokumentas, kuriuo turi būti vadovujamasi priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas.	„Lietuva 2030“.	2012
Strategija- tai visuma apimanti perspektyvą, pareigas, planą ir modelį. Strategija –tai tiltas tarp politikos ir taktikos, apimančios konkrečius veiksmus. Tai bendra sistema, nurodanti, kurių veiksmų reikia imtis ir tuo pačiu formuojanti dabar vykstančius veiksmus.	Nickols	2012
Strategija (gr. stratēgia) — vadovavimas, taip tai - ginkluotųjų pajėgų rengimo karui teorija ir praktika, karo planavimas ir kariavimas; politinės, visuomeninės kovos vadovavimo mokslas.	Tarptautinių žodžių žodynas	2015

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal lentelėje nurodytus šaltinius.

Strategijos ir strateginio valdymo terminai yra neatsiejami ir vartojami įvairiame kontekste. Nepaisant didelės skirtingų požiūrių įvairovės, vis dėlto, daugelis mokslininkų panašiai supranta jos esmę. Tai visuma priemonių tikslams pasiekti. Strateginis valdymas, suprantamas bendriausia prasme, sietinas su organizacija – žmones bendrai veiklai vienijančiu kolektyvu, turinčiu savo tikslus ir priemones tiems tikslams įgyvendinti (Vasiliauskas, 2004).

1.1.2. Strateginio valdymo modeliai ir pagrindiniai etapai.

Strateginis valdymas remiasi tam tikromis formalizuotomis strateginio planavimo taisyklėmis ir procedūromis, leidžiančiomis nuosekliai ir racionaliai analizuoti aplinką bei išteklius, apibrėžti strategijos tikslinę orientaciją, numatyti strateginių sprendimų alternatyvas, priimti galutinius strateginius sprendimus ir vėliau juos įgyvendinti. Strateginio valdymo etapai – strateginė analizė, strategijos kūrimas ir jos įgyvendinimas – nuosekliai eina vienas po kito (Vasiliauskas, 2004).

Strateginis valdymas yra procesas, kurio metu įmonė geba nusistatyti misiją, viziją, tikslus bei uždavinius, taip pat geba numatyti ir įvykdyti strategijas įvairiais įmonės hierarchijos lygmenimis taip, kad pasiektų savo tikslus ir ilgai išlaikytų konkurencinį pranašumą. Strateginiame valdyje sąlyginai galima skirti tris tarpsnius: strateginės analizės, strategijos formavimo ir strategijos įgyvendinimo (Arimavičiūtė, Svetikas, 2012).

Pagal Staponkiene (2004) strateginio valdymo procesas, apima tris pagrindines veiklas: strateginę analizę, strategijos kūrimą ir kontrolę. Remiantis autore pagrindinis strateginio valdymo elementas yra strateginė analizė. Ja organizacija susiejama su savo išorine ir vidine aplinka, čia esančiomis galimybėmis ir grėsmėmis. Organizacijos sėkmė daug kuo priklausys nuo to, ar ji sugebės laiku pastebėti iš aplinkos kylančias grėsmes ir jas neutralizuoti, ar sugebės pasinaudoti aplinkos teikiamomis galimybėmis. Melnikas ir Smaliukienė (2007) strateginio valdymo procesą įvardija kaip ciklą, kurį sudaro keturios valdymo funkcijos: planavimas, organizavimas, vadovavimas ir kontrolė. Jos ne tik atliekamos viena po kitos, bet ir yra glaudžia tarpusavyje susijusios. Nuo to, kaip bus atliekama viena iš funkcijų, priklauso kitų efektyvumas ir galutinis rezultatas. Šie autoriai planavimą išskiria kaip pagrindinį strateginio valdymo proceso elementą.

Henderson (1981) analizuodamas strategijos kūrimą teigia, kad strategija būtų galima, reikia turėti galimybę įsivaizduoti ir įvertinti galimas pasekmes alternatyvių veiksmų eigoje. Vien motyvacijos nepakanka, svarbu turėti ir žinių. Strategijos kūrimo modelį sudaro:

- Žinios;
- Gebėjimas integruoti turimas žinias, analizuojant dinamišką sistemą;
- Sistemine analizė apimanti dabartį bei ateities galimybes ir pasekmes;
- Sugebėjimas pasirinkti alternatyvas;
- Išteklių kontrolę;
- Investicijas į ateities galimybes.

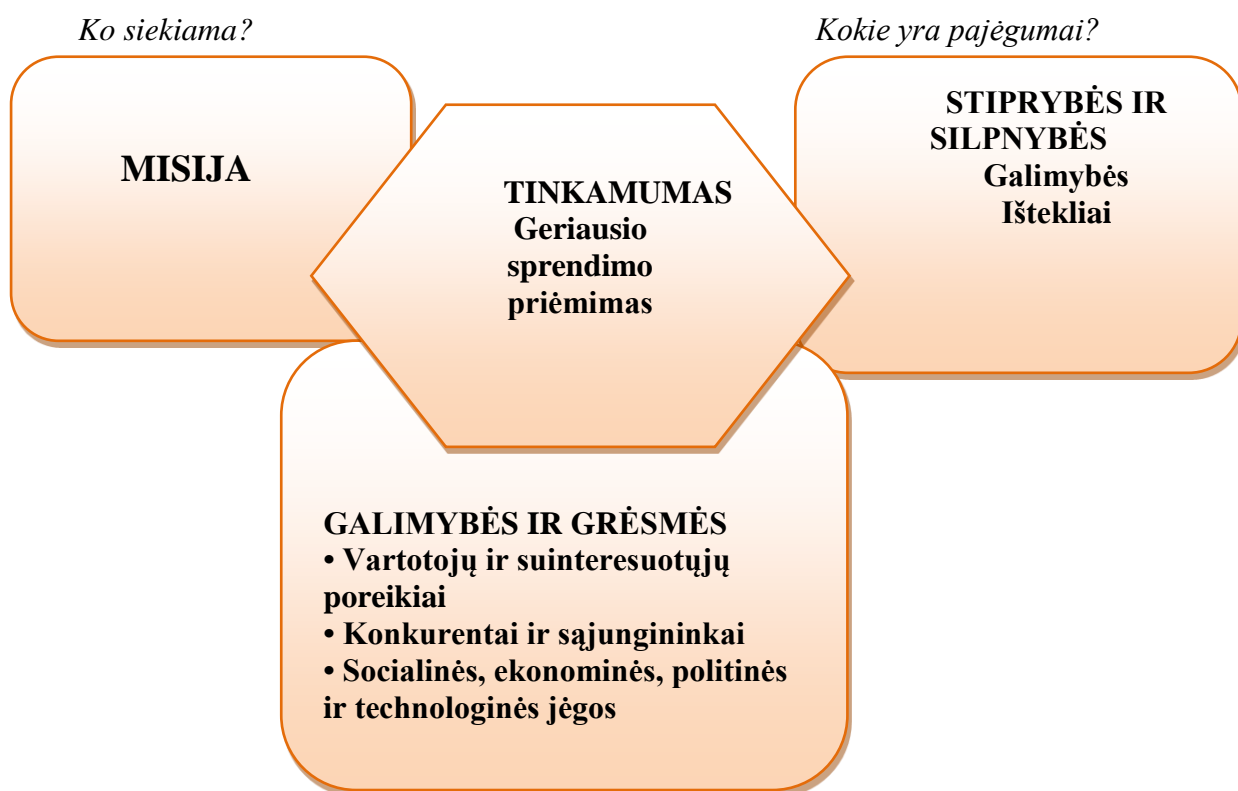
Remiantis užsienio autoriais Hunger, Wheelen (2003) bei Knaus (2005) strateginis valdymas susideda iš keturių pagrindinių elementų:

1. aplinkos nuskaitymas;
2. strategijos formulavimas;
3. strategijos įgyvendinimas;
4. įvertinimas ir kontrolė.

Gedvilaitė-Moan, Zakarevičius (2010) cituodami R. D. Young (2003) teigia, jog ir teorijoje, ir praktikoje sutariama dėl 6 pagrindinių žingsnių, kuriais vykdomas strateginio planavimo procesas:

1. Atliekamas aplinkos tyrimas arba situacijos analizė, kitaip vadinama SSGG analize, o taip pat ištiriami suinteresuotųjų (t.y. individų, grupių ar organizacijų, kurių interesams atstovauja organizacija, ir kurių poreikiai yra itin svarbūs visam organizacijos strateginiam procesui);
2. Organizacijos ateities vizijos formavimas, kurį papildo misija, nustatanti pagrindinį organizacijos veiklos tikslą, vertybes ir ribas;

3. Bendrų organizacijos tikslų vystymas, nustatyti uždaviniai ar tikslai bei atlikti organizacijos veiklos progreso įvertinimą;
4. Parengti rinkinį darbinių strategijų, kurios numatys žingsnius, kuriais bus pasiekti tikslai ir uždaviniai;
5. Detalizuotų eksploatacinių ir taktinių planų, kurie suteikia darbuotojams konkrečias užduotis bei nustato jų vykdymo laiką, diegimas;
6. Nuolat stebėti, vertinti bei peržiūrėti strateginius planus jų vykdymo metu.

1 pav. Strateginis planavimas
Šaltinis: (Gedvilaitė-Moan ir Zakarevičius, 2010)

Mokslinėje literatūroje nagrinėjamuose strateginio valdymo modeliuose, autoriai išskiria, kad visos funkcijos yra glaudžiai susijusios tarpusavyje. Ir nuo to kaip viena iš jų veiks ir derės tarpusavyje, priklauso kitų funkcijų efektyvumas. Įmonės vidinės ir išorinės aplinkos veiksniai nuolat kinta, tai kuriant ir išlaikant konkurencinį pranašumą, jo kompleksiskumas ir kintamumas yra didelis (Arimavičiūtė, Svetikas, 2012).

1.1.3. Strateginio valdymo ypatumai viešojo sektoriaus organizacijose

Strategijų pasirinkimas priklauso nuo strateginio valdymo sistemos konkrečioje institucijoje. Lietuvoje strateginis valdymas viešosiose institucijose yra mažai tyrinėtas, užsienio literatūros autoriai Kearney ir Morris (2015) nurodo, kad užsienyje strateginis valdymas viešojo sektoriaus organizacijose aktualus pastaruosius 30 metų. Augantis dėmesys buvo susijęs su finansavimo šaltiniais bei siekiant daugiau skaidrumo rezultatuose bei tiksluose. Wynen Ir Verhoest (2016) analizuodami viešojo sektoriaus organizacijų išorės ir vidaus kontrolę, teigė, kad organizacija siekianti geresnių rezultatų, įgyvendinant įvairius naujoviškus vadybos būdus ar priemones dažnai kopijuoja veiklos priemones iš privataus sektoriaus. Daugelis atitinkamų strateginių koncepcijų ir priemonių yra kilęs iš privataus sektoriaus įmonių, todėl kas pakankamai sudėtinga taikyti viešajame sektoriuje. Pagrindinis skirtumas yra tai, kad visos viešojo sektoriaus strategijos veiklos priemonės yra nukreiptos ne į pelno siekimą ar konkurencinį pranašumą, bet į siekį gerinti viešąsias paslaugas. Viešasis sektorius pagal tradicinį modelį rūpinasi visuomene, remdamasis hierarchinių struktūrų, atliepiančių politines nuostatas, sistema. Viešojo sektoriaus institucijos reikalingos apibrėžti atitinkamos veiklos srities politikai, jai įgyvendinti ir administruoti (Kearney, Morris, 2015).

Arimavičiūtė (2007) patvirtina užsienio autorių nuomonę, teigdama, kad prekės socialinėje rinkodaroje yra sietinos su valstybės atliekamomis įvairiomis funkcijomis: krašto apsaugos, gamybinės ir komercinės veiklos, vystymo, administracinėmis ir t. t. Valstybė turi užtikrinti krašto apsaugą ir viešąją tvarką, švietimą ir socialinę apsaugą gyventojams, šalies ekonominę būklę, tinkamą valstybės bendrąjį ir vidaus valdymą. Valstybė turi gaminti ir tam tikrus produktus, teikti kai kurias komercines paslaugas, kuriomis privati įmonė yra nesuinteresuota (inžinerinės infrastruktūros objektai, energetinis ūkis ir t.t.).

Priklausomai nuo paslaugų planavimo, finansavimo, paslaugų teikimo ir kontrolės, galimos tokios paslaugų alternatyvos viešosiose institucijose:

- 1) „bendras susitarimas“;
- 2) paslaugos pagal sutartį;
- 3) dotacijos;
- 4) kontrolė.

Visas šias funkcijas atlieka valstybė. Paslaugas pagal sutartį planuoja valstybės tarnautojai, finansuoja vietinė valdžia.

Viešojo sektoriaus organizacijos yra neatsiejamos nuo valdžios institucijų bei politikos, todėl būtina apžvelgti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 patvirtintą Strateginio planavimo metodiką. Ji nustato strateginio planavimo sistemą, planavimo

dokumentų rengimo ir tvirtinimo tvarką, taip pat strateginio veiklos plano vertinimo kriterijų sudarymą, strateginių veiklos planų įgyvendinimo rezultatų stebėseną, programų vertinimą ir atsiskaitymą už rezultatus.

Strateginio planavimo metodika įtvirtina strateginio planavimo schemą, pagal kurią planavimo dokumentai:

- ✓ ilgos trukmės (10 ir daugiau metų) planavimo dokumentai – Valstybės pažangos strategija, Nacionalinio saugumo strategija, kitos strategijos, taip pat ilgalaikės valstybinės saugumo stiprinimo programos kurias tvirtina Lietuvos Respublikos Seimas.

- ✓ Vidutinės trukmės planavimo dokumentai, kuriuos sudaro Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa (iki 4 metų), kuriai pritaria Seimas, ir jos įgyvendinimo etapai, kuriuos tvirtina Vyriausybė; Nacionalinės pažangos programa (7–9 metų), kurią tvirtina Vyriausybė; vienos arba kelių valdymo sričių plėtros programos (7–9 metų), kurias tvirtina Vyriausybė.

- ✓ Trumpos trukmės (iki 3 metų) planavimo dokumentai, kuriuos sudaro tarpinstituciniai veiklos planai (prireikus laikotarpis derinamas su Europos Sąjungos finansinės paramos programavimo laikotarpiu), kuriuos tvirtina Vyriausybė; kasmetiniai Vyriausybės veiklos prioritetai ir planuojami pasiekti rezultatai ministrams pavestose valdymo srityse, kuriuos tvirtina Vyriausybė; strateginiai veiklos planai (3 metų), kuriuos tvirtina atitinkamas valstybės biudžeto asignavimų valdytojas; metiniai veiklos planai, kuriuos tvirtina asignavimų valdytojas arba paveda tvirtinti atitinkamos įstaigos vadovui; veiksmų planai (prireikus rengiami visam ilgos ar vidutinės trukmės planavimo dokumento įgyvendinimo ar tam tikros problemos, klausimo sprendimo laikotarpiui), kuriuos tvirtina ministras arba keli ministrai bendru įsakymu.

Strateginiuose veiklos planuose pateikiami efekto, rezultato, indėlio ir produkto vertinimo kriterijai. Taip pat visuomenės nuostatų pokyčius ir veiklos efektyvumą vertinantys kriterijai.

Pasak Arimavičiūtės (2007), jei institucija turi daug struktūrinių lygių ir yra plačiai geografiškai išsidėsčiusi, turi daug organizacinių padalinių, funkcinių veiklų (personalo, finansų, rinkodaros, inovacijų), strategijos galėtų būti išsamiau formalizuotos, kad padėtų geriau įgyvendinti programinius tikslus, suformuluotų sprendimo priėmimo taisykles.

Sprendimų priėmimo kokybei labai svarbus informacijos valdymas, jos naudojimas ir tinkamas interpretavimas. Tik turint pakankamai informacijos ir mokant ją atitinkamai panaudoti galima pasiekti laukiamų rezultatų. Informacijos srautų valdymas, jų panaudojimas yra svarbiausias efektyvių sprendimų rengimo ir įgyvendinimo veiksnys. Sprendimus priimančios struktūros turi galimybes disponuoti (kartais manipuluoti) informacijos srautais, einančiais iš įvairių valdymo lygių ir struktūrų, bei subjektų ateinančia informacija (Buškevičiūtė, Raipa, 2011).

Žinių svarbą pabrėžia ir autoriai Gold, Malhotra, Segars (2001) teigdami, kad žinių valdymo struktūra organizacijoje taip pat turi daug aspektų. Oficialios organizacinės struktūros organizacijoje gali paskatinti arba slopinti sąveiką tarp darbuotojų ir ši praktika vertinama kaip gyvybiškai svarbi efektyviame žinių valdyme. Valdyti žinias organizacijoje reiškia plėtoti procesus, įgyti žinių. Viena iš pagrindinių priemonių yra rinkti žinias, siekiant įgyti visiškai naujų žinių arba sukurti naujas žinias iš esamų žinių, bendradarbiaujant darbuotojams ir organizacijos partneriams.

Kaip jau buvo minėta, viešasis sektorius skiriasi savo produktais, kur prekė yra teikiamos paslaugos visuomenei. Taip pat skiriasi ir personalas. Arimavičiūtė (2007) kalbėdama apie viešąjį sektorių teigia, jog personalo ir organizacijos strategijos kuriamos abipusės sąveikos ir derinimo būdu. Personalo tarnybos vadovybė turi būti lygiavertė partnerė ir formuojant ir įgyvendinant visas institucijos strategijas. Kad personalas taptų konkurencinio pranašumo šaltiniu, pirmiausia reikėtų pasiekti, kad valstybės tarnautojas būtų skatinamas siekti geresnių rezultatų. Dabar šios srities valdymas organizuojamas remiantis darbo pasidalijimu bei hierarchine struktūra, nenumatančia asmeninės kiekvieno darbuotojo atsakomybės už darbo rezultatus. Be to, per daug griežtai apibrėžtas valstybės tarnautojo statusas nesuteikia reikiamo lankstumo ir neleidžia optimaliai panaudoti personalo galimybių, o tai valstybės tarnautojams viešajame sektoriuje trukdo siekti asmeninės karjeros. Valstybės tarnautojų judrumą stabdo jų siekis užtikrinti tarnybos tęstinumą, todėl atsiranda ilgalaikio įdarbinimo pasekmės, nebereaguojama į darbe pasitaikančias klaidas, atsiranda perdėtas perfekcionizmas, trūksta savikritikos, menksta kūrybiškumas bei iniciatyvumas.

Autoriai Mostafa, Gould-Williams, Bottomley (2015) taip pat pabrėžia darbuotojų motyvavimo svarbą. Investicijos į mokymo ir plėtros programas, turėtų ugdyti ne tik darbinius įgūdžius darbuotojams, bet taip pat suteikti jiems kompetencijos, reikalingos ugdant jų karjeros siekius. Reikšmingas bendradarbiavimas, darbuotojų ir vadovų, gali ne tik nuraminti darbuotojus, kad jų indėlis yra vertinamas, bet ir sustiprinti jų požiūrį, kad jų darbas ir paslaugos svarbūs visuomenei.

1.2. Socialinės apsaugos samprata gerovės valstybėje

Socialinė apsauga yra susijusi su konkrečiomis priemonėmis, leidžiančiomis socialinės rizikos atvejais visoms visuomenės socialinėms grupėms išsaugoti garantijas į nustatytą minimalų gerovės lygį. Socialinė apsauga yra būtinas gerovės valstybės elementas (Davulis, 2012).

Guogis (2008), Kavoliūnaitė-Ragauskienė (2010) mano, kad Socialinės apsaugos sistema apima valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visumą. Aidukaitė (2012) mano, kad socialinė politika - esminė gerovės valstybės dalis. Šiuolaikiniame pasaulyje kiekviena šalis turi tam tikras politikos struktūras - sveikatos apsaugą, pensijų draudimą, švietimo sistemą. Autorė teigia, kad gerovės valstybė, apimanti socialinę politiką, yra platesnė sąvoka, kuri asocijuojasi su šalies ekonominiu klestėjimu, socialiniu teisingumu, kartų ir klasių solidarumu, valstybės atsakomybe savo piliečių gerove.

Kuriant gerovės valstybę, nepaprastai svarbus socialinės politikos veiksnys. Tik efektyvi socialinė politika, užtikrinanti pakankamą socialinę apsaugą, sudaro prielaidas tokiai valstybei sukurti. Šiuolaikinė gerovės valstybė kuriama remiantis darnios plėtros principais, t.y. ekonominis augimas turi būti suderintas su socialine sfera. Kitaip sakant, augant ekonomikai, turėtų būti sudaromos sąlygos didėti socialinės apsaugos standartai (Davulis, 2012).

Gerovės valstybės užuomazgos atsirado jau XVII amžiaus pabaigoje. Jų atsiradimas siejamas su didele industrializacijos ir urbanizacijos sparta daugelyje Vakarų valstybių, kuri vedė prie darbo ir kapitalo priešpriešos (Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012).

Pirmosios gerovės valstybės tipologijos pradininkas buvo R. Titmussas, tačiau G. Esping-Andersen labiau išgrynino ir apibendrino tipologiją. Esping-Andersen'as (1995) teigia, kad minimaliai tikros gerovės valstybės veikla ir kasdieninė rutina turi būti skirta tarnauti namų ūkio gerovės reikmėms, kartu išskirtinai pabrėžia valstybės, šeimos ir rinkos svarbą gerovės valstybės modelyje, vadindamas juos, t.y. valstybę, šeimą ir rinką, trimis šio modelio ramsčiais. Šis kriterijus turi apimti ilgalaikes pasekmes.

Mokslinių darbų autoriai dažniausiai išskiria tris pagrindinius gerovės valstybės modelius. Šie modeliai skiriasi ne tik socialinės politikos organizavimo aspektais, išmokų, paslaugų gausa ir įvairove, bet ir savo ideologija, prioritetais, poveikiu šalies stratifikacijos sistemai ir dekomodifikacijos laipsniu (Aidukaitė, 2010).

Daugelis lietuvių autorių Milevičienė (2003); Aidukaitė, Bogdanova, Guogis (2012), Sonda (2014) savo darbuose išskiria taip pat tris pagrindinius gerovės valstybių modelius:

- **Liberalios** gerovės valstybės tipas. Šiam tipui priklausančių valstybių pagrindiniai bruožai yra: jau patikrintų, išbandytų paramos programų įdiegimas; kuklus perskirstomų viešųjų pajamų indeksas; kuklios socialinio draudimo programos.

- **Korporatyvinis.** Priklauso tokios gerovės valstybės, kuriose yra stiprios konservatyvios nuotaikos ir post-industrinė klasių sandara nesikeitė radikaliai, o buvo modifikuota senoji.
- **Socialdemokratinis.** Tikslas – suartinti valstybę ir rinką, darbo ir viduriniąją klasę, kad paslaugos ir privilegijos yra išvystytos tenkinti išrankiausius naujosios vidurinėsios klasės atstovus, ir visa tai siekiama vykdyti užtikrinant visiems vienodas teises tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu atžvilgiu (Sonda, 2014).

Iki šiol nėra visuotino gerovės valstybės apibrėžimo. Guogis (2012) pateikia bendrąsias gerovės valstybių lyginimo sampratas.

- Kaip idealus modelis. „Gerovės valstybė“ vertinama kaip idealus socialinės apsaugos modelis, kai valstybė prisiima atsakomybę už visapusišką ir universalų gerovės paslaugų teikimą savo piliečiams (pvz., Švedija).
- Kaip valstybės suteikiamos gerovės paslaugos. Tokia samprata vadovaujasi JAV.
- Kaip socialinė apsauga. Daugelyje „gerovės valstybių“, ypač Vakarų Europoje ir Skandinavijoje, socialine apsauga rūpinasi ne tik valstybė, bet ir nepriklausomos, savanoriškos ir autonomiškos viešųjų paslaugų teikėjos.

Šiais pateiktais gerovės valstybės modeliais vadovujasi šalys, formuodamos savo socialinės apsaugos sistemas. Modeliai pateikti kaip idealūs variantai kuriant gerovės valstybę, tačiau kiekviena valstybė labiau vadovujasi vieno jai tinkančio modelio bruožais, formuodama savo socialinės apsaugos sistemą.

1990 metais Europos Komisija įkūrė Tarpusavio keitimosi informacija apie socialinę apsaugą sistemą, kaip priemonę bei galimybę nuolatos ir išsamiai keistis informacija apie socialinę apsaugą tarp ES valstybių narių. Ji įsteigta finansiškai remti ES tikslus, iškeltus užimtumo, socialinių reikalų bei lygių galimybių. Taip pat prisidėti prie „Europa 2020“ tikslų pasiekimo minėtose srityse.

Tarpusavio keitimosi informacija apie socialinę apsaugą sistema suteikia galimybę susipažinti su ES šalių socialinės apsaugos organizavimu. Informacija pateikiama remianti atitinkamos šalies įstatymine bazes.

Daugumoje ES šalių galima išskirti keletą pagrindinių socialinių rizikų grupes, kurias apima socialinė apsauga. Tai būtų bedarbiai, įvairios rūšies pensijos (senatvės, neįgalumo, maitintojo netekus), išmokos šeimai, ligos ir sveikatos priežiūros. Kai kuriose šalyse, skirtingai nei Lietuvoje, už sveikatos apsaugą yra atsakingas socialinės apsaugos ministras. Tokią sistemą dažniausiai naudoja Skandinavijos šalys.

Europoje teisę į socialinį draudimą gina 1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių deklaracija, įtvirtinanti ne tik teisę bei pareigą valstybėms užtikrinti socialinį draudimą, bet ir šios teisės apsaugą. Šios deklaracijos 22 straipsnis nustato, kad kiekvienas visuomenės narys turi teisę į

socialinę apsaugą ir teisę, kad valstybės pastangomis bei bendradarbiaujant tarptautiniu lygiu ir pagal kiekvienos valstybės struktūrą bei išteklius būtų įgyvendinamos jo orumui ir laisvam asmenybės vystymuisi būtinos ekonominės, socialinės ir kultūrinės teisės. Kiekvienas asmuo, manantis, kad valstybė pažeidė jo teises, ir išnaudojęs nacionalinės teisinio gynimo priemones, gali kreiptis į Europos Žmogaus Teisių Teismą (Papirtis, Bitinas, 2010).

Socialinės apsaugos terminas pirmą kartą buvo pavartotas JAV įstatymų Leidyboje prezidento Franklino D. Roosevelto administracijai 1935 m. priimant JAV Socialinės apsaugos įstatymą. Socialinė apsauga yra įvairialypis ir nuolat kintantis reiškinys. Kartais bandoma apibrėžti, kad socialinė apsauga yra politikos priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti asmenis esant įvairioms gyvenimo situacijoms ir sąlygoms, kuriose iškyla asmens pragyvenimo pavojus (Lazutka ir kt., 2008).

Šiuolaikinė gerovės valstybė kuriama remiantis darnios plėtros principais, t.y. ekonominis augimas turi būti suderintas su socialine sfera, bei tenkinti gamtosauginius reikalavimus. Kitaip sakant, augant ekonomikai, turėtų būti sudaromos sąlygos didėti socialinės apsaugos standartai bei didėti arba bent jau nemažėti ekologinė gerovė, t.y. gamyba turėtų būti draugiška aplinkai (Davulis, 2012).

Socialinė apsauga yra įvairialypis ir nuolat kintantis reiškinys, todėl kiekvienas autorius jos apibrėžimą interpretuoja ir pateikia savitai (žiūrėti 2 lentelę).

2 lentelė

Socialinės apsaugos sampratos interpretacijos

Sampratos turinys	Autorius
38 str.: „valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę“; 48 str.: „Kiekvienas žmogus gali <...> gauti teisingą apmokėjimą už darbą ir socialinę apsaugą nedarbo atveju“; 52str.: „Valstybė laiduoja piliečių teisę gauti senatvės ir invalidumo pensijas, socialinę paramą nedarbo, ligos, našlystės, maitintojo netekimo ir kitais įstatymų numatytais atvejais“	LR Konstitucija, 1992
Socialinė apsauga-visapusiška socialinės apsaugos sistema, padedanti valstybei laiduoti gyventojų aprūpinimą ligos, sužalojimo, senatvės, nedarbo ir kitais atvejais, suteikti papildomų pajamų nustatytiems šeimos poreikiams tenkinti	Socialinės apsaugos terminų žodynas, 2000
Socialinė apsauga – valstybės ir (arba) privačių subjektų, jeigu pastarųjų veikla yra valstybės reglamentuota, teikiama materialinė parama (pinigais arba daiktais) ir socialinės paslaugos socialinę riziką patyrusiems asmenims	Milevičienė, 2003
Valstybinis socialinis draudimas - socialinės apsaugos sistemos dalis, kurios priemonėmis visiškai ar iš dalies kompensuojamos apdraustiesiems asmenims ir įstatymų nustatytais atvejais jų šeimų nariams dėl draudiminių įvykių prarastos darbo pajamos arba apmokamos papildomos išlaidos.	LR Valstybinio socialinio draudimo įstatymas, 2005
Valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių visuma, teikianti gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų gyventojams, kurie dėl įstatymų numatytų priežasčių negali apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų arba yra nepakankamai aprūpinti.	Bernotas, Guogis, 2006
Socialinė politika yra esminis gerovės valstybės kūrimo instrumentas, pasižymintis išskirtine savybe- sugebėjimu sustiprinti lojalumą savo valstybei. Socialinė politika- tai jėga, galinti pavaduoti, papildyti ar modifikuoti ekonominės sistemos veikimą siekiant tokių rezultatų, kurių vien pati ekonominė sistema nepasiektų.	Dromantienė, 2007

Socialinė apsauga – įstatymų nustatyta socialinių, ekonominių, organizacinių priemonių sistema, užtikrinanti lėšų ir paslaugų teikimą tiems asmenims, kurie įstatymų numatytais atvejais dėl senatvės, negalios (invalidumo), mirties, ligos, motinystės (tėvystės), nedarbo ar šeimos aplinkybių praranda pajamas arba turi papildomų išlaidų arba dėl mažų pajamų negali pakankamai savęs aprūpinti iš darbo arba kitokių pajamų.	Medaiskis, 2009
Europos integruotos socialinės apsaugos statistikos sistemoje (ESSPROS) socialinė apsauga apibūdinama kaip visų viešųjų arba privačių įstaigų intervencija, skirta palengvinti namų ūkių ir asmenų apibrėžtų rizikų arba poreikių našatą. Rizikos arba poreikiai, dėl kurių gali būti taikoma socialinė apsauga yra: liga ir (arba) sveikatos apsauga, negalia, senatvė, maitintojo netekimas, šeima ir (arba) vaikai, nedarbas, aprūpinimas būstu, kitur nepriskirta socialinė atskirtis	Kavoliūnaitė-Ragauskienė, 2010
Socialinė apsaugos sistemos esmė – lėšas perskirstyti tarp darbingų ir nedarbingų asmenų bei gaunančiųjų mažas pajamas, apsaugoti asmenis nuo socialinių rizikų ir garantuoti pajamas minimaliems poreikiams patenkinti	Bitinas, 2011
Socialinė politika – tai teisinių, organizacinių ir ekonominių priemonių visuma, skirta socialiai apginti šalies žmones, sudarant jiems sąlygas dirbti, kartu solidariai suteikiant paramą tiems asmenims, kurie dėl ne nuo jų priklausančių aplinkybių nepajėgia užtikrinti būtinų gyvenimo sąlygų, atitinkančių priimtus standartus. Taigi socialinės politika turėtų garantuoti įvairioms gyventojų grupėms tam tikrą pajamų lygį.	Davulis, 2012
Socialinė apsauga yra politikos priemonės, kuriomis siekiama apsaugoti asmenis, atsiradus socialinėms rizikoms: darbo pajamų praradimas (dėl senatvės, negalios, ligos, nedarbo ar kt.), išlaikymo praradimas (dėl maitintojo mirties), atsiradus specialioms poreikiams (vaikų išlaikymui, sveikatos priežiūrai ir reabilitacijai ar kt.), nepajėgumas užsitikrinti minimalų gyvenimo lygį (kuris apimtų ir asmens dalyvavimą socialiniame bei kultūriniame gyvenime)	Bitinas, Usonis, 2013

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal lentelėje nurodytus šaltinius.

Analizuojant socialinės apsaugos sampratas galima išskirti du esminius aspektus:

- socialinė apsauga yra siejama su socialine rizika, pasireiškiančią įvairiose gyvenimo sferose;
- socialinės apsaugos sąvoka apibrėžiama teisės aktuose bei siejama su valstybės politika.

Kalbant apie socialinę politiką kaip apie apsaugą nuo tam tikrų socialinių rizikų svarbu išsiaiškinti kas yra socialinė rizika. Bitinas (2011) mano, kad socialinė rizika – tai tikėtini įvykiai, nuo kurių padarinių yra numatytos socialinės apsaugos priemonės. Autorius išskiria teigiamą ir neigiamą socialinę riziką. Guogis (2008) mano, kad žmogus gali susidurti su šiais pavojais:

- 1) prarasti darbo pajamas dėl senatvės, negalios, ligos, nedarbo, mokymosi (persikvalifikavimo), reabilitacijos, šeimos nario slaugos;
- 2) prarasti išlaikymą dėl sutuoktinių skyrybų, dėl maitintojo mirties;
- 3) atsiradus specialių poreikių: vaikų išlaikymas, sveikatos priežiūra ir reabilitacija, mokymosi kaštai, didelės išlaidos būstui, neįgalaus žmogaus išlaikymo kaštai, artimo žmogaus išlaikymo kaštai, konsultacijų ir juridinės pagalbos išlaidos.

Analizuojant socialinę apsaugą kaip vieną iš valstybės politikos sričių, būtina pabrėžti, kad socialinė sfera yra viena iš veiklos sričių, kuri yra palikta ES šalių – narių kompetencijai. Kiekviena šalis vykdo savarankišką socialinę politiką. Čia nėra konkrečių ES nustatytų normatyvų, kuriuos šalys

privalėtų besąlygiškai vykdyti, kaip, pavyzdžiui, netiesioginių mokesčių atveju. Tokie bendri normatyvai vargu ar įmanomi dėl nevienodų šalių – narių ekonominių galimybių. Nors ES negali diktuoti valstybėms – narėms kaip joms tvarkyti savo socialinius reikalus, tačiau tam tikri pagrindiniai socialinės politikos principai, kurių šalys – narės privalo laikytis, yra nustatytos tarptautinėse sutartyse bei kituose ES teisės aktuose (Davulis, 2012).

Vienas iš svarbesnių dokumentų yra 2010 m. ES, po šalis ištikusios ekonominės ir socialinės krizės, priimta pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija, kurioje išskirti penki tikslai užimtumo, inovacijų, švietimo, klimato bei energetikos ir socialinės įtraukties srityse. Europos Sąjunga pasiryžo juos įgyvendinti iki 2020 m.:

- 75 % 20–64 amžiaus žmonių turėtų dirbti.
- 3% ES BVP turėtų būti investuojami į MTTP.
- Turėtų būti įgyvendinti „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslai (įskaitant išmetamų teršalų mažinimą 30 %, jei tam yra tinkamos sąlygos).
- Mokyklos nebaigusių asmenų dalis turėtų būti nedidesnė kaip 10 %, bent 40 % jaunesnės kartos atstovų turėtų turėti aukštąjį išsilavinimą.
- Ant skurdo ribos turėtų būti 20 mln. žmonių mažiau (2020 m. EUROPA, 2010).

Europos Komisijos išskirti tikslai glaudžiai siejasi tarpusavyje. Tai įrodymas, kad veikiant išvien pasiekiami geresnių rezultatų, o veiksmų derinimas ES duoda naudos kiekvienai šaliai.

Tuo pačiu visos ES valstybės narės buvo skatinamos atsižvelgiant į „Europa 2020“ tikslus, nustatyti atitinkančius nacionalinius tikslus ir ekonomikos augimo skatinimo politiką. Kiekviena valstybė narė gali kontroliuoti, kaip jai sekasi siekti šių tikslų. 2020 m. Europos strategijos tikslams įgyvendinti pasitelktos ES lygio priemonės – bendroji rinka, finansiniai svertai ir išorės politikos priemonės. Socialinė politika yra neatsiejama strategijos „Europa 2020“ dalis, Europos Komisija remia ES šalių pastangas spręsti savo socialines problemas Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi plane ir Socialinių investicijų srities dokumentų rinkinyje numatytomis priemonėmis bei naudojantis ES fondais („Europa 2020“, 2016).

2012 m. gegužės 15 d. patvirtintoje Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ nustatyta pagrindinė šalies raidos kryptis. Tai pagrindinis planavimo dokumentas, kuriuo turi būti vadovaujama priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas. Atsižvelgiant į keliamus tikslus ir kokybės reikalavimus, į viešųjų paslaugų teikimą įtraukti ne tik valdžios institucijas, bet ir bendruomenės, nevyriausybines organizacijas ar verslo įmones. Numatoma sudaryti galimybės tokiems paslaugų teikėjams jaustis valdžios patikėtiniais, o viešasis sektorius teiktų tik tas paslaugas, kurių negali teikti nevyriausybines organizacijas, bendruomeninės organizacijos ir verslo įmonės.

Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 patvirtintoje septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje didžiausias dėmesys skiriamas šeimos politikai, kuri negali būti sutapatinta vien tik su socialinėmis išmokomis, kurias gauna šeimos, o pagalba teikiama netik socialinės rizikos šeimoms, bet orientuota į visas Lietuvos šeimoms.

Vienu iš svarbesnių prioritetų išlieka įvaikinimas, vaikų, likusių be tėvų globos, problemos. Ieškoma būdų kaip įvaikinimą daryti patrauklesnį, kartu padedant vaikui lengviau adaptuotis naujoje šeimoje, prisidedant prie vaiko psichologinės ir socialinės gerovės kūrimo bent jau pirmąsiais mėnesiais po įvaikinimo, užtikrinant paslaugų įvaikinusiai šeimai teikimą, kad ji jaustųsi saugi. Numatomi vaikų globos reformos sėkmei reikalingi du lygiagrečiai vykstantys procesai: vaikų paėmimo iš šeimų skaičiaus mažinimas, apimantis visus susijusius specialistus bei įstaigas; teisės į šeimą užtikrinimas pertvarkant įvaikinimo ir globos procedūras taip, kad vaiką priimanči šeimai gautų nuolatinę pagalbą iki ir po vaiko patekimo į šeimą.

Apibendrinant autorių apibrėžimus galima teigti, kad socialinė apsauga – tai socialinės politikos dalis, kuri teikia įvairias pašalpas ir paslaugas, tam tikroms gyventojų grupėms. Gerovės valstybė – tai gerovės, stabilumo, solidarumo bei demokratijos garantas ir nesvarbu, kokia tai valstybė. Kiekviena Gerovės valstybė, padedant įstatyminei bazei bei šalies vykdomai socialinei politikai, savo veiklą turi nukreipti į pajamų nelygybės, lyčių nelygybės ir skurdo bei socialinės atskirties mažinimą.

1.3. Socialinės apsaugos sistema Lietuvoje

1.3.1. Socialinės apsaugos sistemos valdymo ypatumai

Socialinė apsauga apima visas priemones, kurių imasi valstybės arba privačios institucijos, siekdamas palengvinti namų ūkiams ir asmenims tenkančią tam tikrų rizikos veiksnių naštą. Tai gali būti visuma priemonių kaip: kompensacija už šildymą, bedarbio pašalpa ar socialinio darbuotojo slauga, nepriklausantis nuo jų pačių darbo ar uždarbio netekimas, parama ligos, negalios, motinystės, maitintojo netekimo ir kitais atvejais. Socialines paslaugas teikia valstybės savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomenės, fiziniai bei juridiniai asmenys (Davulis, 2012).

Kalbant apie Lietuvos socialinės apsaugos modelį būtina išanalizuoti kokią įtaką valstybės politikai daro būvimas ES. Guogis (2006) nurodo, kad Socialinė apsauga Europos Sąjungoje yra mažai suvienodinta. Europos Sąjungoje vienintelės tikrai suderintos sritys yra sveikatos apsauga ir saugumas darbo vietoje. Iki šiol nėra nė vieno ES įstatymo, nurodančio išmokėti tam tikrą socialinių išmokų paketą. Viena svarbiausių to priežasčių yra pernelyg skirtingas Europos šalių ekonominio išsivystymo lygis. Vertinant institucinę struktūrą, Europos gerovės valstybės pasižymi labai skirtingomis formomis. Universali gerovės sistemas Skandinavijoje labiau pabrėžia socialines paslaugas. Taip pat jos turi mokesčių pagrindu išmokamas bazines pensijas kartu su įmokų pagrindu mokamomis papildomomis pensijomis. Tuo tarpu korporatyvinės kontinentinės Europos sistemos labiau pabrėžia socialines išmokas, turi pay-as you-go(einamojo finansavimo) sistemas. Skandinavijos šalys, Didžioji Britanija ir Ispanija turi valstybines sveikatos apsaugos sistemas (nacionalines sveikatos tarnybas), o daugelis kontinentinių Europos šalių – tokias sveikatos apsaugos sistemas, kuriose mokama privatiems gydytojams (ona fee-for-service basis).

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, valstybės socialinė politika vos ne visą dešimtmetį labiau orientavosi į paramą ir socialinę apsaugą negu aktyvios užimtumo politikos kūrimą. Nors buvo deklaruojami prioritetai nedarbo prevencijai, užimtumo rėmimui, darbo rinkos profesinio mobilumo didinimui, tačiau darbo rinkos politika buvo labiau įgyvendinama pasyviomis priemonėmis, trūko vienodo požiūrio ir bendros strategijos (Naujoji viešoji vadyba, 2007).

Kaip jau buvo minėta, kitose Vakarų Europos valstybėse socialinė apsauga suprantama labai plačiai ir apima tokias sritis kaip sveikatos apsauga ir darbo aplinka. Lietuvoje istoriškai susiklostė taip, kad 1990 m. buvo priimtas Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas, kuriame nebuvo tiksliai apibrėžtos ir atskirtos socialinio aprūpinimo apibrėžtys ir jos nelabai skyrėsi nuo Valstybinio socialinio draudimo. Vyriausybė 1994 m. patvirtino Socialinės paramos koncepciją.

Socialinės apsaugos sistema pagal Konceptiją
Socialinė apsauga

Socialinis draudimas	Socialinė parama
	Tai socialinės ekonominės, teisinės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtinausias gyvenimo sąlygas asmenims (šeimoms), kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra nepakankamos, kad jie (jos) galėtų pasirūpinti savimi. Socialinė parama negali užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo, ji tik padeda žmogui išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Socialinė parama turi būti tokia, kad asmuo (šeima) norėtų dirbti bei taupyti.

Šaltinis: (Lietuvos respublikos valstybės kontrolė, 2011)

Net ir patvirtinus Socialinės paramos koncepciją, neatsidaro įstatymo, kuriame būtų apibrėžta socialinės apsaugos sąvoka, pagrindiniai socialinės apsaugos principai, socialinės apsaugos sistemos sudėtinės dalys ir tai, kaip socialinė apsauga turi būti finansuojama, valdoma ir kt. (Valstybinio audito ataskaita, 2011)

Dabartinė socialinė apsauga Lietuvoje apima tris sudėtines dalis — socialinį draudimą, socialinę paramą ir specialiąsias (papildomas) socialines išmokas (Guogis, 2008).

Socialinės apsaugos sistema remiantis moksline literatūra

Socialinė apsauga				Specialios socialinės išmokos
Socialinis draudimas	<i>Piniginė socialinė parama</i>	Socialinė parama		
		<i>Socialinės paslaugos</i>		
		Bendrosios	Specialiosios	
Socialinis draudimas	Šalpos išmokos: pensijos ir kompensacijos	informavimas;	socialinę priežiūrą;	Prezidento pensija
Pensijų draudimas	Socialinė pašalpa	konsultavimas;	socialinę globą.	Nukentėjusių asmenų pensijos
Ligos ir motinystės draudimas	Būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijos	tarpininkavimas ir atstovavimas;		Karių ir pareigūnų pensijos Teisėjų pensijos
Sveikatos draudimas	Vienkartinės pašalpos	maitinimo organizavimas;		Mokslininkų pensijos Signatarų renta Artistų renta
Nedarbo draudimas	Valstybės parama apmokant kreditą ir palūkanas	aprūpinimas būtinausiais drabužiais ir avalyne;		Lietuvos Respublikos I ir II laipsnio valstybinės pensijos
Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų	Socialinė parama mokiniams	transporto organizavimas;		
	Besilaukiančioms kūdikio moterims ir vaikus auginantiems bendrai gyvenantiems asmenim	sociokultūrinės paslaugos; asmeninės higienos ir priežiūros paslaugų organizavimas		

Šaltinis: (sudarytas darbo autorės remiantis Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016; Valstybinio audito ataskaita Socialinės paramos sistema, 2011)

Lietuvoje už socialinės apsaugos ir darbo politikos formavimą ir įgyvendinimą atsakinga Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Ministerija formuoja ir įgyvendina tokią politiką, kurios galutinis tikslas – rūpinimasis žmogumi, jo pasirinkimo galimybių didinimas ar lėšų ir paslaugų užtikrinimas, kai žmogus dėl objektyvių priežasčių negali savęs ir šeimos pakankamai aprūpinti iš darbo ar kitokių pajamų (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016).

5 lentelė

BVP vienam gyventojui, to meto kainomis

Metai/ EUR	2009K1	2010K1	2011K1	2012K1	2013K1	2014K1	2015K1
	2022,083	2029,494	2280,847	2503,644	2601,742	2791,216	2841,112

Šaltinis: (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)

Vienas pagrindinių rodiklių, rodančių šalies ekonomikos išsivystymo lygį yra bendras vidaus produktas. Jis apibrėžiamas kaip galutinė prekių ir paslaugų, sukurtų šalyje, rinkos vertė per tam tikrą laikotarpį. Lietuvos BVP kilo iki 2008m., kaip ir kitose baltijos šalyse. 2009 m. BVP smuko visose ES šalyse. 2015 m. didžiausias BVP tenkantis vienam žmogui yra Skandinavijos šalyse, Airijoje, Šveicarijoje bei JK. Lietuvoje, Statistikos departamento duomenimis, BVP tenkantis vienam šalies gyventojui didėja. Tuo tarpu, išlaidos socialinei apsaugai, lyginant su BVP, mažėja. Didžiausios jos buvo 2009 m. Tuo tarpu daugelyje ES šalių išlaidos socialinei apsaugai didėjo. Ypatingai Skandinavijos šalyse - apie 14 proc., Jungtinėje karalystėje -12 proc.(remiantis 2 priedu).

6 lentelė

Socialinės apsaugos išlaidos						
Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos išlaidos mln. EUR						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Iš viso pagal išlaidų kategoriją	5651,8	5303	5274,9	5431,2	5345	5406
Socialinės apsaugos išmokos ir paslaugos	5488,9	5083,2	5061,7	5170,2	5056	5123
Administracinės išlaidos	134,6	123,5	116,6	110,7	121	119
Kitos išlaidos	28,4	96,3	96,6	150,2	168	164

Šaltinis: (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)

Lietuvoje Valstybinio socialinio draudimo sistemos pagrindinis tikslas yra garantuoti pajamas apdraustiesiems netekus darbingumo dėl ligos, motinystės, senatvės, invalidumo (netekto darbingumo) ar kitais Valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatytais atvejais.

Socialinės apsaugos išlaidos išmokoms

	Socialinės apsaugos išmokos, palyginti su bendruoju vidaus produktu proc.						
	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008
Socialinės apsaugos išmokos ir paslaugos	14,1	14,5	15,5	16,2	18,2	20,4	15,5
Išlaidos išmokoms šeimai ir (arba) vaikams	1,1	1,1	1,4	1,7	2,2	2,8	1,8
Išlaidos išmokoms socialinės atskirties ir kitais atvejais	0,5	0,6	0,7	0,8	0,7	0,4	0,2
Išlaidos išmokoms senatvėje	6,3	6,4	6,8	6,7	7,3	8,3	6,3
Išlaidos išmokoms negalios atveju	1,4	1,4	1,5	1,6	1,8	2	1,6
Išlaidos išmokoms nedarbo atveju	0,3	0,4	0,4	0,6	0,8	0,9	0,4
Išlaidos išmokoms našlystės atveju	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,5
Išlaidos išmokoms ligos ir (arba) sveikatos priežiūros atveju	4,1	4,1	4,2	4,5	4,8	5,4	4,6
Išlaidos išmokoms būstui	0	0	0	0	0	0	0

Šaltinis: (Lietuvos statistikos departamentas, 2016)

Išlaidos mažėjo beveik visoms socialinės apsaugos funkcijoms, išskyrus išlaidas socialinei atskirčiai mažinti. Jos didėjo daugiau nei du kartus, ir 2010 m. sudarė 4 procentus visų išlaidų, skirtų socialinės apsaugos išmokoms ir paslaugoms.

Piniginė socialinė parama tai ne tik visuomenei labiausiai žinoma išmokų rūšis – socialinė pašalpa. Piniginę socialinę paramą galima suskirstyti į keletą grupių pagal mokėjimo pobūdį. Vienas iš jų tai išmokos vaikams, mokamos pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą.

Besilaukiančioms kūdikio moterims ir vaikus auginantiems bendrai gyvenantiems asmenims paramą apima šios išmokos: parama nėščiai moteriai; gimus vaikui; įvaikintam vaikui; globojamam vaikui išmoka vaikui; privalomosios pradinės karo tarnybos kario vaikui Įstatymas numato, kad dėl išmokų gavimo gali kreiptis vienas iš vaiką ar vaikus auginančių tėvų, globėjas ar rūpintojas atvykęs į deklaruotos gyvenamosios vietos savivaldybę. Jeigu deklaruotos gyvenamosios vietos neturima – į savivaldybę, kurioje gyvenama.

Paramą mokiniams sudaro mokinių nemokamas maitinimas ir parama mokinio reikmenims įsigyti. Socialinė parama mokiniams finansuojama iš valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams, valstybės biudžete skirtų bendrųjų asignavimų Švietimo ir mokslo ministerijai, savivaldybių biudžetų lėšų, nevalstybinių mokyklų steigėjų skirtų lėšų ir įstatymų nustatyta tvarka gautų kitų lėšų (Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas, 2006).

Šalpos išmokos mokamos pagal Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymą.

Šalpos pensijų rūšys:

- šalpos našlaičių pensijos;
- slaugos ar priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos;
- šalpos kompensacijos;
- tikslinis priedas;
- šalpos pensijos už invalidų slaugą namuose, paskirtos iki 2004 m. balandžio 1 d.;
- socialinės pensijos, paskirtos iki 1995 m. sausio 1 d.

Šios išmokos mokamos neįgaliems vaikams, asmenims pripažintiems nedarbingais ar iš dalies darbingais, tėvams (tėviams), globėjams ar rūpintojams, kuriems yra sukakęs senatvės pensijos amžius ir kurie ne mažiau kaip 15 metų slaugė namuose neįgaliuosius, kuriems nustatytas specialusis nuolatinės slaugos ar nuolatinės priežiūros (pagalbos) poreikis (Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymas, 1994).

Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams apima socialines išmokas, būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijas bei Valstybės parama apmokant kreditą ir palūkanas.

Vienkartinių pašalpų skyrimas ir mokėjimas yra paliktas savivaldybių kompetencijai. Paprastai vienkartinė pašalpa yra skiriama ir mokama bendrai gyvenantiems asmenims (vienam gyvenančiam asmeniui), kurie dėl objektyvių priežasčių negali patenkinti būtiniausiųjų poreikių ir kurių gebėjimas pasirūpinti savimi yra nepakankamas. Šia parama savivaldybės remia asmenis nukentėjusius nuo stichinės nelaimės (gaisro, potvynio, škvalo ar kitos stichinės nelaimės), ligos atveju ar mirus šeimos nariui.

Apibendrinant galima teigti, jog Lietuvoje piniginė socialinė parama mokama trejoms pagrindinėms asmenų grupėms: vaikams, neįgaliems asmenims, socialiai pažeidžiamai asmenų grupei.

Pagal Socialinės paramos koncepciją socialinės paslaugos yra vienas iš socialinės paramos teikimo būdų. Pagrindinis socialinių paslaugų teikimo tikslas - sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat įveikti socialinę atskirtį.

Socialinių paslaugų plėtros tikslai:

1. Vykdant valstybės ir savivaldybės socialinę politiką, organizuoti socialinių paslaugų teikimą atsižvelgiant į gyventojų poreikį.

2. Stebėti teikiamų socialinių paslaugų kokybę ir skatinti socialiai pažeidžiamų asmenų integraciją į visuomenę.

3. Skatinti ir remti nestacionarių socialinių paslaugų teikimo iniciatyvas, kaip alternatyvą stacionarių socialinių paslaugų įstaigų paslaugoms (Socialinių paslaugų planas, 2016).

Socialinės paslaugos skirstomos į **bendrasias** ir **specialiąsias**.

Bendrosios socialinės paslaugos yra atskiros, be nuolatinės specialistų priežiūros teikiamos paslaugos. Bendrųjų socialinių paslaugų tikslas – ugdyti ar kompensuoti asmens ar šeimos gebėjimus savarankiškai rūpintis asmeniniu gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime. Bendrosios socialinės paslaugos teikiamos socialinių paslaugų įstaigose ir asmens namuose. Paslaugų teikimo trukmė, dažnumas priklauso nuo asmens ar šeimos socialinių paslaugų poreikio (Socialinių paslaugų katalogas, 2006).

Specialiosios socialinės paslaugos skirstomos į socialinę priežiūrą ir socialinę globą. Tai visuma paslaugų, teikiamų asmeniui (šeimai), kurio gebėjimams savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimos) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime ugdyti ar kompensuoti bendrųjų socialinių paslaugų nepakanka. Specialiųjų socialinių paslaugų tikslas – grąžinti asmens (šeimos) gebėjimus pasirūpinti savimi ir integruotis į visuomenę ar tenkinti asmens gyvybinius poreikius teikiant kompleksinę pagalbą. Specialiosios socialinės paslaugos teikiamos socialinių paslaugų įstaigose ir asmens namuose. Paslaugų teikimo trukmė / dažnumas priklauso nuo asmens (šeimos) socialinių paslaugų poreikio (Socialinių paslaugų katalogas, 2006).

Socialinei priežiūrai priskiriama:

- pagalba į namus; socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas; apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose; laikinas apnakvindinimas; intensyvi krizių įveikimo pagalba; psichosocialinė pagalba; apgyvendinimas nakvynės namuose ir krizių centruose ;pagalba globėjams (rūpintojams) ir įvaikintojams.

Socialinei globai priskiriama: dienos socialinė globa; trumpalaikė socialinė globa; ilgalaikė socialinė globa.

Valstybinis socialinis draudimas sudaro didžiausią socialinės apsaugos sistemos dalį. Jis apima kone visus Lietuvos gyventojus, o didžioji dalis nedarbingų asmenų, vyresnio amžiaus žmonių bei mažuosius Lietuvos gyventojus auginančių asmenų gauna jo mokamas išmokas. Lietuvoje, kaip ir daugelyje pasaulio šalių, įteisintos šios tradicinės valstybinio socialinio draudimo rūšys: pensijų, ligos ir motinystės, sveikatos, nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų. Nuo 2013 m. sausio 1 d. privalomasis sveikatos draudimas buvo atskirtas nuo valstybinio socialinio draudimo. Taigi, nors sveikatos draudimas ir toliau liko viena iš valstybinio socialinio draudimo rūšių, bet jis vykdomas Sveikatos draudimo įstatymo nustatyta tvarka (Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016).

Pirmojo laipsnio valstybines pensijas skiria Vyriausybė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikimu. Antrojo laipsnio valstybines pensijas skiria Komisija; Valstybines pensijas

moka Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos įgaliota Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaiga iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų.

1.3.2. Socialinės paramos valdymo Lietuvoje situacijos analizė

Kaip jau buvo minėta ankstesniuose skyriuose, Lietuvoje socialinė paramą sudaro pinigine socialinė parama ir socialinės paslaugos. Siekiant įvertinti esamą socialinės paramos sistemą, nustatyti veiklos problemas, pateikti rekomendacijas sistemai tobulinti, įvairiais metais buvo atliekamas atlikome valstybins veiklos auditas, kurio metu nagrinėti teisės aktai, reglamentuojantys socialinės paramos politiką, informaciją apie socialinės paramos teikimą ir jos priemonių įgyvendinimą. 2016 m. Europos komisija taip pat pateikė savo rekomendacijas Lietuvai socialinė politikos srityje. Trumpa Valstybinio audito ataskaitų apžvalga pateikta 8 lentelėje.

8 lentelė

Ataskaitos ir rekomendacijos socialinės paramos sistemai

	Piniginė socialinė parama	Socialinės paslaugos
Lietuvos socialinės paramos sistemos ataskaita	<p>2011 m. Valstybinio audito ataskaita Nustatyta, kad teisinis reglamentavimas nesudaro prielaidų valstybės biudžeto lėšas socialinei paramai naudoti efektyviau: nėra socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių nustatymo metodikų, todėl nėra galimybės įvertinti, ar socialinės paramos dydžiai nustatyti pagrįstai.</p> <p>Nustatyta, kad teisinis reglamentavimas nesudaro prielaidų užtikrinti lėšų, reikalingų minimaliems poreikiams tenkinti- socialinės pašalpos dydis mažesnis negu apskaičiuotas dydis minimaliems poreikiams tenkinti.</p> <p>Nustatyta, kad socialinė parama neskatina dirbti tais atvejais, kai gaunamų socialinės paramos išmokų suma nežymiai mažesnė ar tokio paties dydžio kaip darbinės veiklos pajamos.</p> <p>Nustatyta, kad yra ribojama galimybė gauti soc. pašalpą dėl dviejų priežasčių: nustatyta minimali 6 mėn. įsiregistravimo darbo biržoje trukmė; asmens (šeimos) gautos pajamos.</p> <p>2013 m. Valstybinio audito ataskaita 2012 metais dar nepakankamai aktyviai taikė įstatyme įtvirtintas papildomas priemonės, leidžiančias užtikrinti, kad parama būtų</p>	<p>2009 m. Valstybinio audito ataskaita Nėra reglamentuota, kokią minimalią savivaldybės biudžeto lėšų dalį savivaldybės privalo numatyti ir skirti gyventojams reikiams socialinėms paslaugoms teikti, todėl yra rizika, kad savivaldybės šioms paslaugoms teikti gali nenumatyti (ir /ar neskirti) pakankamai savivaldybės biudžeto lėšų. Kai savivaldybė dėl nepakankamų finansinių išteklių išskiria socialinių paslaugų teikimo prioritetus, gali būti neužtikrintas vienodas kai kurių socialinių paslaugų prieinamumas skirtingose savivaldybėse. Svarbu, kad būtų užtikrintas socialinių paslaugų tikslingumas, suteiktos reikiamos kokybiškos socialinės paslaugos gyventojams, kuo racionaliau naudojant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšas socialinėms paslaugoms finansuoti. Ne visos savivaldybės yra įsteigusios savivaldybės įstaigas, teikiančias ilgalaikę socialinę globą vaikams ir senyvo amžiaus asmenims. Yra rizika, kad neteisingai įvertinamas asmens socialinių paslaugų poreikis (pvz., asmeniui realiai reikalinga socialinė priežiūra, tačiau įvertinus socialinių paslaugų poreikį pateikiama išvada, kad jam pakaks bendrųjų paslaugų).</p>

	<p>teikiama vadovaujantis socialinio teisingumo ir veiksmingumo principais ir tiems gyventojams, kurie turi teisę ją gauti. Be to, teikiant socialinę paramą, siektinas glaudesnis valstybės institucijų/įstaigų, disponuojančių informacija, reikalinga skiriant socialinę paramą, bendradarbiavimas su savivaldybėmis.</p>	<p>2015 m. Valstybinio audito ataskaita Nustatyta, kad socialinės paslaugos senyvo amžiaus asmenims savivaldybėse organizuojamos neefektyviai ir negali patenkinti didėjančio šių paslaugų poreikio: nėra nei vienos savivaldybės, kuri turėtų visų rūšių senyvo amžiaus asmenims teikiamų socialinių paslaugų infrastruktūrą, atitinkančią socialinių paslaugų išvystymo normatyvus. Skiriant asmeniui socialinės globos paslaugą, neteikiamas prioritetas paslaugoms, suteikiančioms galimybę asmeniui kuo ilgiau likti savo namuose. Parenkant asmeniui socialinę paslaugą, prioritetas ne visada teikiamas paslaugoms, kurios sudaro prielaidas asmeniui kuo ilgiau gyventi savo namuose, nustatant ilgalaikę socialinę globą įstaigoje, nepasiūlytos alternatyvios asmens namuose teikiamos socialinės paslaugos. Daugelyje savivaldybių neteikiamos kompleksinės paslaugos</p>
<p>ES šalies ataskaita</p>	<p>2016 m. Labai sumažėjo gaunančiųjų socialinę paramą pinigais, tačiau rizika atsidurti skurde didėja bedarbiams, pagyvenusiems žmonėms, neįgaliesiems ir vienišiams tėvams. 2014 m. skurdas arba socialinė atskirtis grėsė 27,3 % visų gyventojų. Socialinės apsaugos sistema yra silpna ir Lietuva yra viena iš ES šalių, kurioje visuomenės nelygybė didžiausia. Skurdo grėsmė didėja bedarbiams, pagyvenusiems žmonėms, vienišiams tėvams ir neįgaliesiems. Piniginė socialinė parama (t. y. garantuotų minimalių pajamų sistema) teikiama siekiant papildyti namų ūkio pajamas, kad jos siektų valstybės remiamą pajamų dydį, kuris darbingo amžiaus asmenims per tam tikrą laiką mažinamas. Valstybės remiamų pajamų dydis nepadidintas nuo 2008 m.</p>	<p>2016 m. Lietuva deda pastangas siekdama stiprinti ilgalaikę priežiūrą. Senstant visuomenei ir didėjant užimtumui reikės vis daugiau ilgalaikės priežiūros paslaugų. Naudodama ES lėšas Lietuva kuria ir modernizuoja savo ilgalaikės priežiūros infrastruktūrą (pavyzdžiui, dienos priežiūros centrus), steigia naujus bendruomeninės globos namus pagyvenusiems žmonėms ir plėtoja socialinės ir slaugos priežiūros namuose paslaugas. Norint skurti efektyvią ir veiksmingą ilgalaikę sveikatos priežiūros sistemą bus būtinas glaudus Sveikatos priežiūros ministerijos ir Socialinių reikalų ir darbo ministerijos bendradarbiavimas.</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Iki 2012 metų sausio 1 dienos piniginės socialinės pramos organizavimas ir teikimas buvo vykdomas remiantis 2004 m. balandžio 4 d. įsigaliojusi Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymu ir piniginę socialinę paramą nepasiturintiems asmenims skyrė ir mokėjo savivaldybės, kaip valstybės deleguotą funkciją. Tačiau siekiant užkirsti piktnaudžiavimą pinigine socialine parama bei didinti paramos veiksmingumą, 2011 m. gruodžio 1 d. Seime buvo priimtas naujos redakcijos Lietuvos Respublikos (toliau LR) Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas,

kuris įsigaliojo 2012 m. sausio 1 dieną. Įstatyme numatyti du Piniginė socialinė parama (socialinė pašalpa ir būsto šildymo išlaidų, geriamojo ir karšto vandens išlaidų kompensacijos) teikiamo modeliai:

- kaip valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) funkcija (finansuojant iš valstybės biudžeto lėšų);
- kaip savarankiškoji savivaldybių funkcija.

Savarankiškoji savivaldybių funkcija perduota įgyvendinti penkioms pilotinėms savivaldybėms, finansuojant iš savivaldybių biudžetų lėšų: Akmenės, Radviliškio, Raseinių, Panevėžio ir Šilalės rajono.

2013.10.11 Lietuvos socialinių tyrimų centras atliko tyrimą „Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos“. Darbas atliktas 2013 m. rugpjūčio–rugsėjo mėn. Ataskaitą parengė tyrėjų grupė: I. Etnerytė, R. Lazutka (vadovas), A. Poviliūnas, D. Savičiūtė, D. Skučienė, L. Žalimienė. Tyrimo esmė nustatyti Piniginės socialinės paramos sistemos pertvarkos tinkamumą, efektyvumą, rezultatyvumą ir naudingumą bei įvertinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją įgyvendinimo perspektyvas visose savivaldybėse. Atliekant tyrimą buvo siekiama nustatyti piniginės socialinės paramos reformos teigiamus ir neigiamus aspektus, jų poveikį nepasiturinčių gyventojų skurdo ir socialinės atskirties mažinimui. Analizuojant didžiausias dėmesys buvo skiriamas bedarbių skaičiaus, valstybės remiamų pajamų dydžio kitimo, vidutinio darbo užmokesčio ir pašalpos gavėjų skaičiaus sąveikai. Atlikto tyrimo rezultatai turėjo įtakos kaip vėliau bus vykdoma pertvarka piniginės socialinės paramos teikimo procese.

LR Seimas 2013–11–26 priėmė Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 4, 23 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, pagal kurį nuo 2014 m. sausio 1 d. socialinių pašalpų teikimas savivaldybėms perduota kaip savarankiškoji funkcija, siekiant užkirsti piktnaudžiavimą pinigine socialine parama bei didinti paramos veiksmingumą (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003). Nuo 2015 m. sausio 1 d. visose šalies savivaldybėse taikomas vienas piniginės socialinės paramos teikimo modelis, t.y. savivaldybės teikia ir socialines pašalpas, ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijas, finansuojamas iš valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams. Piniginei socialinei paramai finansuoti suma 2012–2014 metams skiriama 2011 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme patvirtintos valstybės biudžeto specialiosios tikslinės dotacijos socialinėms pašalpoms ir kompensacijoms skaičiuoti ir mokėti lygio, 2014 metams socialinei pašalpai finansuoti skiriama 2012 metais socialinei pašalpai skaičiuoti ir mokėti faktiškai panaudotų

valstybės biudžeto lėšų dydžio lėšų suma (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003)

Europos Komisija 2016 m. šalies ataskaitoje, Lietuvai, pateikė savo įžvalgas bei rekomendacijas dėl socialinės politikos vykdymo. Taikant dabartines taisykles kyla rizika, kad kai kuriems pašalpų gavėjams pašalpos gali būti nebemokamos, pavyzdžiui, dėl progresyvaus piniginės socialinės paramos pašalpų mažinimo per tam tikrą laiką, nors jiems tokia parama gali būti reikalinga. Pagal pašalpų dirbantiesiems sistemą parama teikiama tik mažai daliai asmenų, kuriems nebeteikiamos socialinės paramos pašalpos, tačiau ši dalis šiek tiek didėja. Be to, decentralizavus sistemą, skirtingose vietos administracijose gali būti regioninio valdymo skirtumų, taigi gali atsirasti ir regioninė nelygybė. Taip pat reikia surinkti daugiau faktų, kad būtų galima patikrinti, ar yra prieinamos ir efektyvios aktyvumo didinimo priemonės, siūlomos piniginės socialinės paramos gavėjams. Įtraukiant socialinės paramos pašalpų gavėjus į visuomenei naudingą veiklą siekiama užkirsti kelią nedeklaruotam darbui ir didinti jų aktyvumą gerinant jų socialinę įtrauktį į bendruomenę. Tačiau poveikis jų įsidarbinimo galimybėms neaiškus. Be to, pašalpų gavėjai, dalyvaujantys šioje veikloje, nėra tinkamai apdrausti nuo nelaimingų atitikimų. Tikimasi, kad šiuo metu Seime svarstomos būsimos socialinės politikos reformos padės didinti bedarbio pašalpų aprėptį ir adekvatumą. Tačiau pagal šią reformą nenumatyta keisti piniginės socialinės paramos pašalpų adekvatumą ir aprėptį – jie išlieka spręstina problema.

Socialinių paslaugų gavėjais gali būti įvairaus amžiaus, skirtingų socialinių grupių asmenys: senyvo amžiaus asmenys ir jų šeimos, asmenys su negalia ir jų šeimos, likę be tėvų globos vaikai, socialinės rizikos vaikai ir jų šeimos, socialinės rizikos šeimos, vaikus globojančios šeimos, kiti asmenys ir šeimos, kuriems pagal socialinių darbuotojų įvertinimą reikalingos socialinės paslaugos. Socialinės paslaugos gali būti teikiamos tiek socialinių paslaugų įstaigose (socialinės globos namuose, šeimynose, laikino gyvenimo namuose, dienos socialinės globos centruose, savarankiško gyvenimo namuose, socialinės priežiūros centruose, bendruomeninėse įstaigose ir kt.), tiek asmens namuose (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2015).

Siekiant tobulinti socialinių paslaugų kokybę bei aprėptis, 2014 m. buvo patvirtinti du svarbūs dokumentai. Tai 2014 m. patvirtintas Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams ir 2014–2020 metų veiksmų planas, kuriuo siekiama kurti kompleksinių ir individualizuotų paslaugų bendruomenėje sistemą. Perėjimo nuo institucinės globos procesams skiriamas aukščiausias prioritetas.

Vykdamas veiksmų plane numatytą pertvarką, planuojama įgyvendinti bandomuosius projektus atskiruose regionuose. Įgyvendinant bandomuosius projektus regionuose, pasirinktos pertvarkyti 27 stacionarios socialinės globos įstaigos ir sutrikusio vystymosi kūdikių namai (iš jų

16 valstybės globos įstaigų, 10 savivaldybės globos įstaigų ir sutrikusio vystymosi kūdikių namų, 1 Sveikatos apsaugos ministerijos ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto sutrikusio vystymosi kūdikių namai).

Lietuvos Respublikos Seimas 2014 m. liepos 10 d. priėmė Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo pakeitimus, kuriais naujai apibrėžė socialinės globos ir socialinių paslaugų įstaigas, sudarydamas sąlygas teikti socialines paslaugas visų teisinių formų juridiniams asmenims; pagal tarptautinę praktiką patikslino socialinio darbo apibrėžimą, numatė, kad socialinį darbą dirba išimtinai tik socialiniai darbuotojai; nustatė reikalavimus socialinės globos įstaigų vadovams ir socialiniams darbuotojams; mažinant administracinę našą socialinės globos įstaigoms, šeimynoms, supaprastino licencijavimo sąlygas, suvienodino asmenų mokėjimo už socialines paslaugas tvarką, neatsižvelgiant į tai, kada asmuo pradėjo gauti socialines paslaugas (Socialinis pranešimas, 2015).

Lietuvoje vykdoma socialinė politika, socialinių paslaugų srityje, buvo teigiamai įvertinta Europos Komisija 2016 m. šalies ataskaitoje, Lietuvai.

2. STRATEGINIO PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO TYRIMO MAŽEIKIŲ RAJONE METODOLOGINIS PAGRINDIMAS.

2.1. Tyrimo metodikos pagrindimas

Siekiant išnagrinėti strateginį pinigines socialinės paramos valdymą bei numatyti tobulinimo galimybes Mažeikių rajono savivaldybėje, buvo atlikta Lietuvos bei užsienio autorių mokslinių publikacijų, Lietuvos Respublikos teisės aktų, strategijų, programų, statistinių duomenų analizė. Išanalizuotas Mažeikių rajono strateginis veiklos planas, Tarybos priimti norminiai dokumentai, pinigines socialinės paramos nepasiturintiems Mažeikių rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašas, Mažeikių rajono Socialinės paramos skyriaus nuostatai, bei atliktas tyrimas Mažeikių rajono savivaldybėje. Empiriniame tyrime naudoti kokybiniai duomenų rinkimo metodai – dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu.

Atliekant dokumentų analizę, pirmiausia susipažinta su dokumentų sąvokomis, jų rūšimis, tipais bei klasifikacijos. Dokumento sąvoka yra daugiareikšmė. Tradiciniu požiūriu dokumentas suprantamas kaip informacijos fiksavimo forma, turinti loginę, semantinę ir grafinę išraišką. Sąvoka „dokumentas“ apima visus esamus ir būsimus socialinės informacijos fiksavimo laikmenose būdus siekiant ją saugoti, perduoti ir naudoti (Dokumentų klasifikacijos, tipologija, srautai, 2016).

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (2011) sąvoką dokumentas įvardija kaip: *reikalų raštas* (banko, apskaitos, teisiniai, techniniai asmens, tarnybinis dokumentas, oficialieji dokumentai, patvirtintas, suklastotas, fiktyvus, pateisinamasis) bei *materialinis žinių šaltinis* (istorijos, rašytinis, grafinis, mašininis, skelbimų rinkinys). Tarptautinių žodžių žodyne (2016) išskiriamos taip pat dvi pagrindinės dokumento sąvokos reikšmės. Tai pirmiausia raštiškas ko nors paliudijimas, pažymėjimas; materialus objektas (popierius, piešinys, nuotrauka, kino juosta), kuriame užfiksuotos kokios nors žinios.

Pačia plačiausia prasme ***dokumentai gali būti skirstomi į pirminius ir antrinius***. Pirminiams dokumentams gali būti priskiriama: knygos, serialiniai leidiniai ir jų straipsniai, mokslinių darbų ataskaitos, brėžiniai ir projektai, vertimai, komandiruočių ataskaitos, techninės metodikos ir instrukcijos, konferencijų ir seminarų medžiaga, disertacijos, deponuoti rankraščiai, analitinės apžvalgos, racionalizaciniai pasiūlymai, mokslinių darbų planai, techninės užduotys, įsakymai, diplominiai darbai, patentai, standartai, metrologijos ir statybos dokumentacija, kainoraščiai, pramoniniai katalogai, garsiniai regimieji dokumentai, archyviniai dokumentai ir rankraščiai, pirminiai šaltiniai internete. Kaip antrinius dokumentus galime nurodyti: bibliotekų ir leidyklų katalogus, informacinius leidinius (enciklopedijos, žodynai, žinytai), apžvalgas,

rodykles, referatų žurnalus, duomenų bases, antrinius interneto šaltinius (Dokumentų klasifikacijos, tipologija, srautai, 2016).

Valstybės ar savivaldybių institucijų, įstaigų ar įmonių dokumentai turi būti rengiami laikantis teisės norminiuose aktuose atitinkamiems dokumentams nustatytų reikalavimų (Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, 2004). Įstatymų ir poįstatyminių valdymo aktų reguliavimo ribos priklauso nuo daugelio veiksnių – teisės tradicijų, visuomenės politinės ir teisinės kultūros lygio, tačiau tiek teisės teorijos, tiek įstatymų leidybos praktikos požiūriu tam tikri visuomenės prioritetiniai dalykai turi būti reguliuojami tik įstatymais. Demokratinėje visuomenėje prioritetas teikiamas žmogui, todėl viskas, kas susiję su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir laisvėmis, reguliuojama įstatymais (Lietuvos teisėkūros sistema, 2014).

Dokumentų analizės metodas – pirminis duomenų rinkimas, kai dokumentai naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai (Tidikis, 2003). Šiuo duomenų rinkimo analizės metu buvo analizuojami pirmiausia ES teisiniai dokumentai reglamentuojantys socialinės apsaugos sistemą. Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai apibrėžiantys Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimą bei Mažeikių rajono savivaldybės teisės aktai ir dokumentai reglamentuojantys socialinės paramos valdymą. Dokumentų analizės pagrindu buvo atliktos:

- PEST analizė - ši analizė apima keturis makroaplinkos aspektus: politinį, ekonominį, socialinį ir technologinį. Ji taikoma visuose strateginio planavimo modeliuose ir praktiškai naudojama išorinei aplinkai įvertinti viešosiose institucijose (Arimavičiūtė, 2007);
- Teisinės bazės analizė;
- SSGG analizė pagrįsta stipriųjų ir silpnųjų pusių bei galimybių ir pavojų įvertinimu (Melnikas, Smaliukienė, 2007).

Tyrimo metodika pagrįsta: Lietuvos ir užsienio autorių samprata apie strateginį valdymą: Henderson, 1981; Bosas, 2002; Vasiliauskas, 2006; Melnikas, Smaliukienė, 2007; Valentinavičius, 2009; Fairchild, Freeman, Mead, Venkataraman, 2010; Baubinitė, Raipa, 2011; Nickols, 2012. Ižvalgomis apie strateginį valymą viešajame sektoriuje: Buškevičiūtė, Giedraitytė, Raipa, 2012; Gedvilaitė-Moan, Zakarevičius, 2010. Socialinės apsaugos sampratos apibūdinimu: Milevičienė, 2003; Guogis, Lazutka, 2008; Dromantienė, 2007; Kavoliūnaitė–Ragauskienė, 2010; Bitinas, Usonis, 2011, 2013; Aidukaitė, 2012. Gerovės valstybių samprata modelių apibūdinimu: Aidukaitė, Bogdanova, Guogis, 2012; Milevičienė, 2003; Sonda, 2014;

Lietuvos Respublikos teisės aktais, strategijomis, veiklos programomis, ataskaitomis, nuostatais: Lietuvos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialiniais pranešimais; Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas 2014-2020 m.; Lietuvos Respublikos

piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas. 2003 m. liepos 1 d. Nr. IX-1675; Lietuvos pažangos strategija 2030.

Tyrimui pasirinktas kokybinis metodas leidžia patikrinti metodologijos kokybę, pagrįsti praktinių rekomendacijų argumentavimą, tokiomis apklausomis siekiama mokslinio objektyvumo (Tidikis, 2003). Socialiniuose moksluose naudojamo kokybinio tyrimo metodologija apibūdina: (Tidikis, 2003; Kardelis, 2002, Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

2.2. Tyrimo instrumento pagrindimas

Kokybiniai tyrimai dažniausiai nėra reprezentatyvūs griežtąja prasme, bet pateikia kur kas gilesnę ir platesnę informaciją. Kokybinio tyrimo privalumai: nereikalauja didelių materialinių sąnaudų; leidžia gauti įvairiapusę informaciją; leidžia matyti reiškinių vystymosi dinamiką; išaiškina unikalius faktus ir juos demonstruoja (Tidikis, 2003). Interviu yra vienas iš efektyvių kokybinio tyrimo metodų (Tidikis, 2003). Interviu padeda tyrėjui suvokti informantų požiūrius, nuomones, įsitikinimus (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, II d., 2008).

Pusiau standartizuotas interviu. Iš anksto numatomi būtini ir galimi klausimai. Pusiau standartizuoto interviu procedūra ir klausimai standartizuojami tik iš dalies (Tidikis, 2003). Iš anksto numatytas temas, kurios bus aptariamose interviu metu, galima keisti neprisirišant prie klausimų tvarkos, laisvai juos keičiant vietomis, užduoti papildomų klausimų (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, II d., 2008).

Ekspertų interviu – tai asmenys, kurie dėl savo profesinės ir gyvenimo patirties turi didžiausią kompetenciją ir patikimiausią bei pakankamai išsamią informaciją apie tiriamą problemą. Iš jų gauta informacija apie tiriamą objektą yra maksimali bei detali, suteikia galimybę aptarti ir patikrinti tyrimo hipotezes, įvertinti tyrimo metodikas, susidaryti tikslesnę tyrimo proceso programą (Tidikis, 2003).

Metodo tikslas yra išsiaiškinti ir įvertinti specialistų išsakyta nuomone apie strateginį socialinės paramos valdymą Mažeikių rajone, išsiaiškinti valdymo tobulinimo galimybes. Interviu klausimai formuluoti remiantis teorinėje dalyje atskleistais teoriniais aspektais.

2.3. Tyrimo imties charakteristika

Šiame darbe siekiant išsiaiškinti ir įvertinti strateginį socialinės paramos valdymą, pasirinkti informantai, kurie organizuoja ir koordinuoja socialinės paramos administravimą savivaldybės teritorijoje, įgyvendina sprendimus, teikiant socialinę paramą, taip pat tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvauja valdymo sistemoje. Pusiau struktūruotas interviu buvo rengiamas ir atliekamas pagal iš

anksto parengtus klausimus, o interviu metu, iškilus neaiškumams, papildomai prašoma atsakyti į patikslinančius klausimus.

Interviu metu apklausti informantai, jiems užduoti klausimai pateikiami 5 priede. Kokybiniame tyrime dalyvavo 6 informantai. Laikantis tyrimo etikos buvo akcentuojama, jog visų asmenų vardai ir pavardės nebus atskleidžiamos ir jie tyrimo ataskaitoje bus įvardijami taip: „Informantas 1“ (I-1); „Informantas 2“ (I-2); „Informantas 3“ (I-3); „Informantas 4“ (I-4); „Informantas 5“ (I-5); „Informantas 6“ (I-6). Numatyti kodai nesutampa su eilės tvarka lentelėje, taip užtikrinant informantų anonimiškumą.

9 lentelė

Bendrieji duomenys apie ekspertus

Pareigos	Darbo patirtis užimamose pareigose (metais)	Darbo patirtis viešajame sektoriuje (metais)	Išsilavinimas
Mero pavaduotoja, tarybos narė	5	12	aukštasis
Administracijos direktoriaus pavaduotojas	5	15	aukštasis
Mažeikių r. Socialinės paramos skyriaus vedėjo pavaduotoja	4	21	aukštasis
BĮ Mažeikių r. socialinių paslaugų tarnybos direktorė	12	18	aukštasis
Mažeikių r. Socialinės paramos skyriaus vyriausioji specialistė	7	10	aukštasis
Mažeikių r. Socialinės paramos skyriaus vyriausioji specialistė	20	20	aukštasis

Šaltinis: sudarytas darbo autorės

9 lentelėje pateikti bendrieji duomenys apie informantus: pareigos, darbo patirtis užimamose pareigose (metais), darbo patirtis viešajame sektoriuje (metais), išsilavinimas. Visi tiriamieji buvo informuoti apie tyrimą ir supažindinti su tyrimo esme.

Apibendrinant gautus duomenis apie tyrimo informantus galime teigti, kad:

- Pasirinktas politikas, kuris turi tiesioginės įtakos socialinės politikos strategijos formavimui Mažeikių rajone, yra Tarybos narys, mero pavaduotojas. Jo veiklos sritis yra socialinių paslaugų planavimas ir teikimas, socialinių paslaugų įstaigų steigimas, išlaikymas bei bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis.
- Administracijos atstovas, kuris derina rengiamus įsakymus, socialinės paramos metinius veiklos planus-Administracijos direktoriaus pavaduotojas, kuris yra atsakingas už socialinės paramos srities kuravimą.
- Pasirinkta socialinės paramos skyriaus vedėjo pavaduotoja, kuri organizuoja ir koordinuoja socialinės paramos teikimą, rengia socialinės paramos metinius veiklos planus, ataskaitas, teisės aktų projektus.
- Dvi socialinės paramos skyriaus specialistės, viena iš jų koordinuoja išmokų skyrimą bei Komisijos darbą. Antra specialistė atsakinta už socialines paslaugas, rengia socialinių paslaugų

planą bei teikia įvairias ataskaitas ministerijai. Šie administracijos specialistai priima sprendimus, bet neformuoja politikos.

- Siekiant įvairiapusiškai išanalizuoti socialinės paramos valdymą Mažeikių rajone buvo pasirinkta didžiausios, Mažeikių rajone esančios, biudžetinės įstaigos vadovė. Įstaiga tiesiogiai vykdo Socialinės paramos specialistų priimtus sprendimus dėl socialinės paramos teikimo.

- Visi apklaustieji yra įvairių komisijų, sudarytų Socialinės paramos skyriuje, nariai ir gali argumentuotai pateikti savo nuomonę apie socialinės paramos pertvarką ir valdymą Mažeikių rajone.

2.4. Magistro darbo loginė schema

Magistro darbo esmę nurodo loginė schema. Schemoje pateikiama planuojamų atlikti darbų seka ir ją sudaro pagrindinės magistro darbo dalys. Tai: įvadas, teorinis diskursas, metodologinis pagrindimas, praktinė dalis ir paskutinė dalis, kurioje pateikiamos išvados, galimos socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptys ir rekomendacijos, mokslo šaltiniai, dokumentai, priedai.

Sudarant magistro darbo loginę schemą, buvo siekiama apjungti visas magistro darbo dalis, numatant, kad magistro darbo tema siejasi su išvadomis bei rekomendacijomis. Magistro darbo tema atspindi temos aktualumą, tikslą bei uždavinius, kurie nurodomi įvade.

Teorinę dalį sudaro keturi skyriai. Pirmiausia apžvelgiami teoriniai strateginio valdymo aspektai, apžvelgtos įvairios strateginio valdymo apibrėžtys bei privataus ir viešojo sektoriaus skirtumai. Kituose skyriuose nagrinėjama socialinės apsaugos samprata gerovės valstybėje, išsiaiškinta socialinės apsaugos sistema Lietuvoje, išnagrinėti socialinės paramos valdymo aspektai Lietuvoje, apžvelgiant esmines pinigines socialinės paramos ir socialinių paslaugų srityje vykstančias pertvarkas.

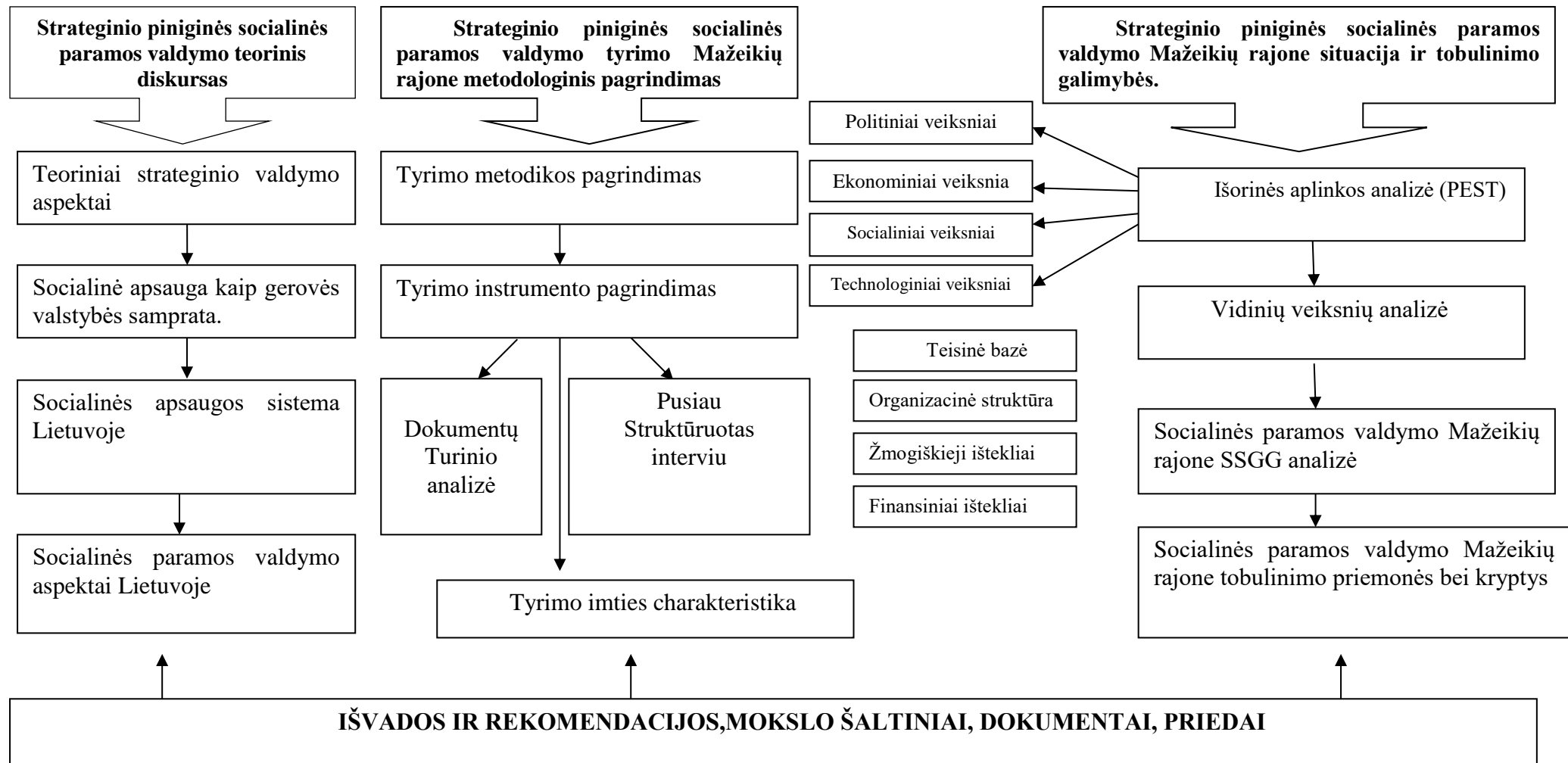
Antroje dalyje pagrindžiamas tyrimo apie strateginį socialinės paramos valdymą Mažeikių rajone metodologijos pasirinkimas – tyrimo metodika, tyrimo instrumentas, tyrimo imties charakteristika.

Praktinėje dalyje bus atlikta išorinių veiksnių analizė, analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys socialinės paramos valdymą, Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone teisinės bazės analizė bei SSGG analizė, informantų nuomonių raiškos analizė, jos metu gauti rezultatai padės suformuoti galimas socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptis.

Magistro darbo pabaigoje bus pateiktos išvados bei rekomendacijos, mokslo šaltinių bei dokumentų sąrašai, priedai.

STRATEGINIS PINIGINĖS SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMAS: MAŽEIKIU RAJONO ATVEJIS

IVADAS

2 pav. Magistro darbo loginė schema

3. STRATEGINIO SOCIALINĖS PARAMOS VALDYMO MAŽEIKIŲ RAJONE SITUACIJA IR TOBULINIMO GALIMYBĖS.

3.1. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone išorinių veiksnių analizė

Vyriausybės iškelti socialinės politikos prioritetai skatina nuolat Mažeikių rajono savivaldybės Socialinės paramos skyrių bei administraciją ieškoti vis naujų, efektyvesnių priemonių teisingai vykdyti socialinę politiką rajone. Tam pasitelkiant strateginio planavimo priemones. Šiame skyriuje analizuojami mokslo šaltiniai, dokumentai, vyriausybės reglamentai, atlikta išorinių veiksnių analizė, kuri padės išsiaiškinti ir numatyti reikalingus Mažeikių rajono savivaldybės administracijos bei paramos skyriaus veiksmus socialinės paramos valdyme ilgalaikėje perspektyvoje.

3.1.1. Politiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui

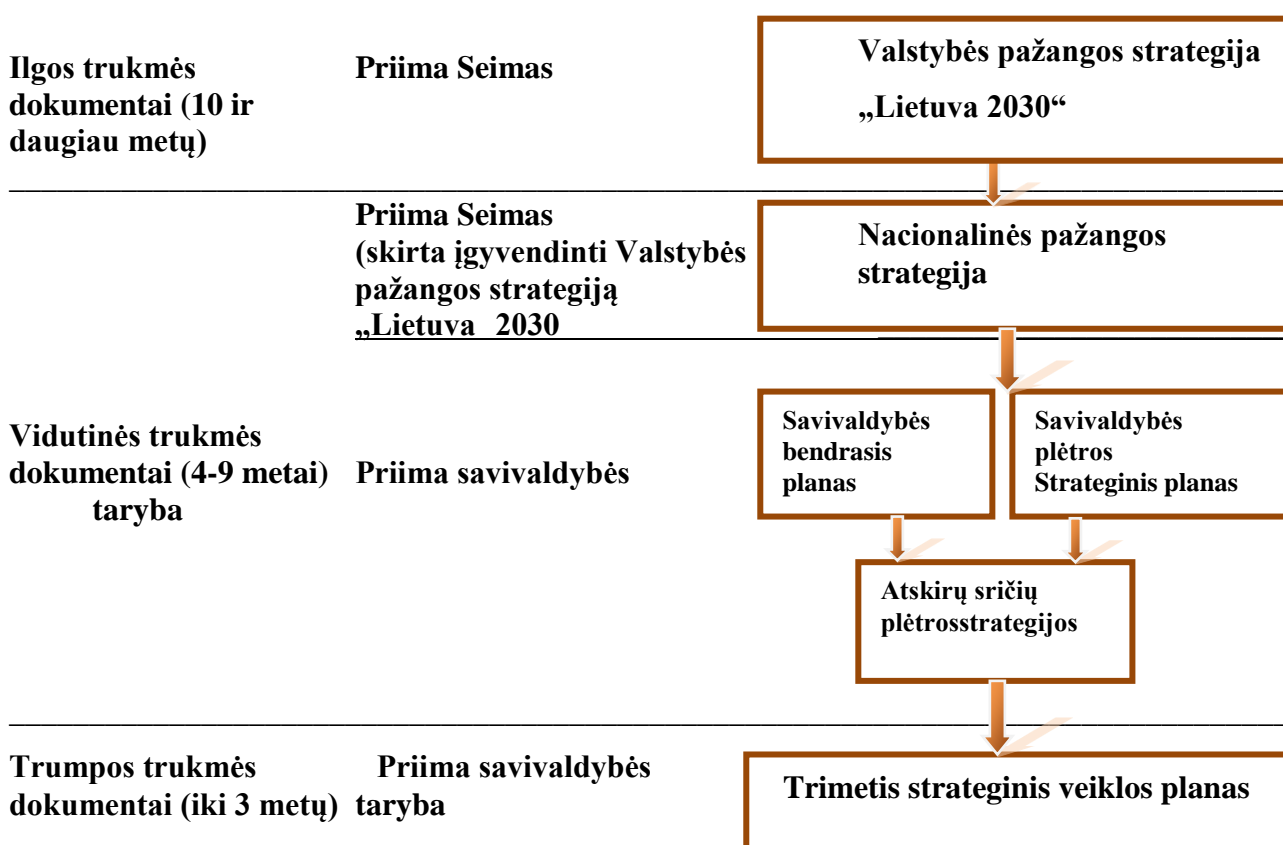
Socialinės paramos skyrius rajone įgyvendina pagrindinę socialinę nuostatą – padėti tenkinti būtiniausius poreikius tiems asmenims, kurių pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas patiems pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausomų priežasčių, yra ribotas. Siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos įstatymais ir Vyriausybės nutarimais numatytą socialinę politiką, vykdo Valstybės deleguotas savivaldybėms funkcijas piniginių socialinių išmokų srityje: skiria ir išmoka socialines išmokas įvairioms gyventojų grupėms, tvarko dokumentus, turintiems teisę gauti kompensacijas už komunalines paslaugas; iš savivaldybės biudžeto ar savivaldybės biudžetui skiriamų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų organizuoja socialinių paslaugų teikimą.

Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas 2014–2020 m. parengtas atsižvelgiant į teritorijų planavimo dokumentuose įvardintas prioritетines Mažeikių rajono savivaldybės plėtros sritis bei sprendimus. Savivaldybės teritorijų bendrieji planai yra svarbūs įgyvendinant nacionalinių strateginių dokumentų prioritetus ir plėtros kryptis.

Būtina paminėti, kaip vieną iš svarbesnių dokumentų, turinčių įtakos rajone vykdomai socialinei politikai, Telšių regiono plėtros planą 2014–2020 metams. Planu siekiama sudaryti išankstines sąlygas vykdyti kryptingą nacionalinę regioninę politiką Telšių apskrityje. Vienas iš pagrindinių Plano rengimo uždavinių yra tinkamai suplanuoti ir įsisavinti ES finansinę paramą 2014-2020 metais, prisidėti prie Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ krypties įgyvendinimo – paskatinant esminius regionovisumenės pokyčius ir sudarant sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei.

Strateginio planavimo procesui koordinuoti Mažeikių rajono savivaldybėje sukurta dvejopa – politinio ir administracinio lygmenų struktūra. Politiniu lygiu strateginio plano įgyvendinimą prižiūri Mažeikių rajono savivaldybės taryba. Administraciniu lygiu Mažeikių rajono plėtros strateginio plano įgyvendinimą prižiūri Mažeikių savivaldybės administracijos Projektų valdymo skyrius.

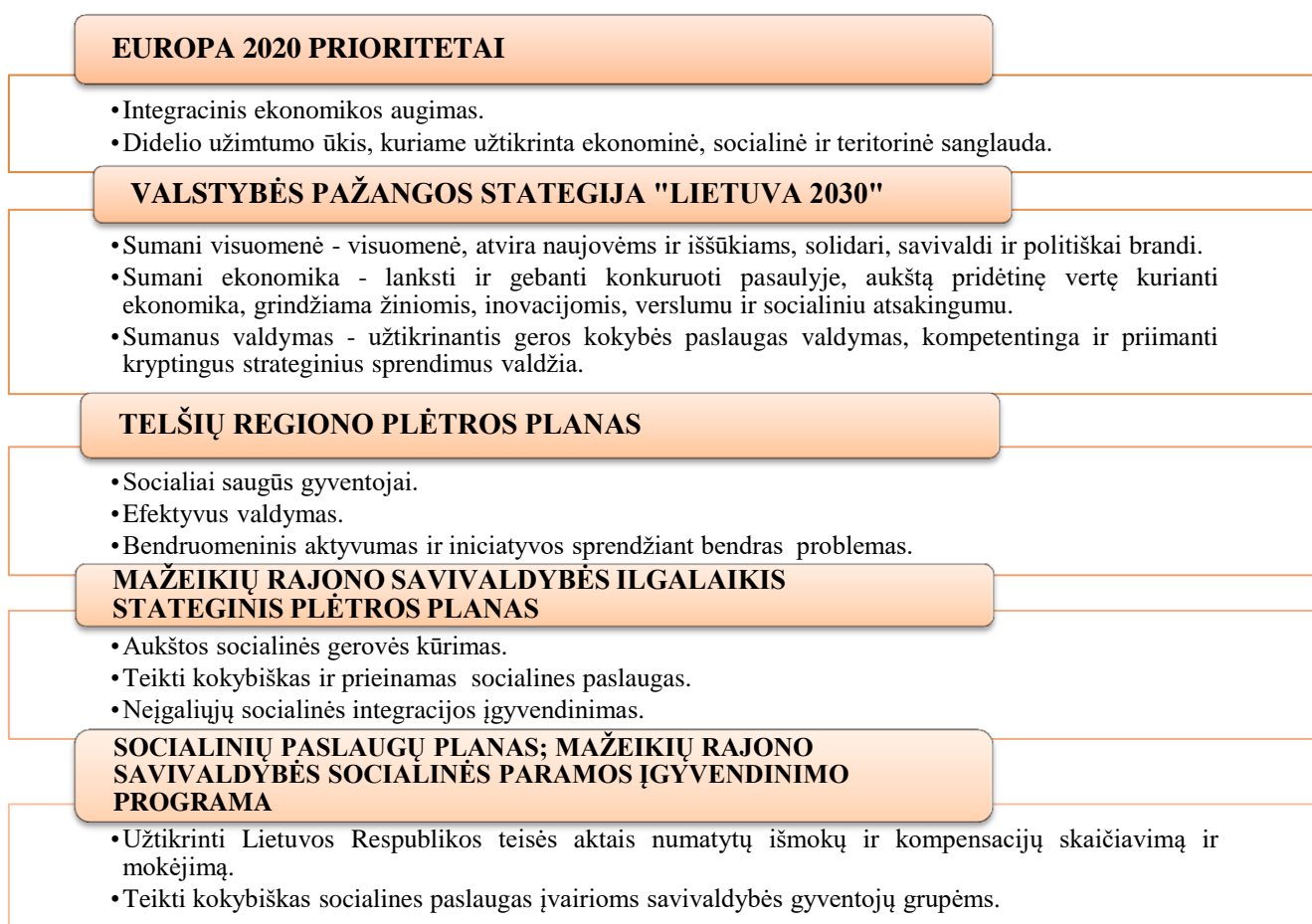
Mažeikių rajono savivaldybės administracija socialinės paramos įgyvendinimo programoje yra nusimačiusi pagrindinius numatomus vykdyti svarbius darbus bei projektus, pagrindinius pasiekimus. 2016–2018 m. Mažeikių rajono savivaldybės Socialinės paramos įgyvendinimo Programoje Nr. 6 numatomas pagrindinis siekis, apimantis Socialinės paramos prieinamumo užtikrinimą savivaldybėje įvairių socialinių grupių asmenims, tačiau prioritetu išlieka socialinių paslaugų Integralios pagalbos plėtros projektas, kuriame numatyta plėtoti integralią pagalbą (socialinę globą ir slaugą) senyvo amžiaus ir neįgaliems asmenims jų namuose.

3 pav. Savivaldybės teritorijos bendrojo ir strateginio plėtros planų svarba nacionalinio planavimo sistemoje

Šaltinis: (Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas 2014–2020 m., 2013)

„Europa 2020“ apžvalgoje (2014) didžiausias dėmesys skiriamas socialiniams tikslams, susijusiems su skurdu, socialine atskirtimi bei mažu užimtumu. Teigiama, kad šios rizikos trukdo daryti pažangą siekiant ES tikslų. Mažeikių rajone vykdoma socialinė politika tik iš dalies įgyvendina ES iškeltus socialinės srities tikslus. Tačiau ES leidžia visoms valstybėms narėms nusistatyti strategijas, atitinkančias nacionalinius tikslus, ir ekonomikos augimo skatinimo politiką. Rajono strateginiuose dokumentuose iškelti prioritetai yra sukonkretinti, labiau orientuoti į socialines paslaugas, jų teikimą organizuojant arčiau asmens gyvenamosios vietos. Socialinėms išmokoms skiriamas mažesnis dėmesys. Jas siekiama mokėti įstatymų numatyta tvarka. Apibendrinti socialinės politikos srities prioritetai pateikti schemoje.

4 pav. Strateginiuose dokumentuose nurodomi Socialinės apsaugos prioritetai

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija Europa 2020, Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“, Telšių regiono plėtros planas, Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas, Mažeikių rajono savivaldybės socialinės paramos įgyvendinimo programa

Strategijos „Europa 2020“ siekiai yra tarpusavyje susiję ir papildo vienas kitą:

- dėl geresnio išsilavinimo atsiras daugiau galimybių įsidarbinti, o didėjant užimtumui bus mažinamas skurdas;

- atlikdami daugiau mokslinių tyrimų, diegdami daugiau naujovių ir efektyviau naudodami išteklius būsimame konkurencingesni ir galėsime sukurti daugiau darbo vietų;
- investicijos į mažiau aplinką teršiančias technologijas padės kovoti su klimato kaita ir kurti naujas verslo bei darbo galimybes (Europa 2020).

ES išskelti siekiai perteikiami ir Valstybės pažangos strategijoje "Lietuva 2030". Visos valstybės valdymo institucijos prisideda prie Strategijos įgyvendinimo – dinamiško ir visa apimančio proceso, skatinančio nuolat generuoti idėjas ir atlikti konkrečius darbus. Svarbus vaidmuo telkiant ir stiprinant bendruomenes bei skatinant visuomenę veikti tenka savivaldybių institucijoms.

Telšių regiono plėtros plane (2014–2020 m.) ir Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikiame strateginiame plėtros plane (2014–2020 m.) numatytos priemonės spręsti socialines problemas:

- Didinti viešųjų paslaugų prieinamumą, ypač vaikams ir šeimoms, kad ikimokyklinio ugdymo procese dalyvautų didesnė vaikų dalis;
- Plėtoti socialines paslaugas pagyvenusiems, neįgaliesiems rizikos grupių asmenims, siekiant daugiau jų suteikti dienos centruose (plėtoti globos ir slaugos, reabilitacijos, nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūrą, atnaujinant pastatus, patalpas, inžinerines sistemas, įsigyjant įrangą, specialiojo transporto priemones bei įkuriant padalinius seniūnijose);
- Didinti būsto ir gyvenamosios aplinkos prieinamumą socialiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms, pritaikant jį neįgaliesiems bei pagyvenusiems žmonėms;
- Gerinti viešąjį valdymą savivaldybėse, diegiant veiklos gerinimo priemones, kad visos būtų įsidięgusios pripažįstamus kokybės vadybos standartus;
- Skatinti bendruomenių ir nevyriausybių organizacijų pilietinį aktyvumą ir savarankiškumą, sprendžiant socialines ekonomines problemas.
- Plėtoti kompleksines paslaugas neįgaliesiems ir jų šeimos nariams bendruomenėje.

Viena iš svarbesnių regiono socialinės politikos vykdomų veiksmų dalis, yra 2014–2020 metų veiksmų planas, susijęs su perėjimu nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams. Strateginis plano tikslas – kurti kompleksiškai teikiamų paslaugų sistemą, kuri sudarytų galimybes kiekvienam vaikui, neįgaliajam ar jo šeimai (globėjams, rūpintojams) gauti individualias pagal poreikius paslaugas ir reikiamą pagalbą bendruomenėje, o kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui augti saugioje ir jo raidai palankioje aplinkoje biologinėje, jos nesant – tėvų, globėjų šeimoje. Šeimos pagrindu grindžiamos paslaugos yra pranašesnės nei stacionarios globos paslaugos. Todėl turėtų būti plėtojami globos standartai, kurie užtikrintų kokybišką ir tinkamą vaiko vystymąsi (LR soc. apsaugos ir darbo min. 2014-02-14, Nr. A1-83)

Institucinės globos pertvarka atlieka bendradarbiavimo principais, kuriant Regioninį klasterį. Telšių regiono klasterį sudaro Mažeikių r., Plungės r., Skuodo r. ir Telšių r. Pagrindinis tikslas – užtikrinti socialinių paslaugų teikimo kompleksiskumą, plėtoti naujų formų bendruomenines paslaugas. Bendradarbiaujant siekiama įtraukti kuo daugiau organizacijų bei institucijų, tokių kaip socialines paslaugas teikiančios įstaigos, verslo įmonės, NVO, savivaldybių administracijos.

Įsitraukiant į minėtos pertvarkos vykdymą, 2016-10-18 Mažeikių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymų buvo sudaryta darbo grupė, kurios pagrindinė veiklos kryptis – parengti Mažeikių rajone esančių vaikų globos namų veiklos strategiją.

Kaip jau buvo minėta, ES leidžia visoms valstybėms narėms nusistatyti strategijas, atitinkančias nacionalinius tikslus. Europos parlamento ir Tarybos reglamente 2004 m. balandžio 29 d. dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo buvo susitarta, atsižvelgiant į nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų specifinius bruožus, parengti koordinavimo sistemą, garantuojant vienodą požiūrį į atitinkamus asmenis pagal skirtingus nacionalinius teisės aktus. Tai sudarė sąlygas laisvam asmenų judėjimui, padedant kelti jų gyvenimo lygį bei užimtumo didinimą. Tačiau buvo sutarta, kad Bendrijoje judantiems asmenims būtina taikyti tik vienos valstybės narės socialinės apsaugos sistemą, kad taikant nacionalinius teisės aktus būtų išvengta sutapimų ir permokamų socialinių išmokų. Tai svarbus klausimas mokant periodines išmokas vaikams. Lietuvoje vaikui nuo gimimo dienos iki 2 metų yra skiriama ir mokama 0,75 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį, vaikui nuo 2 iki 7 metų ir iki 18 metų (tuo atveju kai šeimoje auga trys ir daugiau vaikų iki 18 metų) mokama 0,4 bazinės socialinės išmokos dydžio išmoka per mėnesį.

Reglamentas įpareigoja valstybes taikyti vienodo požiūrio principą išmokoms, pajamoms, kuris įpareigoja taikyti pagal kitos valstybės narės ir kompetentingos valstybės narės įstatymus įgytų draudimo, darbo pagal darbo sutartį, savarankiško darbo arba gyvenimo laikotarpių sumavimo principo. ES šalyse pildomos E formos, kurios naudojamos siekiant užklausti kitos valstybės įstaigos informacijos arba norint perduoti informaciją. Lietuvos socialinės paramos skyriuose pildomos šios formos:

E 401 - pažyma dėl šeimos sudėties siekiant skirti išmokas šeimai;

E 411prašymas suteikti informaciją apie teisę į išmokas šeimai valstybėje narėje, kurioje gyvena šeimos nariai;

E 124 - išmokos mirties atveju.

10 lentelė

E 401, E 411, E 124 pildymo statistika

2013 m.	2014 m.	2015 m.
411 asmenys pasikreipę dėl formų užpildymo	521 asmenų pasikreipusių dėl formų užpildymo	778 asmenų pasikreipusių dėl formų užpildymo

Šaltinis: Mažeikių r. savivaldybės administracijos socialinės paramos skyrius duomenų bazė (2016)

Didėjantis asmenų, besikreikiančių dėl formų užsipildymo, skaičius Socialinės paramos skyriuje, įrodo, kad ES valstybėse veikiantis Reglamentas yra aktualus ir jis taikomas praktikoje. Vadinasi, Lietuvos socialinės paramos skyriai tinkamai informuoja gyventojus apie teikiamas paslaugas. Svarbu, kad nesutaptų už tą patį laikotarpį mokamos tos pačios rūšies išmokos. Reglamentas taikomas visiems teisės aktams, kurie apima socialinės apsaugos sritis (Europos parlamento ir tarybos reglamentas, 2004)

Siekiant modernizuoti ir supaprastinti valstybių narių kompetentingų įstaigų bendradarbiavimo procedūras ir pagreitinti prašymų dėl socialinio draudimo išmokų nagrinėjimo tvarką, naujuosiuose reglamentuose numatyta, kad popierinės E formos turi būti pakeistos struktūrizuotais elektroniniais dokumentais, t.y. bus pereita prie elektroninio apsikeitimo informacija. Tačiau dėl naujųjų reglamentų nuostatų dėl elektroninio apsikeitimo informacija nustatytas pereinamasis laikotarpis. Pereinamuoju laikotarpiu galima bus naudoti kompiuteriu pildomas bei popierines E formas. Įstaigos turi vadovautis gero bendradarbiavimo, pragmatiškumo ir lankstumo principais. Svarbiausias tikslas – užtikrinti asmenų, kuriems taikomi reglamentai, socialines teises (Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2015).

3.1.2. Ekonominiai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui

Pagrindinis veiksnys analizuojant Lietuvos ekonominius veiksnius yra socialinės apsaugos išlaidų dydis. Pastarųjų metų šalies ekonomikos plėtra ir gyventojų pajamų augimas leidžia tikėtis efektyvios socialinės apsaugos plėtros.

Vyriausybė, siekdama užtikrinti teisingą ir tikslingą Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų specialioms tikslinėms dotacijoms socialinėms išmokoms, kompensacijoms, socialinei paramai mokiniams ir socialinėms paslaugoms administruoti, panaudojimą yra 2008 m. lapkričio 28 d. patvirtinusi Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų specialioms tikslinėms dotacijoms socialinėms išmokoms, kompensacijoms, socialinei paramai mokiniams ir socialinėms paslaugoms administruoti, naudojimo ir atsiskaitymo tvarkos aprašą (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų specialioms tikslinėms dotacijoms socialinėms išmokoms, kompensacijoms, socialinei paramai mokiniams ir socialinėms paslaugoms administruoti, naudojimo ir atsiskaitymo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2008).

Lėšos skiriamos socialinei paramai susideda iš dviejų dalių, viena dalis tai iš Valstybės biudžeto gaunamos lėšos- tikslinės dotacijos. Kita dalis – iš savivaldybės biudžeto.

Išlaidos socialinei paramai Mažeikių r. savivaldybėje

2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
1.378.465,22	973.336,66	1.323.040,72	1.220.989,49	860.418,69

Šaltinis: (vitrinos.spis.lt, 2016)

Pastaruosius dvejus metus išlaidos socialinei paramai Mažeikių r. savivaldybėje mažėjo. Bendram biudžeto mažėjimui didžiausios įtakos turėjo 2013 m. prasidėjusi piniginės socialinės paramos labiausiai nepasiturintiems asmenims pertvarka. Savivaldybėms buvo suteikta teisė labiau kontroliuoti pašalpų skyrimą. Buvo sudarytos komisijos, kurių užduotis padidinti piniginės paramos teikimo veiksmingumą ir tikslingumą, įvertinus konkrečias sąlygas ir aplinkybes.

Socialinė parama labiausiai nepasiturintiems gyventojams

Metai	Socialinė Pašalpa		Kompensacijos už būsto šildymą, karštą bei šaltą vandenį	
	Gavėjų skaičius	Lėšos Eur	Gavėjų skaičius	Lėšos Eur
2011	7.757	529.772,35	6.594	170.681,77
2012	6.574	417.427,75	5770	320.369,24
2013	6.091	409.455,29	5.810	201.172,71
2014	4.862	316.664,38	4.995	183.293,98
2015	3.439	196.080,87	3.620	79.187,43

Šaltinis: (vitrinos.spis.lt, 2016)

Lyginant 2013 m. duomenis su 2015 m. duomenimis, gavėjų skaičius pastaraisiais metais sumažėjo net 44 proc., o lėšos pašalpoms išmokėti sumažėjo net 52 proc. Nuo 2013 m. socialinę paramą Mažeikių rajono savivaldybė teikia vykdydama savarankiškąją savivaldybių funkciją, kuri yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų. Tačiau lėšos skiriamos socialinėms pašalpoms finansuoti yra lygios 2011–2013 metų laikotarpiu piniginei socialinei paramai skaičiuoti ir mokėti faktiškai panaudotai vidutinei metinei lėšų sumai. Nuo 2015 m. sausio 1 d. kompensacijos už būsto šildymą, karštą bei šaltą vandenį teikiamos savivaldybės tarybos nustatyta tvarka. Paramos gavėjų skaičius 2015 m. lyginat su 2014 m. duomenimis sumažėjo tik 27 proc., tačiau lėšos sumažėjo net 57 proc.

Lėšų, skirtų kompensacijos už būsto šildymą, karštą bei šaltą vandenį, sumažėjimą taip pat galėjo lemti pradėtas vykdyti projektas finansuojamas pagal 2007–2013 m. sanglaudos skatinimo veiksmų programą „Daugiabučių namų atnaujinimas pirmiausia didinant jų energijos vartojimo

efektyvumą“. Renovuoti būstai sunaudoja mažiau šilumos energijos, vadinasi mažėja ir kaina mokama už būsto šildymą.

Mažėjantį pinigines socialinės paramos gavėjų skaičių ir lėšų šioms išmokoms dydį lemia ne tik įstatymu numatytos pertvarkos. Tai gali būti sietina ir su minimalaus darbo užmokesčio didėjimu.

13 lentelė

Minimalaus darbo užmokesčio pokytis

1996 m.	1997 m.	1998 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.
210 Lt	330 Lt	430 Lt	450 Lt	500 Lt	550 Lt	550 Lt	600 Lt	800 Lt	850 Lt	1000 Lt	1035 Lt	300 €	350 €
300 Lt	400 Lt					600 Lt	700 Lt					325 €	380 €

Šaltinis: (Teisės aktų gidas, 2016)

Iš lentelėje pateiktų duomenų matome, kad 2015 m. minimalus darbo užmokestis buvo didinamas net du kartus. Būtina paminėti, kad valstybės remiamos pajamos šiuo metu yra 102 Eur ir šis dydis nekito nuo 2008 m. Kadangi valstybės remiamos pajamos nedidina, jų santykis su vidutiniu darbo užmokesčiu sumažėjo. Ši tendencija buvo įvardinta ir Europos Komisijos pateiktoje ataskaitoje Lietuvai 2016 m.

14 lentelė

Nedarbo lygio pokytis Mažeikių r.

Teritorija	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.
Telšių apskritis	15,8 proc.	14,4proc.	13,3proc.	11,1proc.	9,7proc.	8,7proc.
Mažeikių r.sav.	19,1proc.	17,3proc.	16,2proc.	14,0proc.	12,3proc.	11,0proc.

Šaltinis: (Lietuvos darbo birža, 2016)

Mažeikių rajone nedarbo lygis didesnis nei vidutiniškas Telšių apskrities. Tai gali būti sietina su menku pramonės šakų išsivystymu rajone. Mažeikių rajone veikianti naftos bendrovė „ORLEN Lietuva“ yra daugiausiai įtakos turinti rajono įmonė. Nuo jos sėkmingos veiklos priklauso gana didelė dalis kitų mažesnių Mažeikių r. veikiančių įmonių, regiono ekonominė ir socialinė gerovė.

Jei 2011- 2013 metais bedarbių skaičius mažėja, tai socialinės pašalpos gavėjų skaičius išlieka nežymiai pakitęs. Stiprus pokytis įvyksta tiek darbo rinkoje, tiek pinigines socialinės paramos gavėjų skaičiaus pokytyje 2014 m.

Pastebima tendencija, jog didėjantis darbingo amžiaus asmenų užimtumas didina socialinių paslaugų poreikį senyvo amžiaus asmenims ir neįgaliesiems asmenims. Dirbantys šeimos nariai nebeturi galimybės pasirūpinti savo neįgaliais šeimos nariais ar senyvo amžiaus tėvais. Tokiais atvejais reikalingos socialinės paslaugos teikiamos asmens namuose, įstaigose.

Lėšos skirtos socialinėms paslaugoms finansuoti

Biudžetas		2013 m.	2014 m.	2015 m.
Savivaldybės lėšos	biudžeto	644,3tūkst.Lt	881,1tūkst. Lt	255,89 tūkst. Eur
Valstybės dotacijos	tikslinės	853,2 tūks. Lt	987,6tūks. Lt	378,62 tūkst. Eur
		Viso:	Viso:	Viso:

Šaltinis: (Socialinės paramos skyriaus ataskaitos, 2016)

Socialinės paslaugos finansuojamos iš savivaldybės biudžeto ir valstybės tikslinėmis dotacijomis. Mažeikių rajono savivaldybė paramą teikia nevyriausybinėms organizacijoms finansuodama jų teikiamas bendrąsias socialines paslaugas. Finansuoja socialinės priežiūros paslaugas, t.y. pagalba į namus bei apgyvendinimo paslaugas; specialiąsias paslaugas – dienos globa institucijoje, trumpalaikė/ilgalaikė globa institucijoje. Valstybės tikslinės dotacijos yra skiriamos finansuoti paslaugas asmenis su sunkia negalia. Per pastaruosius metus išlaidos socialinėms paslaugoms smarkiai išaugo.

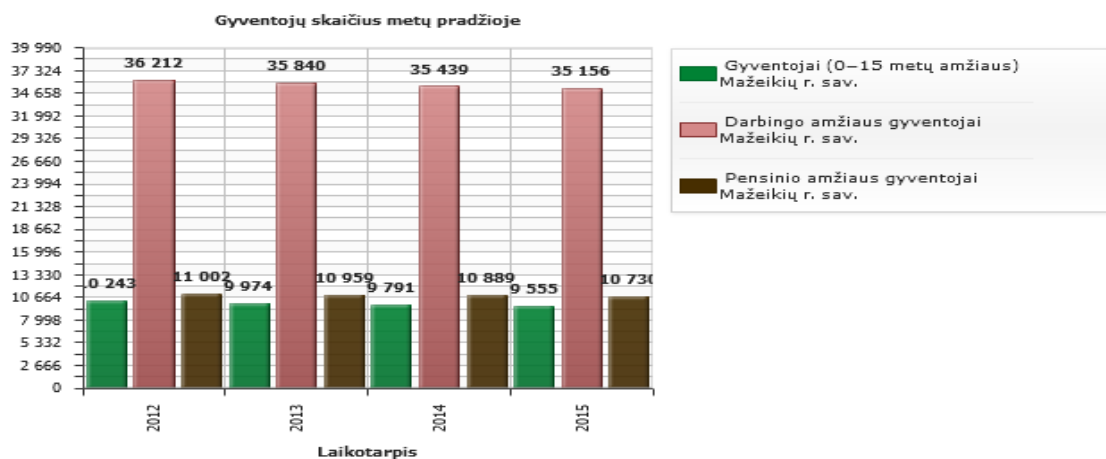
Padidėjusios išlaidos socialinėms paslaugoms gali būti sietinos su valstybės vykdoma socialine politika. Kai stacionarūs globos namai pertvarkomi į mažesniu ir su mažesniu klientų skaičiumi. Tai didina teikiamų paslaugų kainą. Mažeikių rajono vykdoma socialinė politika siekia skatinti ir remti nestacionarių socialinių paslaugų teikimo iniciatyvas, kaip alternatyvą stacionarių socialinių paslaugų įstaigų paslaugoms.

Apibendrinant galima teigti, jog išskiriamos trys pagrindinės priežastys turinčios įtakos pinigines socialinės paramos gavėjų skaičiaus mažėjimui. Tuo tarpu didėjantis lėšų poreikis socialinėms paslaugoms sietinas su padidėjusiu paslaugų poreikiu asmens namuose arba įstaigose.

3.1.3.Socialiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui

Gyventojų socialinius poreikius bei socialinio tinklo kūrimąsi lemia tiek objektyvūs, tiek ir subjektyvūs veiksniai: visuomenės senėjimas, vidutinės gyvenimo trukmės ilgėjimas, nedarbas, negalia, alkoholio, narkotinių ir kitų psichotropinių medžiagų vartojimas.

Statistikos departamento duomenimis Mažeikių rajone 2016 m. sausio 1 d. gyventojų skaičius buvo 54788. Pensinio amžiaus gyventojų skaičius Mažeikių rajone 2012 -2015 metų laikotarpiu beveik nesikeitė, tačiau darbingo amžiaus gyventojų skaičius mažėjo, dėl Lietuvoje vykstančios sparčios emigracijos. Minėtu laikotarpiu sumažėjo 0-15 metų amžiaus gyventojų skaičius.

5 pav. Gyventojų skaičiaus pokytis

Šaltinis: (Statistikos departamentas, 2016)

Visuomenės senėjimas ir darbingo amžiaus asmenų skaičiaus mažėjimas rajone lemia didėjančią pagalbą namų paslaugų, socialinės globos poreikį. Rajone vis daugiau asmenų sukakusių pensinį amžių, ypač vyresnių nei 85 metų amžiaus. Dažnai jie būna vieniši, negalintys patenkinti svarbiausių savo gyvybinių poreikių ir nesugebantys savarankiškai spręsti savo socialinių problemų.

Statistikos departamento duomenimis gyventojų skaičius Mažeikių rajono savivaldybėje ir toliau mažėja. Gyventojai keičia gyvenamąją vietą Lietuvos teritorijoje, emigruoja į kitas užsienio valstybes. Tokia emigracijos struktūra yra nepalanki darbo rinkai ir socialinės apsaugos sistemai.

Dažnai yra teigiama, kad socialinės pašalpos yra skiriamos darbo neturintiems asmenims. Tačiau, VRP ir minimalaus darbo užmokesčio santykis dažnai, kai vienas iš šeimos narių neturi darbo, bet kito darbo užmokestis santykinai didelis, lemia tai, kad ir tokia šeima netenka teisės į socialinę pašalpą.

Sumažėjęs piniginių socialinės paramos gavėjų skaičius gali būti sietinas ne tik su ekonominiais veiksniais. Lemiamos reikšmės turi ir mažėjantis darbingo amžiaus asmenų skaičius.

16 lentelė

Vidutinis metinis gyventojų skaičius ir sudėtis

Rodiklis	Gyventojų (šeimų) skaičius
Gyventojų skaičius	54788 (2016 m. sausio 1 d.)
iš jų:	
mieste	37899
kaime	16889
Iš bendro gyventojų skaičiaus:	
pensinio amžiaus gyventojai	10840
suaugę asmenys su negalia	4490

16 lentelės tęsinys

vaikai	10880
vaikai su negalia	272
Socialinės rizikos šeimos	142
Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	285

Šaltinis: (Statistikos departamentas, Mažeikių rajono savivaldybės administracija, 2016)

Mažeikių rajone teikiamos plataus spektro socialinės paslaugos įvairioms asmenų socialinėms grupėms, kurios leidžia rajono gyventojams gauti jų poreikius labiausiai atitinkančias paslaugas. Tačiau rajono visuomenė sensta, jaunimas išvyksta studijuoti ir dažnai lieka didžiuosiuose Lietuvos miestuose, dalis darbingo amžiaus žmonių yra išvykę dirbti į užsienį, lieka senyvo amžiaus asmenys, todėl poreikis socialinėms paslaugoms didėja. Atsižvelgiant į Savivaldybės finansines galimybes ir kasmet didėjantį paslaugų poreikį, tikslinga ieškoti pigesnių nestacionarių socialinių paslaugų. Viena iš nestacionarių socialinių paslaugų užtikrinimo krypčių – Integralios pagalbos (socialinės globos ir slaugos) senyvo amžiaus ir neįgaliems darbingo amžiaus asmenims jų namuose bei konsultacinės pagalbos teikimo šeimos nariams, prižiūrintiems neįgalius asmenis, kūrimas ir plėtra.

3.1.4. Technologiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui

Didėja gyventojų skaičius, turinčių galimybę naudotis šiuolaikinėmis informacinėmis, komunikacinėmis priemonėmis. Tai skatina tobulinti gyventojams teikiamų paslaugų kokybę, prieinamumą. Naujos technologijos suteikia galimybę sutaupyti darbo sąnaudas, spartinti darbo procesus bei kokybiškiau teikti paslaugas.

Mažeikių rajono Socialinės paramos skyriaus specialistai savo veikloje naudoja šiuolaikines informacines technologijas. Kompiuterizuotos darbo vietos įgalina teikiant piniginę socialinę paramą, Mažeikių rajono Socialinės paramos skyriaus specialistus naudoti informacine sistema PARAMA. Socialinės paramos apskaitos sistema PARAMA skirta Lietuvos Respublikos miestų ir rajonų savivaldybių socialinės paramos institucijoms. Pagrindinės sistemos funkcijos - informacijos apie gyventojams reikalingą ir skiriamą socialinę paramą įvedimas, kaupimas, saugojimas ir apskaita. Šioje sistemoje realizuotos kompiuterizuotos darbo vietos įgalina socialinės paramos institucijų darbuotojus naudoti bendra informacija, kurios pagrindu savivaldybės gyventojams skiriamos ir išmokamos socialinės išmokos, teikiama kita socialinė parama. Be to, sistemoje realizuota socialinių išmokų mokėjimo dokumentų formavimo, buhalterinių bei statistinių suvestinių, įvairių pažymų ir sąrašų formavimo, duomenų apsikeitimo su Socialinės paramos informacine sistema (SPIS) bei kitos funkcijos. Sistema PARAMA naudoja technologiją, kuri užtikrina duomenų patikimumą ir saugumą, optimalų greitį dirbant tinkle su dideliais duomenų

kiekiais. Sistemos programos nuolat tobulinamos ir papildomos naujomis funkcijomis, kurios yra reikalingos vartotojams (Nevda informacinės sistemos, 2015).

Vadovaudamasis Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras 2008 m. gegužės 29 d. įsakymu Nr. A1-172 patvirtino socialinės paramos šeimai informacinės sistemos nuostatus ir socialinės paramos šeimai informacinės sistemos (toliau vadinama – SPIS) duomenų saugos nuostatus. Minėtame įsakyme nurodyta programos SPIS pagrindinė paskirtis bei struktūra, duomenų sauga. Pagrindinis SPIS informacinės sistemos tikslas yra sukurti efektyvią socialinės paramos šeimai informacinę sistemą, apimančią socialinės paramos šeimai teikimo, stebėjimo, planavimo ir vertinimo veiklą, veikiančią „vieno langelio“ principu. SPIS programos paskirtis surinkti centrinėje duomenų bazėje tikslus duomenis apie savivaldybėse teikiamą socialinę paramą šeimai, įgalinančius gauti patikimą statistinę analitinę informaciją sprendimams dėl socialinės paramos šeimai politikos tobulinimo priimti, siekiant efektyvaus socialinės paramos šeimai teikimo bei socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių socialinės integracijos (Lietuvos respublikos socialinės, 2008).

Minėtame įsakyme yra apibrėžiama SPIS organizacinė struktūra:

- SPIS valdytojas – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kuri tiesiogiai atsako už efektyvią programos veiklą.
- SPIS tvarkytojai – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, savivaldybių administracijos tiesiogiai tvarko duomenis savivaldybės SPIS duomenų bazėje.
- SPIS duomenų teikėjai – Lietuvos Respublikos gyventojų registro tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos, valstybės įmonė Registrų centras, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, valstybės įmonė „Regitra“, Nacionalinė mokėjimo agentūra prie Žemės ūkio ministerijos.

Savivaldybės SPIS duomenų bazėse kaupia socialinės paramos gavėjų pateiktuose prašymuose socialinei paramai gauti nurodytus duomenis, tokius kaip bendrieji duomenys: asmens kodas, pavardė, vardas, gimimo data, lytis, narystės šeimoje statusas, mirties data, deklaruota ir faktinė gyvenamoji vieta, paramą teikianti savivaldybė, žyma, kad asmuo yra Lietuvos Respublikos pilietis, šeimos klasifikavimo bei sudėties duomenys, šeimos narių pajamos, šeimos turto vertė. Taip pat yra galimybė matyti visų savivaldybių paramos skyrių sukauptus duomenis. Tokius kaip: prašymo data, kreipimosi tikslas, šeimos sudėtis, prašymo nepatenkinimo data, prašymo nepatenkinimo priežastys, socialinės paramos skyrimo kitoje savivaldybėje žyma, skyrimo tvarka, skyrimo pagrindas, nepatenkinamo sprendimo numeris. Tai suteikia savivaldybėms galimybę keistis

tiesiogiai informacija, sutrumpinamas gyventojų aptarnavimo laikas bei skaidresnis socialinės paramos teikimas, užkertant kelią paramos gavimui keliose savivaldybėse vienu metu.

Nuo 2014 m. SPIS programa leidžia užsisakyti net 26 socialinės paramos paslaugas internetu: skirti vienkartinę išmoką gimusiam ar įvaikintam vaikui; skirti išmoką vaikui; skirti globos (rūpybos) išmoką; skirti vienkartinę išmoką nėščiai moteriai; skirti laidojimo pašalpą; skirti pensiją daugiavaikai motinai; skirti šalpos našlaičio pensiją; skirti šalpos pensiją neįgaliojo slaugytojui; skirti šalpos pensiją neįgaliajam; skirti šalpos pensiją sukakusiam senatvės pensijos amžiui asmeniui; skirti priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinę kompensaciją; skirti slaugos išlaidų tikslinę kompensaciją; skirti šalpos kompensaciją daugiavaikai motinai; skirti šalpos išmoką laidojusiam asmeniui; skirti šalpos kompensaciją neįgaliojo slaugytojui; skirti socialinę pašalpą; nustatyti teisę į būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam vandeniui ir išlaidų karštam vandeniui kompensacijas; skirti transporto išlaidų kompensaciją neįgaliesiems; skirti išmokas auginantiems vaikams iki 18 m. (besimokančius – iki 24 m.) neįgaliesiems, kurie Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybos pripažinti nedarbingais ir kurių šeimose nėra darbingų asmenų; skirti mokinių nemokamą maitinimą; skirti paramą mokinio reikmenims; skirti transporto paslaugas; nustatyti specialiųjų poreikių lygį; išduoti ir keisti neįgaliojo pažymėjimą asmenims, sukakusiems senatvės pensijos amžiui; asmens skyrimas vaiko globėju (rūpintoju) skirti neįgaliųjų aprūpinimo techninėmis pagalbos priemonėmis, šių priemonių įsigijimo išlaidų kompensacijas (Socialinė paramos šeimai, 2015). Naujoji sistema suteikia galimybes gyventojams pildyti ir pateikti elektroninius prašymus socialinei paramai gauti.

Mažeikių rajono savivaldybė siekia tinkamai informuoti savo gyventojus, todėl yra sukurta internetinė svetainė. Joje būsimi ir esami paramos gavėjai gali rasti jiems reikiamą informaciją. Svetainėje galima susipažinti su atskirų padalinių specialistų duomenimis (pareigų pavadinimas, telefonas, elektroninis paštas, pareiginiai nuostatai), teisės aktais ir teisės aktų projektais bei nuorodomis į teisės aktų aktualias redakcijas esančias kitose teisės aktų bazėse.

3.2. Teisiniai veiksniai, turintys įtakos socialinės paramos teikimui

Kiekvienoje valstybėje socialinės apsaugos sistemos labai skirtingos. Lietuvos Respublikai 2004 m. gegužės 1 d. įstojus į Europos Sąjungą, šalyje pradėjo galioti ES socialinės apsaugos ir užimtumo sričių teisės aktai. Pagrindiniai ES teisės dokumentai reglamentuojantys socialinės apsaugos sistemą: 1961 metų spalio 18 dieną Turine pasirašyta *Europos socialinė chartija* 1996 m. (papildyta). Dokumente numatoma, kad šalys įsipareigoja visomis tinkamomis nacionalinėmis ir tarptautinėmis priemonėmis vykdyti politiką, kurios pagrindinis tikslas yra sudaryti sąlygas,

kuriomis būtų galima veiksmingai įgyvendinti šias pagrindines teises: teisė į darbą, teisė į tinkamas darbo sąlygas, teisė į sveikas ir saugias darbo sąlygas, teisė į teisingą atlyginimą, vaikų ir paauglių teisė į apsaugą, teisė į sveikatos apsaugą, teisė į socialinę apsaugą, teisė į socialinę paramą ir medicinos pagalbą, teisė naudotis socialinės rūpybos tarnybų paslaugomis, šeimos teisė į socialinę, teisinę ir ekonominę apsaugą, pagyvenusių žmonių teisė į socialinę apsaugą, teisė į apsaugą nuo skurdo ir socialinės atskirties. Lietuva 2001 metais ratifikavo Europos socialinę chartiją.

Užimtumo ir socialinių inovacijų (*EaSI*) programa – tai Europos finansinė priemonė, kurią tiesiogiai valdo Europos Komisija, siekdama remti užimtumą, socialinę politiką ir darbuotojų judumą visoje ES. *EaSI* esmė yra socialinės inovacijos, ypatingą dėmesį skiriant jaunimui. *EaSI* jungia tris ES programas, kurios 2007–2013 m. buvo vykdomos atskirai:

- **PROGRESS** (Užimtumo ir socialinio solidarumo programa), kuri rėmė ES užimtumo, socialinės įtraukties, socialinės apsaugos, darbo sąlygų, kovos su diskriminacija ir lyčių lygybės politikos plėtrą ir koordinavimą;

- **EURES** (Europos užimtumo tarnybos), Europos Komisijos ir valstybių narių valstybinių užimtumo tarnybų bendradarbiavimo tinklas, skatinantis darbuotojų judumą;

- **mikrofinansų priemonė PROGRESS**, kuria siekiama didinti galimybę gauti mikrokreditus asmenims, norintiems pradėti arba plėsti smulkųjį verslą.

Užimtumo ir socialinių inovacijų programa yra ES dešimties metų trukmės augimo strategijos dalis, remianti „Europa 2020“ užimtumo ir socialinių tikslų įgyvendinimą (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2015).

ES yra numčiusi 2014–2020 metams lėšas struktūrinių fondų investicijų veiksmų programoms. Jų pagrindinis prioritetas yra socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu. Mažeikių rajono savivaldybėje yra įgyvendinamos trys, su socialine parama susijusios, pagrindinės priemonės. Konkreti įgyvendinimo priemonė „Integrali pagalba į namus“ siekiama sukurti ir plėtoti kokybiškas socialinės globos ir slaugos namuose neįgaliems vaikams, darbingo amžiaus neįgaliems asmenims, senyvo amžiaus asmenims ir konsultacinę pagalbą šeimos nariams, prižiūrintiems neįgalius vaikus, darbingo amžiaus neįgalius asmenis, senyvo amžiaus asmenis. Teikiant paslaugas bus sukurtos mobilios darbuotojų komandos bei įtraukti savanoriai. taip prisidedant prie Veiksmų programos konkrečiau uždavinio „Padidinti bendruomenėje teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, plėtoti paslaugas šeimai“ įgyvendinimo. Mažeikių rajono numatytas paslaugas teiks BĮ Mažeikių socialinių paslaugų tarnyba.

Labai svarbus akcentas yra tai, kad vykdomu projektu siekiama prisidėti prie nediskriminavimo bei darnaus vystymosi socialinėje srityje principų įgyvendinimo, mažinant neįgalių asmenų bei juos prižiūrinčių socialinę atskirtį.

Taip pat svarbi įgyvendinimo priemonė yra „Kompleksinės paslaugos šeimai“. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016 m. liepos 15 d. patvirtintame įsakyme „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ įgyvendinimo priemonės Nr. 08.4.1-ESFA-V-416 „Kompleksinės paslaugos šeimai“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ nurodomas priemonės tikslas - sudaryti sąlygas šeimai gauti kompleksiškai teikiamas paslaugas, užtikrinant paslaugų prieinamumą kuo arčiau šeimos gyvenamosios vietos ir siekiant įgalinti šeimą įveikti iškilusius sunkumus ir krizes bei padėti derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus. Tačiau paslaugos nebus teikiamos į socialinės rizikos šeimų apskaitą įtrauktoms šeimoms. Minėtos paslaugos teikiamos prevenciniais tikslais, siekiant padėti šeimoms susiduriančioms su sunkumais įvairiose gyvenimiškose situacijose. Paslaugas teikiant, Savivaldybės administracija, bendradarbiaus su NVO.

Visos šios Mažeikių rajono savivaldybės socialinės paramos skyriaus administruojamos priemonės skatina bendradarbiavimą tarp organizacijų, įtraukiant bendruomenę. To pasekoje gerėja teikiamų paslaugų kokybė, siekiant jas teikti kuo arčiau asmens gyvenamosios aplinkos, mažinama socialinė atskirtis.

Pagrindinis Lietuvos Respublikos teisės aktas yra 1992 m. spalio 25 d. referendume priimta *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, o pagrindiniai socialinę paramą Lietuvos savivaldybių gyventojams apibrėžiantys teisės aktai Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1994), Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas (2003) ir Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006). Jais vadovaudamasi savivaldybės rengia socialinės paramos teikimo gyventojams tvarkos aprašus, kitus reikiamus teisės aktus. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo paskirtis – įvertinus nepasiturinčių šeimų ir vienu gyvenančių asmenų turtą ir pajamas, kai suaugę šeimos nariai ir vieni gyvenantys asmenys yra išnaudoję visas kitų pajamų gavimo galimybes, nustatyti valstybės teikiamos piniginės socialinės paramos dydį ir teikimo sąlygas, gavėjų teises ir pareigas, finansavimo šaltinius (Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas, 2003).

Teisės aktuose pagrindiniu Socialinių paslaugų tikslu nurodoma sudaryti sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti ar stiprinti gebėjimus ir galimybes savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti socialinius ryšius su visuomene, taip pat padėti įveikti socialinę atskirtį. Socialinės paslaugos teikiamos siekiant užkirsti kelią asmens, šeimos, bendruomenės socialinėms problemoms kilti, taip pat visuomenės socialiniam saugumui užtikrinti (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006).

Mažeikių rajono savivaldybės teisės aktai ir dokumentai reglamentuojantys piniginės socialinės paramos valdymą. Socialinę pašalpą Mažeikių r. savivaldybė teikia, vykdydama savarankiškąją savivaldybės funkciją, finansuojamą iš savivaldybės biudžeto lėšų. Piniginė socialinė parama nepasiturintiems Mažeikių rajono gyventojams teikiama vadovaujantis šiais įstatymais: LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu (2003), Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu dėl viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa (2012,) bei Mažeikių rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašu, patvirtintu Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2013 m. gruodžio 20 d. sprendimu Nr. T1–407 Aprašu ir vėlesniais jo pakeitimais, yra nustatoma socialinės pašalpos skyrimo ir mokėjimo tvarka, pagal kurią socialinė pašalpa gali būti didinama, mažinama, sustabdoma, nutraukiamas ar atnaujinamas jos mokėjimas, skiriama ne visiems bendrai gyvenantiems asmenims.

Mažeikių rajono savivaldybės taryba 2014 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. T1–364, papildė Aprašą, nes nuo 2015 m. sausio 1 d., kaip ir socialinės pašalpos, būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijų teikimas perduotas savarankiškajai savivaldybių funkcijai, kuri yra finansuojama iš savivaldybių biudžetų lėšų.

Mažeikių rajono savivaldybės socialinės paramos skyrius, Mažeikių rajono savivaldybės gyventojams piniginės socialinės paramos teikimo tvarkos aprašą pildo ir keičia jo punktus atsižvelgdamas į LR Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo pakeitimus.

Mažeikių rajono savivaldybės teisės aktai ir dokumentai reglamentuojantys socialinės paramos valdymą. Socialinių paslaugų planavimas ir teikimas, socialinių paslaugų įstaigų steigimas ir išlaikymas yra savarankiška savivaldybių funkcija, o socialinės globos teikimo asmenims su sunkia negalia užtikrinimas yra valstybinė (valstybės perduota savivaldybėms) funkcija (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas). Socialines paslaugas Mažeikių r. savivaldybė skiria ir teikia vadovaudamasi 2016 m. liepos 1 d. Mažeikių rajono savivaldybės tarybos patvirtintu Kreipimosi dėl socialinių paslaugų, socialinių paslaugų poreikio nustatymo, socialinių paslaugų skyrimo ir mokėjimo už socialines paslaugas Mažeikių rajono savivaldybėje tvarkos aprašu. Aprašas parengtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės, patvirtintu Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašu, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintais įsakymais. Aprašas reglamentuoja socialinių paslaugų poreikio nustatymo principus, nurodant už tai atsakingas įstaigas. Naujai patvirtintame Apraše sukonkretinti, atsižvelgiant į gaunamas pajamas, asmenų (šeimų) mokėjimų dydžiai už socialines paslaugas bei suteikiama galimybė Administracijai asmenį ar šeimą atleisti ar sumažinti mokėjimo dydį už teikiamas konkrečias socialines paslaugas.

Socialinės paramos skyrius, rengdamas Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2016 m. liepos 1 d. sprendimu Nr. T1-168 patvirtintą Aprašą, siekė sumažinti Administracinę naštą. 2013 m. patvirtintame Apraše, Socialinių paslaugų poreikio nustatymas buvo atliekamas vadovaujantis net penkiais punktais, kurie tai atlikti įgalino ir socialinių paslaugų įstaigą, ir seniūnijų darbuotojus ar net įstaigos direktoriaus įsakymu arba seniūno įsakymu sudaryta komisija. Naujame dokumente 6 punkte nurodoma, kad „*Asmens (šeimoms) socialinių paslaugų poreikį, Administracijos teikimu, nustato BĮ Mažeikių rajono socialinių paslaugų tarnybos socialiniai darbuotojai. Socialinių paslaugų teikimo laikotarpiu, pasikeitus aplinkybėms, asmens (šeimoms) socialinių paslaugų poreikį nustato įstaigos, teikiančios socialines paslaugas socialiniai darbuotojai.*“

Šie dokumentų nuostatų pakeitimai atitinka 2012 m. priimto Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymo 3 straipsnio 1 punktą, kur nurodoma, kad administracinės naštos mažinimo priemonės yra institucijų keitimasis turimais duomenimis ir informacija, proceso supaprastinimas vykdant teisės aktuose nustatytus informacinius įpareigojimus.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymu ir Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu, Mažeikių rajono socialinės paramos skyriuje iki 2016 m. lapkričio mėnesio Administracijos direktoriaus įsakymų buvo sudarytos komisijos, kurios analizuodavo gyventojų pateiktus dokumentus dėl piniginės socialinės paramos teikimo, kitos komisijos funkcija buvo atleisti asmenį ar šeimą nuo mokėjimo už socialines paslaugas.

Socialinės paramos skyrius siekdamas mažinti administracinę naštą, nuo 2016 m. lapkričio mėnesio panaikino Administracijos direktoriaus sudarytas komisijas. Pastarosios veikė 8 seniūnijose ir dvi komisijos veikė Socialinės paramos skyriuje. Naujai sudaryta komisija nagrinės visus su socialine parama susijusius klausimus, neišskiriant piniginės socialinės paramos, tame tarpe ir vienkartinės paramos.

Apibendrinimas. Mažeikių rajono savivaldybė teisės aktus (Aprašus), socialinių paslaugų planą, socialinės paramos įgyvendinimo programą bei strateginį planą rengia atsižvelgdama į regioninę politiką bei vykdydama regiono plėtros plane iškeltus tikslus. Šiuo būdu, patvirtinusi būtinausius teisės aktus socialinei paramai teikti, savivaldybė gali efektyviausiai įgyvendinti nacionalines strategijas. Teigiamas Lietuvos narystės ES poveikis Mažeikių rajono savivaldybei – atsiversianti galimybė modernizuoti ir išplėsti rajono socialinę infrastruktūrą, panaudojant ES lėšas.

3.3. Socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės Mažeikių rajono savivaldybėje.

3.3.1. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone SSGG analizė

Organizacijai svarbu atidžiai išanalizuoti visas situacijas prieš priimant sprendimus. Tai būdas išvengti klaidų. SSGG analizė padeda atskleisti stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, kurios yra susijusios su konkrečia situacija organizacijoje. Tai priemonė galinti padėti Socialinės paramos skyriui išsiaiškinti naudingus savo vykdomos veiklos aspektus bei kryptis naujų pokyčių įgyvendinimui. Išanalizuoti veiksniai padėsiantys suprasti stipriąsias ir silpnąsias puses bei nustatyti tiek atsiveriančias galimybes ir grėsmes, su kuriomis susiduria Mažeikių rajono Administracija socialinės paramos valdyme pateikiami 17 lentelėje.

17 lentelė

Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajono savivaldybėje SSGG analizė

Stiprybės
<ul style="list-style-type: none">• Mažeikių rajono savivaldybėje socialinės paslaugos yra teikiamos įvairioms gyventojų grupėms: socialinės rizikos šeimoms, auginančioms vaikus; vaikams su negalia ir jų šeimoms; likusiems be tėvų globos vaikams; suaugusiems asmenims su negalia ir jų šeimoms; senyvo amžiaus asmenims ir jų šeimoms; socialinės rizikos suaugusiems asmenims ir jų šeimoms; kitiems asmenims ir jų šeimoms.• Mažeikių rajono savivaldybė efektyviai naudojami informacinėmis technologijomis. Visa aktuali informacija yra skelbiama Savivaldybės interneto svetainėje. Ja gali naudotis tiek gyventojai, paslaugų gavėjai, tiek esami paslaugų teikėjai ar galimi paslaugų teikėjai. Kartą metuose Administracija, siekdama gerinti asmenų aptarnavimo ir jų prašymų nagrinėjimo kokybę, vykdo gyventojų apklausą. Taip pat gyventojai turi galimybę užduoti jiems svarbius klausimus Administracijos specialistams. Interneto svetainėje gyventojai turi galimybę tiesiogiai stebėti vykstančius Tarybos posėdžius.• Administracijoje, biudžetinėse įstaigose, kurios teikia socialines paslaugas dirba kvalifikuoti darbuotojai. Visi darbuotojai yra įgiję vidurinį išsilavinimą. Socialiniai darbuotojai, teikiantys socialinę priežiūrą bei dirbantys su socialinės rizikos šeimoms yra įgiję socialinio darbo, socialinės pedagogikos kvalifikacinius (profesinio bakalauro, bakalauro, magistro) laipsnius.• Bendradarbiavimas tarp skyrių, įstaigų.• Administracijos direktoriaus įsakymu sudaryta Socialinės paramos teikimo komisija, įtraukia į socialinės paramos teikimą bendruomenės narius, įstaigų bei organizacijų atstovus. Tai suteikia galimybę kompetentingai bei objektyviai vertinti situaciją tiek skiriant piniginę socialinę paramą, tiek socialines paslaugas gyventojams užtikrinant LR Socialinių paslaugų įstatymo nuostatą, kad „Asmens (šeimoms) finansinės galimybės mokėti už socialines paslaugas neturi įtakos asmens (šeimoms) galimybėms gauti socialines paslaugas“.• Savivaldybei pradėjus teikti piniginę socialinę paramą vykdant savarankiskąją funkciją, sumažėjo išlaidos piniginei socialinei paramai.
Silpnybės
<ul style="list-style-type: none">• Visos rajono biudžetinės ar viešosios socialines paslaugas teikiančios įstaigos yra susitelkusios Mažeikių mieste. Toks įstaigų išsidėstymas susiformavo dėl santykinai didelio savivaldybės miesto teritorijų gyventojų skaičiaus. Mažeikių rajono socialinių paslaugų tarnyba teikia bendrąsias paslaugas, socialinės priežiūros pagalbą į namus paslaugas, dienos socialinės globos paslaugas namuose bei teikia

paslaugas rajono socialinės rizikos šeimoms. Didžioji dauguma šios įstaigos klientų yra Mažeikių miesto gyventojai. Kaimiškose rajono seniūnijose šių paslaugų poreikio patenkinti įstaiga neturi galimybių. Tokia pat situacija yra rajone yra ir dėl laikino apnakvindinimo ir apgyvendinimo paslaugų asmeniui esančiam krizinėje situacijoje. Šias paslaugas teikiančios įstaigos Nakvynės namai ir Krizių centras yra įsikūrusios Mažeikių mieste.

- Kaimo bendruomenėms trūksta aktyvumo dalyvaujant Mažeikių rajono savivaldybės administracijos ar Ministerijos organizuojamuose ir finansuojamuose projektuose-programose, socialinėms paslaugoms teikti. Tai suteiktų galimybę atokiose vietovėse gyvenantiems asmenis gauti jiems reikalingas paslaugas, tokias kaip:

pagalbos į namus- aprūpinant maisto produktais, vaistais; asmens higienos- bendruomenės pastatuose įrengiant skalbyklas, taip suteikiant galimybę išsiskalbti rūbus, pirties paslaugas.

Steigti vaikų užimtumo dienos centrus.

- Socialiniams darbuotojams bei jų padėjėjams, socialiniams darbuotojams dirbantiems su socialinės rizikos šeimomis bei teikiantiems paslaugas seniūnijose, dėl transporto problemų sudėtinga teikti paslaugas atokiose Mažeikių rajono vietovėse gyvenantiems asmenims, todėl viena iš prioritetinių socialinių paslaugų plėtros krypčių rajone yra nestacionarių socialinių paslaugų prieinamumo didinimas kaimo vietovėse.

Grėsmės

- Piniginės socialinės paramos dydis yra sąlyginai mažas. Valstybės remiamos pajamos nekinta nuo 2008 m.

- Piniginė socialinė parama yra skiriama ir mokama neribotą laiką. Tik gaunant paramą ilgiau nei 60 mėnesių, ji skiriama nepinigine forma.

- Senėjanti visuomenė, gyventojų skaičiaus mažėjimas. Daugėja ir asmenų, kuriems nustatomas tikslinės priežiūros ar slaugos poreikis. To pasėkoje didėja socialinių paslaugų poreikis

- Darbuotojams nesudaromos galimybės tobulėti ar kelti kvalifikaciją. 2016 m. lapkričio 10-11 d. Mažeikių r. savivaldybėje buvo organizuoti mokymai smurto prieš vaikus artimoje aplinkoje prevencijos, pagalbos bei kontrolės klausimais. Tačiau šiuose mokymuose dalyvavo tik 8 darbuotojai dirbantys su socialinės rizikos šeimomis. Dažniausiai organizuojama mokymai ar kursai yra mokami.

Galimybės

- Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymo 23 straipsnio 3 dalies 6 punktą numato galimybę Savivaldybėms teikti papildomą paramą bendrai gyvenantiems asmenims arba vienam gyvenančiam asmeniui kai jų pajamos viršija nustatytą valstybės remiamų pajamų dydį. Mažeikių rajono Socialinės paramos skyrius 2016 m. spalio 28 d. Mažeikių rajono savivaldybės tarybos patvirtintame Apraše yra įtrauktas šis įstatymo punktas.

- Plėtoti naujas paslaugas, kuriant dienos užimtumo centrus pagyvenusiems žmonėms.

- Vystyti Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą teikdami paraiškas finansuoti Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos organizuojamuose projektuose.

- mažiausiai išvystytos socialinės paslaugos neįgaliems vaikams

- Savivaldybės bei Administracijos vadovai į rajono vykdomos socialinės politikos procesą turi įtraukti ir nevyriausybinės organizacijas. Tai padėtų pirmiausia užtikrinti teikiamų paslaugų įvairovę bei sudarytų galimybes paslaugas teikti atskiroms socialinėms grupėms.

Šaltinis: (sudaryta darbo autorės)

Apibendrinant galima teigti, kad išoriniai veiksniai tiesiogiai turi įtakos piniginės socialinės paramos valdymui. Atlikta analizė suteiks organizacijai galimybes ieškoti naujų iniciatyvų, priimti sprendimus dėl vykdomos politikos, numatyti galimus pokyčius.

3.3.2. Informantų nuostatų apie socialinės paramos valdymo tobulinimą Mažeikių rajone analizė.

Siekiant išsiaiškinti strateginio socialinės paramos valdymo aspektus. Mažeikių rajone ir numatyti galimas tobulinimo kryptis buvo apklausti informantai, kurie dalyvauja socialinės paramos valdyje skirtingose lygmenyse.

Norint įvertinti ar veiksmingai praktikoje pritaikomi ir įgyvendinami teisės aktai (bei jų pakeitimai) reglamentuojantys socialinės paramos teikimą buvo klausama: „**Kaip įvertintumėte gyventojų žinias apie valstybines socialinės paramos priemones?**“. Informantų nuomonių analizė leido išsiaiškinti rajono gyventojų žinių apie socialinę paramą lygį, skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – labai blogai; 5 – labai gerai.

Informantai skirtingai vertina gyventojų turimas žinias apie socialine paramos priemones, tačiau nei vienas jų nevertina labai gerai. Informantų nuomonės apie priemones, kurios galėtų gerinti gyventojų žinių lygio situaciją pateikiamos 18 lentelėje.

18 lentelė

Nuomonės raiška apie gyventojų žinias apie socialinės pramos priemones

Nuomonė apie esamą situaciją	Informantai	Priemonės situacijai pakeisti
„<...>gyventojai turi pakankamai žinių apie socialines paramos priemones, tačiau ne visi turi galimybę gauti informacijos per televiziją, spaudą<...>“ „<...>“ne visada gyventojai žino kur reikia informacijos ieškoti<...>“.	I1	„<...>prieinamesnė turėtų būti informacija raštu, tai gali būti lankstinukai, brošiūros<...>“ „<...>dažniau reikėtų apie naujus įstatymus skelbti per vietinę televiziją, naujienų portaluose internete<...>“.
„<...>vieno langelio principo taikymas savivaldybėje leidžia palengvinti pareiškėjo našta tvarkant reikalus<...>“ „<...>jaunesnio amžiaus pareiškėjai teikia elektroninius prašymus dėl išmokų skyrimo<...>“.	I2	„<...>būtų galima organizuoti socialinį renginį ar akciją, viešinant viešojo sektoriaus įstaigas, tuo metu akcentuojant, ką šios įstaigos gali pasiūlyti gyventojam<...>“.
„<...>gyventojai gauna daug informacijos, tačiau dažnai ta informacija būna netiksli, gauta iš aplinkinių<...>“.	I3	„<...>didesnio viešinio, viešai skelbti pasikeitusius įstatymus, įsakymus dėl tam tikrų socialinės paramos priemonių<...>“.
„<...>pagrindinis žinių teikėjas Mažeikių rajone yra socialinės paramos skyrius<...>“ „<...>daug informacijos gyventojai gauna per žiniasklaidos priemones, noriai pasidalija naujienomis tarpusavyje<...>“.	I4	„<...>tobulinimui ribų nėra, vis dėlto didžiausias dėmesys socialinės paramos skyriaus specialistams, jų kvalifikacijai<...>“.
„<...>pakankamai didelė dalis pareiškėjų į socialinės paramos skyrių atvyksta jau žinodami kokios paramos jie gali tikėtis, į kokią paramą jie turi teisę<...>“.	I5	„<...>informacija skyriaus stenduose, informacija spaudoje, internetinėje erdvėje, individualios gyventojų konsultacijos<...>“.
„<...>asmenys dažnai neturi informacijos, kur turėtų kreiptis iškilus socialinėms problemoms. Dažniausiai kreipiasi į kitas viešojo sektoriaus įstaigas, iš kurių yra nukreipiami į atitinkamas įstaigas<...>“.	I6	„<...>didesnis informacijos viešinimas spaudoje, radijuje, televizijoje, dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų renginiuose<...>“.

Analizuojant informantų nuomones apie gyventojų turimas žinias socialinės paramos srityse, išskiriami du pagrindiniai aspektai. Daugiau informacijos turi jaunesnio amžiaus rajono gyventojai. Jiems lengviau naudotis informacinėmis technologijomis, tačiau rajono gyventojai rečiau turi galimybę pasinaudoti informacija pateikiama per spaudą ar televiziją. Didžiausia atsakomybė dėl gyventojų informavimo apie socialinės paramos priemones Mažeikių rajone, tenka Socialinės paramos skyriaus darbuotojams. Dažnai gyventojai atvyksta į socialinės paramos skyrių jau turėdami tam tikros informacijos, tačiau ji gali būti netiksli, gauta iš aplinkinių, netinkamai suprasti teisės aktai ar jų pakeitimai. Šiuo atveju svarbi Administracijos darbuotojų kompetencija konsultuojant gyventojus pateikti visą teisingą informaciją, teisingai nustatyti kokia socialinė parama geriausiai užtikrina asmens interesus.

Visi informantai numatė kaip reikia gerinti gyventojų žinių lygį apie socialinę paramą. Tam siūloma pasitelkti įvairius informacinius šaltinius. Vienas iš būdų būtų lankstinukų, brošiūrų ar skrajučių parengimas apie socialinės paramos priemones. 2016 metais Savivaldybės administracijos remiamų Bendrosioms socialinėms paslaugoms teikti projektų programoje asociacijai „Bendraukime“ buvo skirtas finansavimas vykdyti projektą, kurio metu buvo surinkta informacija apie rajone socialinėje srityje veikiančias organizacijas ir paruošta informacija paviešinta rajono gyventojams – išdalinti lankstinukai. Toks informavimo būdas turėtų būti dažniau pasitelkiamas, ypač kai keičiasi teisės aktų nuostatos.

Apibendrinant 18 lentelės duomenis galima teigti, kad gyventojai turi galimybę gauti informacijos apie socialinės paramos priemones, tačiau jie ne visada jomis naudojasi. Didžiausia atsakomybė už teisingos informacijos pateikimą ir teisingų priemonių tai informacijai skelbti parinkimą, tenka Administracijos darbuotojams.

Tyrimo metu buvo siekiame išsiaiškinti ne tik apie gyventojų žinias socialinės paramos srityje. Svarbu ir tai kokiais informacijos šaltiniais naudojasi Administracijos darbuotojai, asmenys tiesiogiai dalyvaujantys sprendimų priėmimo. Informantai buvo paprašyti įvardinti ir svarbiausius informacijos gavimo šaltinius, kuriais turėtų naudotis ir gyventojai.

19 lentelė

Informantų nuomonė apie informacijos šaltinius

Informacijos šaltinis	Šaltiniai, iš kurių Jūs sužinojote apie pertvarką	Šaltiniai, iš kurių visuomenė turėtų sužinoti informaciją apie pertvarką
Žiniasklaida (radijas, televizija)	2	6
Internetinės žiniasklaidos portalai		2
Didieji šalies dienraščiai (Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Respublika)		4
Specializuoti internetiniai portalai (SADM, savivaldybių ir pan.)	5	2
Specializuoti seminarai, susirinkimai, pasitarimai, posėdžiai	2	
Savarankiška teisės aktų ir jų komentarų paieška	1	
Lietuvos savivaldybių asociacija	1	
Artima aplinka (bendruomenė, draugai, šeima)		1

Vyriausybės siunčiami nutarimai, teisės aktai	4	
Savivaldybės platinami nutarimai, teisės aktai	5	3
Kita (nurodykite)		1

Informantų nuomone, Savivaldybės darbuotojai informacijai rinkti naudojami specializuotais internetiniai portalais bei Savivaldybės, Vyriausybės dokumentais. Tuo tarpu gyventojai turėtų būti informuojami žiniasklaidos pagalba.

Nurodžius tris pagrindinius šaltinius iš kurių sužinoma svarbiausią informaciją apie Vyriausybės priimtus nutarimus ir savivaldybės priimtus nutarimus dėl socialinės paramos teikimo tvarkos pakeitimų, informantai taip pat pateikė komentarus bei siūlymus informacijos sklaidos gerinimui. Šiuo atveju taip pat pirmenybė buvo teikiama Administracijos darbuotojams kaip teisingos informacijos sklaidėjams. Kaip teigė **I5** „informacija, kurią gauna gyventojas neturėtų būti iškreipta ar nepilna, todėl informuoti turėtų gyventojus specialistai dirbantys šioje srityje“, **I2** mano, kad „specialistų konsultacijos savivaldybėje yra betarpiškas, patikimas bendravimas, kuriuo suteikiama išsami informacija apie naujas tvarkas, priimtas rajone ar pasikeitusias įstatymo nuostatas“. Tačiau **I6** nuomone „kam įdomu, tas žmogus, kuris domisi rūpima informacija, jos visada ras, nes šiandien didžioji dalis žmonių naudojami įvairiomis informacijų gavimo technologijomis ir jų priemonėmis“. **I1** mano, kad, „žmonės informaciją turi pasiekti jiems paprasčiausiu ir greičiausiu būdu. Lietuvoje didelė dalis senyvo amžiaus žmonių, kurie negeba naudotis kompiuteriu ir naujausiomis technologijomis, todėl būtina informaciją pateikti spaudoje, televizijoje. Informacija visuomenei turi būti pateikiama aiškiai, paprastai ir suprantamai, konkrečiai nurodant kokia parama kam gali būti skiriama“.

Apibendrinant galima teigti, jog viešojo sektoriaus pagrindinis siekis rūpintis visuomene, nesiekiant pelno, gali būti sėkmingai įgyvendinamas tik kompetentingų darbuotojų pagalba. Savivaldybės privalo užtikrinti darbuotojams galimybę tobulinti savo žinias, vystyti gebėjimus. Tai ji gali padaryti pati organizuodama arba pirkdama seminarus, mokymus.

Valdžios institucijos, tuo tarpu ir savivaldybės, rengia strateginius dokumentus, programas. Juose dėmesys skiriamas ir socialinei politikai. Nustatomi socialinės politikos prioritetai, įgyvendinimo priemonės. Siekiant išsiaiškinti kaip vykdoma socialinė politika Mažeikių rajone, su kokiais iššūkiais susiduriama, kokios pagrindinės problemos kyla įgyvendinant socialinės politikos priemones.

Informantų nuomonės ir jas patvirtinantys teiginiai pateikiami 20 lentelėje.

Nuomonės raiška apie socialinių problemų sprendimą rajone

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialiniai iššūkiai Mažeikių rajone	Įsidarbinimo problema	<p>I5 „<...> sudėtingiausiai sprendžiama įdarbinimo problema<...>“.</p> <p>I2 „<...> vis dar sunkiai sprendžiamas jaunimo užimtumas, nedarbas. Būtina užtikrinti visuomeninėms organizacijoms, valdžios institucijoms, švietimo bei kitų įstaigų pastangas padėsiančias užtikrinti nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo įtraukimą į mokslą, darbo rinką, o ne į paramos mokėjimą<...>“.</p> <p>I3 „<...> sunkiai sprendžiama įdarbinimo problema, motyvacija mokytis, persikvalifikuoti<...>“.</p>
	Globos, įvaikinimo problema	<p>I1 „<...> sunkiai sprendžiama vaikų globos šeimose ir šeimynose klausimas<...>“.</p> <p>I4 „<...> naujas iššūkis pasirūpinant ir apgyvendinant vaikų globos namų nepilnamečius augintinius. Gyvenimas šeimynose naujas prioritetas. Naujų būstų šeimynoms paieška<...>“.</p> <p>I2 „<...> sunkiai išsprendžiama vaiko globa šeimoje, trukdanti mažinti vaikų globos namuose augančių vaikų skaičių<...>“.</p> <p>I3 „<...> sunkiai sprendžiami apgyvendinimo problema šeimynose, įvaikinimo, dalinės globos vaikams<...>“.</p> <p>I5 „<...> rajone yra tik dvi šeimynos, jų papildomas įkūrimas išspręstu labai aktualų globos šeimoje klausimą<...>“.</p>
	Netenkinamas socialinių paslaugų poreikis	<p>I6 „<...> sudėtinga situacija su socialinės globos teikimu vaikams. Nėra paslaugų testinimo asmenims sukakusiems 18 metų ir išėjusiems gyventi savarankiškai gyventi iš globos namų, taip neįgaliems asmenims baigusiems specialiąją mokyklą<...>“.</p> <p>I1 „<...> trūksta darbuotojų visiškai patenkinti reikiamų paslaugų poreikį<...>“.</p> <p>I5 „<...> reikėtų gerinti ir pagalbos į namus paslaugų teikimą kaimiškose seniūnijose<...>“.</p>

Galima išskirti tris pagrindine socialines sritis, kuriose sunkiai sekasi įgyvendinti numatytus tikslus. Gyventojų užimtumas bei nenoras įsitraukti į darbo rinką yra tiesiogiai susijęs su pinigines socialinės paramos gavėjų skaičiumi bei šiai sričiai skiriamomis lėšomis. 2012 metai pradėta pinigines socialinės paramos pertvarka buvo siekiama skaidriau skirti paramą, skatinti gyventojus įsitraukti į darbo rinką, pasinaudojant darbo biržos priemonėmis. Siekiama pakeisti požiūrį į gaunamą pinigine paramą, manant, kad tai pagalbos priemonė esant krizinėje situacijoje.

Svarbus socialinė politikos prioritetas – nepilnamečių vaikų globa bei stacionarių globos įstaigų išnykimas. Ieškoma naujų globos paslaugų formų. 2016 metais reorganizuoti Mažeikių rajono vaikų našlaičių ir senelių globos namai, Mažeikių rajono socialinių paslaugų tarnyba vykdydama būsimų globėjų (rūpintojų) ir įvaikintojų mokymus, paslaugas perka iš Akmenės rajono. Šiuos mokymus galėtų vykdyti ir pati įstaiga, nes turi kvalifikuotus darbuotojus.

Mažeikių rajono savivaldybės teritorijoje socialines paslaugas įvairioms gyventojų grupėms teikia 9 socialinės paslaugų įstaigos ir dvi Šeimynos. Iš jų stacionarios: Mažeikių bendruomeninis pagalbos vaikams centras, Plinkšių globos namai, VšĮ Sedos PSPC slaugos ligoninės ir palaikomo gydymo socialinės globos skyrius, grupiniai gyvenimo namai VšĮ „Vilties erdvė“ ir 4 nestacionarios

įstaigos: Mažeikių nakvynės namai, Krizių centras, Mažeikių socialinių paslaugų tarnyba ir 2 bendruomenės centrai (Socialinių paslaugų planas, 2016). Tačiau minėtos įstaigos neužtikrina visų socialinių paslaugų poreikio. Pagalbos į namus paslaugos nėra teikiamos kaimiškose rajono vietovėse. Taip pat nėra užtikrinamas paslaugų tęstinumas asmenims, kurie iki 18 metų gyveno globos įstaigose. Sukakus pilnametystei, paslaugos globos įstaigose nebeteikiamos. Dažnai šie asmenys neturi pilnai suformuotų socialinių įgūdžių savarankiškam gyvenimui.

Informantai pateikė ir savo nuomonę apie sėkmingai išspręstus socialinius iššūkius Mažeikių rajone. **I5** mano, kad „sėkmingai buvo išspręstas klausimas dėl socialinės paramos gavėjų. Paramos gavėjai atlieka visuomenei naudingą veiklą, mieste buvo reikalinga papildoma darbo jėga miesto puošimui, seniūnijose – seniūnijų renginių organizavimui“. Dauguma informantų kaip sėkmingiausią socialinę priemonę įvardino vykdomą pinigines socialinės paramos pertvarką. **I4** teigė, kad „vienas iš sėkmingiausiai įgyvendintų projektų socialinės paramos sektoriuje buvo socialinės paramos teikimo gyventojams tvarkos aprašo parengimas pritaikant rajono gyventojams pagal poreikius ir rajono specifiką. Ši tvarka leido socialinės paramos skyriaus darbuotojams nuodugniau ištirti teikiamos finansinės paramos aspektus, ko pasėkoje buvo ženkliai sumažintos išmokos, o sutaupytos teisingai paskirstytos lėšos buvo nukreiptos kitoms socialinėms reikmėms“. **I2** mano, kad „naujai priimti teisės aktai dėl pinigines socialinės paramos skyrimo leido savivaldybėje teisingiau ir tikslingiau skirti pašalpas ar kompensacijas“. **I1** mano, kad „sėkmingai teikiamos paslaugos asmens namuose“, o **I3** teigia, kad „sėkmingai sekasi bendradarbiauti su nevyriausybininkais įtraukiant socialiai remtinus mokyklinio amžiaus vaikus į bendrus neformaliojo ugdymo projektus. Verslininkų pagalba socialiai remtiniams asmenims – karšta sriuba<...>“.

Norint sėkmingai įgyventi Valstybės socialinės politikos srityje numatytus prioritetus, teisingai vykdyti socialine priemones, reikia numatyti ar šios priemonės bus veiksmingos ir naudingos visai šaliai, ar tik kažkuriems rajonams. Respondentų nuomonė dėl socialinės paramos valdymo sričių tobulinimo pateikiama 21 lentelėje

21 lentelė

Nuomonių raiška apie socialinės paramos valdymo sričių tobulinimą

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinės paramos tobulinimo sritys	Teisinė sistema	<p>I6,<...>reikėtų gerinti, tobulinti ir supaprastinti teisės aktus savivaldybės lygmeniu. Siekti įtraukti į jų priėmimą NVO pasiūlymus<...>“.</p> <p>I1,<...>reikėtų keisti teisinę sistemą, galbūt mažinti teisės aktų skaičių. Kartais teisės aktuose vartojamos skirtingos sąvokos, todėl atsiranda galimybė skirtingai interpretuoti socialinę paramą<...>“.</p> <p>I4 „<...>reikalinga analizuoti skiriamų ir mokamų socialinės paramos išmokų teikimo tvarką ir metodus, principus<...>“.</p> <p>I3 „<...>teisinę sistemą. Kai kurie priimti teisės aktai neatitinka tikrovės<...>“.</p>

Socialinės paramos tobulinimo sritys	Teisinė sistema	I5 „<...>tobulinti reikėtų teisinę sistemą. Įstatymai, nutarimai turi būti aiškūs, išsamūs, reguliuoti visą paramos teikimą. Šiuo metu ypač paslaugų teikimo srityje įstatyme, kituose teisės aktuose daug dviprasmybių, neaiškumų kaip taikyti vieną ar kitą nuostatą<...>“.
	Bendradarbiavimas	I6 „<...>labiau plėtoti bendradarbiavimą su NVO. Aktyvintų šių organizacijų veiklą, skatinti jas labiau prisidėti prie paramos teikimo<...>“. I3 „<...>institucijų bendradarbiavimas galėtų vykti sklandžiau<...>“. I2 „<...>nepakankamas savivaldybių ir NVO bendradarbiavimas socialinių paslaugų ir paramos teikimo srityse. Nors daugelyje atveju daugiau ar mažiau vyksta NVO įsitraukimas į paslaugų teikimą (perkant paslaugas, remiant projektus kartu dalyvaujant paramos įsisavinime). Tačiau daugelyje kaimo vietovių įsisteigusios kaimo bendruomenės sunkiai skinasi kelių tokių veiklų kaip bendrųjų ar kažkurių socialinės priežiūros paslaugų teikimas. Dažnu atveju skiriant pinigines pašalpas skirtingos institucijos mato problemas tik savo kompetencijų rėmuose, todėl Komisijos sudarymas iš įvairių sričių žinybų bei specialistų įsijungimo ir bendradarbiavimo leistų sumažinti socialinę atskirtį ir geriau įsigilinti į individualias situacijas, surasti individualius sprendimo būdus tiems, kurie mažiausiai turi šansų įsidarbinti, pavyzdžiui bendradarbiavimas su TDB leistų dalyvauti klientui programoje (dėl integracijos į darbo rinką)<...>“.
	Paramos organizavimas	I4 „<...>nuolatos reikalinga plėtoti socialinės paramos tobulinimą. Nuolatos aiškintis iš kur atsiranda pinigines socialinės paramos poreikis, Didėjanti bedarbiystė rodo, kad lėšų poreikis socialinei paramai nemažėja<...>“. I1 „<...>socialines problemas spręsti įtraukiant į socialinės paramos valdymą galėtų padėti ne tik valstybinės, biudžetinės įstaigos, bet ir įvairios nevyriausybinės organizacijos, atstovaujančios tam tikros grupės asmenų interesus<...>“.

Įvertinus respondentų išsakytą nuomonę apie socialinės paramos valdymo tobulinimą, net penki respondentai pastebėjo trūkumus teisinėje sistemoje. Socialinę paramą reglamentuoja daugybė įstatymų, Vyriausybės nutarimų bei kiti norminiai teisės aktai. Svarbu, kad jie būtų teisingai suprasti ir teisingai pritaikyti skiriant socialinę paramą. Socialinė parama finansuojama Valstybės biudžeto lėšomis – dotacijomis ir Savivaldybių biudžetų lėšomis. Kadangi daug su socialine parama susijusių valstybinių funkcijų yra perduodama Savivaldybėms, tai ir teisės aktai turėtų suteikti daugiau sprendimų priėmimo laisvės pačioms Savivaldybių administracijoms. Sudėtingiau yra su Valstybės dotacijomis asmenims su sunkia negalia. Teisės aktai nurodo, kad savivaldybės turi siekti užtikrinti teisingą ir tikslingą valstybės dotacijų naudojimą. Lietuvos respublikos vyriausybės nutarimas Dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo Nr. 978 numato, jog „Socialinės globos teikimo asmeniui su sunkia negalia lėšų dalis, skiriama konkretaus asmens socialinei globai finansuoti, priklauso nuo asmens finansinių galimybių mokėti už socialines paslaugas, ir nuo socialinės globos kainos, o socialinės globos teikimo asmeniui su sunkia negalia lėšos naudojamos skirtumui tarp socialinės globos

kainos ir asmens mokėjimo už socialines paslaugas finansuoti.“ Šiuo atveju, socialinės globos paslaugos gali būti teikiamos tik vienoje įstaigoje. Tai sumažina asmens galimybes gauti kompleksines paslaugas, nes skirtingos paslaugos teikiamos skirtingose įstaigose.

Viena iš sėkmingiausiai įvertintų yra piniginės socialinės paramos pertvarka. Jos metu savivaldybės buvo paskatintos ieškoti būdų kaip sutelkti bendruomenes bei įvairių organizacijų atstovus dalyvavimui ir įsitraukimui į piniginės socialinės paramos teikimą.

Siekiant išsiaiškinti kaip bendradarbiavimas tarp institucijų veikia socialinės paramos valdymą buvo klausama: **„Kokių kitų institucijų/organizacijų įtraukimas į socialinės paramos valdymą gali padėti spręsti socialines problemas?“**. Informantai pateikė skirtingas nuomones. Tačiau visi akcentavo nevyriausybinę organizacijų svarbą. **I2** mano, kad *„Nevyriausybinių organizacijų, bendruomeninės organizacijos, gyvenamosios vietovės nariai, seniūnaičiai, valstybinės organizacijos“*. **I4** teigė, kad *„sprendžiant socialines problemas reikėtų pakviesti dar aktyviau prisidėti nevyriausybines organizacijas. Tam reikėtų ženklinės paramos šioms organizacijoms iš savivaldybės“*. Kai kurie respondentai mano, kad svarbus ir verslininkų prisidėjimas vykdant socialines priemones. **I3** teigė, kad *„bendradarbiavimas su verslininkais, nevyriausybinkais, savanorystė“*. **I5** mano, kad *„labai naudinga rajonui socialinių problemų sprendime didesnis verslininkų aktyvumas“*. Kai kurie informantai mano, kad į socialinės paramos valdymą būtina įtraukti ir kitas įstaigas, organizacijas. **I1** mano, kad *„artimiausia paramos gavėjo aplinka: bendruomenės, mokyklos, darželiai, gydymo įstaigos, darbo birža, NVO“*. **I6** teigė, kad *„reikėtų glaudžiau bendradarbiauti su švietimo, sveikatos įstaigomis, policija. Labiau įtraukti NVO į socialinės paramos teikimo procesus“*.

Tyrimo metu taip pat buvo siekiama išsiaiškinti kaip informantai vertina rajone rengiamus ir įgyvendinamus norminiai teisės aktus, teikiant socialinę paramą skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 – labai blogai; 5 – labai gerai.

22 lentelė

Nuomonės raiška apie rengiamus ir įgyvendinamus norminius teisės aktus

Norminiai teisės aktai, charakterizuojantys Mažeikių rajono savivaldybės kompetenciją	Vertinimo balai				
	1	2	3	4	5
Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai.				3	3
Rajono savivaldybės tarybos sprendimai (tvarkos).				2	4
Administracijos direktoriaus įsakymai.				2	4
Socialinės paramos įgyvendinimo programos.				5	1

Informantai nuomone Mažeikių rajone geriausiai rengiami savivaldos bei vietinės reikšmės dokumentai. Išskirti galima – Rajono tarybos sprendimus (tvarkas) bei Administracijos direktoriaus rengiamus įsakymus. **I6** nuomonė „*manau, kad įgyvendinami gerai, nes nėra gaunama gyventojų nusiskundimų*“. **I3** teigia, kad „*rajonas atsakingai įgyvendina norminius teisės aktus, teikiant socialinę paramą*“. Daugiausiai kritikos sulaukė Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai, kurie tiesiogiai atsakingi už socialinę šalies politiką. Viena iš jos sričių Socialinės paramos įgyvendinimo programos. **I2** mano, kad „*LR įstatymai, Vyriausybės ar socialinės paramos įgyvendinimo programos ne visada sprendžia tos dienos problemas ar realijas, ne visada leidžia spręsti vieną ar kitą problemą, ne visada tinka ir ilgalaikiai strategijai konkrečių klausimų įgyvendinimui*“. **I1** teigia kad, „*specialistai, kurie organizuoja, vertina socialinės paramos poreikį ir ją teikia, vadovaujasi teisės aktais*“.

Vis dėlto teisės aktų rengimas, įgyvendinimas priklauso ir nuo Administracijos darbuotojų kvalifikacijos, sugebėjimo teisės aktus suprasti ir juos taikyti praktikoje. Tai patvirtina ir kai kurių informantų atsakymai. **I5** mano, kad „*socialinės paramos skyriuje ir kitose socialines paslaugas teikiančiose įstaigose dirba orientuoti, kvalifikuoti specialistai, sugebantys tinkamai atlikti savo darbą, suprantantys teisės aktus*“. **I4** teigia, kad, „*programas galima tobulinti, pritaikant pasikeitusiai situacijai*“.

Vykstant įvairioms socialinėms pertvarkoms tiek socialinių paslaugų srityje, tiek piniginės socialinės paramos teikime, informantų pagalba buvo siekiama išsiaiškinti ar veiksmingos minėtos socialinės paramos priemonės. Visi informantai Mažeikių rajone vykdomas socialines priemones vertina gerai. **I5** mano, kad „*rajone pagal galimybes ir finansavimą tvarkomasi labai gerai, nors tobulinti galima visada*“. **I2** teigia, kad „*norminiuose teisės aktuose, susijusiuose su socialine parama siekiama tobulinti paramos teikimo sistemą pagal socialinio teisingumo ir veiksmingumo principus. Parama turi būti teikiama sudarant sąlygas gauti paramą tada, kada jos labiausiai reikia, didinti motyvaciją integruotis į darbo rinką ir racionaliai naudoti turimus išteklius*“. **I1** **mano, kad** „*vykdomos socialinės paramos priemonės ne visada veiksmingos, nes kartais skiriamos piniginės išmokos neskatina dirbti*“. **I6** mano, kad „*savivaldybė skiria gyventojams lėšų esant kritinėms situacijoms per vienkartinės paramos skyrimą (to daugelis rajonų savivaldybių neskiria), organizuoja rajono gyventojams ir socialinių paslaugų teikimą, sudaro sąlygas gauti socialinės globos paslaugas ir ne rajono globos įstaigose*“, o **I3** teigia, kad „*dar yra vietos priemonių veiksmingumui*“.

Atlikus informantų nuomonių analizę pastebėta, kad daugiausiai dėmesio sulaukia ir žinomiausia yra piniginės socialinės paramos pertvarka. Informantai mažai kalba apie socialinių

paslaugų srityje vykstančias pertvarkas, apie nevisiškai tenkinamą socialinės priežiūros paslaugų poreikį.

Informantų buvo klausama: „**Kokių priemonių reikėtų imtis gerinant socialinės paramos priemonių veiksmingumą?**“. Visi informantai nurodė skirtingas tobulinimo kryptis ir priemones. **I1** mano, kad „*palaiptiui galėtų mažėti socialinės išmokos, kad skatintų asmenis dirbti. Jei pašalpos dydis didesnis ar panašus į darbo užmokesčio dydį, asmuo nesuinteresuotas dirbti. Reikėtų peržiūrėti būsto išlaikymo išlaidų kompensacijų tvarką. (Pvz. Ar tikslinga kompensuoti šildymo išlaidas vienam gyvenančiam asmeniui 4 kambarių bute?). Teikiant paslaugas namuose atsižvelgti į tai, ar asmuo turi artimuosius, ar jie turi galimybę padėti. Daugiau dėmesio skirti gebėjimų pasirūpinti savimi ugdymui, socialinių įgūdžių ugdymui, tėvystės įgūdžių ugdymui“*. **I5** mano, kad „*parama turi būti prieinama asmenims, kurie dėl tam tikrų pateisinamų priežasčių negali savimi pasirūpinti. Gyventojai turi žinoti, kokią paramą gali gauti. Reikalingas gyventojų didesnis informavimas, tačiau teisės aktai turėtų būti griežtesni, kad nesudarytų sąlygų piktnaudžiauti ta parama, kas šiandien sėkmingai daroma“*. **I3** teigia, kad „*darbo vietų kūrimas, apgyvendinimo problemų sprendimas. Darbuotojų perkvalifikavimui darbdaviui daugiau laisvės“*.

Tokį nuomonių pasiskirstymą lemia ir tai, kad tyrime dalyvavo informantai, dalyvaujantys skirtingose valdymo lygmenys socialinės paramos priemonėse.

3.3.3. Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone tobulinimo kryptys

Apibendrinus literatūros šaltinių, dokumentų analizę bei kokybinio tyrimo rezultatus galima numatyti Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone tobulinimo kryptis.

23 lentelė

Socialinės paramos valdymo Mažeikių rajone tobulinimo kryptys

Informacijos apie vykdomas Valstybines socialines politikos priemones viešinimo organizavimo tobulinimas
<ul style="list-style-type: none">• Apie naujai priimtus teisės aktus turėtų būti informuojami ne tik Socialinių paramos skyrių vadovai, bet ir vyriausieji specialistai (valstybės tarnautojai).• Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovai turėtų pateikti savo komentarą apie naujai priimtas vykdyti socialines priemones.• Ne visi visuomenės nariai ieško informacijos apie valstybės teisinius nutarimus ir pakeitimus specializuotuose internetiniuose portaluose (SADM, savivaldybių ir pan.), todėl reikalinga informaciją pateikti paprastai ir žmonėms lengvai prieinamais būdais, tokiais kaip žiniasklaida, internetinės žiniasklaidos portalai, didieji šalies dienraščiai. Skleidžiant informaciją tokiais būdais informacija, skleisis ir artimoje aplinkoje. Žmonės aptarinės, diskutuos ir perduos informaciją nežinantiems.
Teisinės sistemos tobulinimas
<ul style="list-style-type: none">• Didinti socialinės paramos aprėptį ir adekvatumą, sudarant palankesnes sąlygas šalies gyventojams gauti socialinę paramą.• Užtikrinti tinkamą socialinės paramos šalies gyventojams įstatymų nuostatų suderinamumą su nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimais.• Tobulinti visas socialinės paramos sritis vienu metu. Teisės aktai turi būti būtinai sudarinėjami pasitarus su tam tikromis bendrijomis, atstovaujančiomis įvairių grupių asmenų interesus, kitomis institucijomis. Daugiau atsižvelgti į savivaldybių administracijų rekomendacijas, nes ne visada teisės aktai sudaromi atsižvelgiant į gyventojų realius interesus.
Valstybės tarnautojų, administracijos darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartį bei socialinių įstaigų darbuotojų nemokamas žinių tobulinimas bei kvalifikacijos kėlimas.
<p>Socialinės paramos skyriaus darbuotojai privalo būti susipažinę ir gebėti taikyti praktikoje ne tik su socialine parama susijusius teisės aktus, bet ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymus, Vyriausybės nutarimus, kitus norminius teisės aktus, reglamentuojančius viešąjį administravimą, vietos savivaldą, valstybės tarnybą. Nuolat vykstant pokyčiams, tobulinant įstatymus Administracijos darbuotojai turėtų žinoti kaip prisitaikyti prie būsimų pokyčių, išvengti nesupratimų dėl teisės aktų pakeitimų:</p> <ul style="list-style-type: none">• Vyriausybės įstaigos yra įsikūrusios Lietuvos sostinėje. Visi mokymai ar seminarai vyksta sostinėje. Telšių regiono savivaldybės yra šalies pakraštyje, todėl sudėtinga kas kart deleguoti išvykti darbuotojus į organizuojamus renginius. Vieną kartą per ketvirtį ministerijos atstovai (atstovas) galėtų daryti susitikus su administracijos darbuotojais vienoje iš Telšių regiono savivaldybių.• Reikalingi darbuotojams, kurie teikia socialinę paramą, įgyvendinti ir rengia norminius aktus, mokymai, seminarai, diskusijos, kurių metu būtų galima aptarti naujus norminius aktus, jų įgyvendinimą, pasidalinimas patirtimi ir idėjomis.

Siekti į socialinių problemų sprendimą įtraukti valstybines, biudžetines įstaigas bei įvairias nevyriausybinės organizacijas, atstovaujančias tam tikrų grupių asmenų interesus.

Poreikių socialinėms paslaugoms turi įvairios žmonių grupės. Socialinių paslaugų tikslas – sudaryti asmeniui sąlygas ir galimybes kiek galima savarankiškai spręsti savo socialines problemas, palaikyti ryšius su visuomene. Savivaldybės administracija viena neturi galimybių įgyvendinti šių tikslų. Į socialinių priemonių teikimą turi įsitraukti ir kitos organizacijos, institucijos.

Skatinti bendradarbiavimą tarp savivaldybės ir valstybės institucijų, organizacijų, įstaigų.

Organizuoti socialinius renginius ar akcijas, taip viešinant tam tikros paskirties viešojo sektoriaus įstaigas, nevyriausybinės organizacijas, tuo metu akcentuojant, ką šios įstaigos gali pasiūlyti gyventojams. Taip įstaigos ir organizacijos sužinos vieni apie kitus.

Didinti socialinių paslaugų plėtrą, ieškant naujų socialinių paslaugų formų

- Savivaldybės administracija turėtų skatinti organizacijas teikti paslaugas šeimoms išgyvenančioms krizes, pasitelkiant įvairių specialistų pagalbą bei paslaugas teikiant kompleksiskai. Tai paskatintų organizacijas dirbti ne su socialinės rizikos šeimomis, kurioms jau privalomai teikiamos socialinės priežiūros socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo paslaugos. Bendrųjų socialinių paslaugų programoje, remiamų projektų, kurie finansuojami Mažeikių rajono savivaldybės biudžeto lėšomis kaip vienas iš pagrindinių ir svarbiausių prioritetų teikiant paslaugas rajono gyventojams turėtų būti kompleksinės paslaugos šeimai, esančiai krizinėje situacijoje.
- Remiantis atlikto tyrimo duomenimis sunkiausiai išsprendžiamas vaikų likusių be tėvų globos ar našlaičių įvaikinimo ar globos paslaugų klausimas. Per mažas gyventojų aktyvumas prisidedant prie stacionarių globos namų išnykimo. Viena iš galimybių skatinant gyventojus – papildomų globos pinigų mokėjimas vaiko poreikiams iš savivaldybių biudžetų būsimiems globėjams. Taip galimybė Mažeikių rajone rengti būsimus įtėvius, globėjus.

Šaltinis: (sudaryta darbo autorės)

Numatytos šešios tobulinimo kryptys. Visos jos siejasi tarpusavyje ir papildo viena. Valstybinės socialines politikos priemonių viešinimas turi prasidėti nuo informacijos viešinimo institucijose. Taip keliamas darbuotojų žinių lygis. Administracijos darbuotojai žinodami informaciją apie vykstančius pasikeitimus ir numatomas strategijas bei prioritetus, gali sėkmingai vykdyti socialinės apsaugos priemones, teisingai perduodant informaciją bendruomenėms, kitoms institucijoms.

IŠVADOS

1. Besikeičiantis požiūris į valdžią ir viešąjį valdymą kelia ir naujus reikalavimus viešojo valdymo sistemai. Strateginis naujojo viešojo valdymo pobūdis priklauso nuo šiuolaikinės valstybės finansinių–ekonominių galimybių, efektyvių naujų planavimo, organizavimo, informacinio aprūpinimo technologijų, organizacinės elgsenos ir vadovų bei vadybininkų kompetencijos lygio. Svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas visais valdymo lygiais.

2. Viešasis sektorius rūpinasi visuomene, o institucijos reikalingos apibrėžti atitinkamos veiklos srities politikai, jai įgyvendinti ir administruoti. Viešojo sektoriaus strategijos veiklos priemonės yra nukreiptos ne į pelno siekimą ar konkurencinį pranašumą, bet į siekį gerinti viešąsias paslaugas.

3. Gerovės valstybė, apimanti socialinę politiką, asocijuojasi su šalies ekonominiu klestėjimu, socialiniu teisingumu, kartų ir klasių solidarumu, valstybės atsakomybe už savo piliečių gerovę. Efektyvi socialinė politika, užtikrinanti pakankamą socialinę apsaugą, sudaro prielaidas tokiai valstybei sukurti.

4. Lietuvoje formuojama ir įgyvendinama tokia politika, kurios galutinis tikslas – rūpinimasis žmogumi, jo pasirinkimo galimybių didinimas ar lėšų ir paslaugų užtikrinimas, kai žmogus dėl objektyvių priežasčių negali savęs ir šeimos pakankamai aprūpinti iš darbo ar kitokių pajamų. Šalies socialinę apsaugą apima tris sudėtinės dalys — socialinis draudimas, socialinė parama ir specialiosios (papildomas) socialines išmokos.

Dokumentų turinio analizė bei informantų nuomonių tyrimas, leido suformuluoti tokias praktines tyrimo išvadas:

5. Socialinės paramos skyrius įgyvendindamas Lietuvos Respublikos teisės aktais numatytą socialinę politiką, vykdo Valstybės deleguotas savivaldybėms funkcijas piniginių socialinių išmokų srityje: skiria ir išmoka socialines išmokas įvairioms gyventojų grupėms, tvarko dokumentus, turintiems teisę gauti kompensacijas už komunalines paslaugas; iš savivaldybės biudžeto ar savivaldybės biudžetui skiriamų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų organizuoja socialinių paslaugų teikimą.

6. Rajono strateginiuose dokumentuose iškelti prioritetai yra sukonkretinti, labiau orientuoti į socialines paslaugas, jų teikimą organizuojant arčiau asmens gyvenamosios vietos. Patvirtinusi būtiniausius teisės aktus socialinei paramai teikti, savivaldybė efektyviai įgyvendina nacionalines strategijas. Teigiamas Lietuvos narystės ES poveikis Mažeikių rajono savivaldybei – atsiversianti galimybė modernizuoti ir išplėsti rajono socialinę infrastruktūrą, panaudojant ES lėšas.

7. Pastaruosius dvejus metus išlaidos socialinei paramai Mažeikių r. savivaldybėje mažėjo. Bendram biudžeto mažėjimui didžiausios įtakos turėjo 2013 m. prasidėjusi piniginių socialinės

paramos labiausiai nepasiturintiems asmenims pertvarka, minimalaus darbo užmokesčio didėjimas, būstų renovacija.

8. Visuomenės senėjimas ir darbingo amžiaus asmenų skaičiaus mažėjimas Mažeikių rajone lemia didėjantį pagalbos į namus paslaugų, socialinės globos poreikį. Tai didina lėšų poreikį socialinėms paslaugoms ir skatina ieškoti naujų socialinių paslaugų formų.

9. Tyrimo duomenimis pagrindiniai veiksniai turintys įtakos socialinės paramos valdymui yra tarpinstitucinis bendradarbiavimas, nevyriausybinių organizacijų bei bendruomenių įsitraukimas į socialinės paramos priemones, darbuotojų kvalifikacija, teisinis socialinių priemonių reglamentavimas.

10. Atlikta informantų nuostatų apie strateginį socialinės paramos valdymą Mažeikių rajone analizė leido suformuoti galimas socialinės paramos valdymo tobulinimo kryptis: informacijos apie vykdomas Valstybinės socialinės politikos priemones viešinimo, teisinės sistemos tobulinimas, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo, didinant socialinių paslaugų plėtrą, ieškant naujų socialinių paslaugų formų, į socialinių priemonių teikimą įsitraukiant ir kitos organizacijas, institucijas.

REKOMENDACIJOS

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1. Valstybė remiamų pajamų dydis nekito nuo 2008 m. ir jis yra sąlyginai mažas. Valstybės pareiga, kad jos skiriama parama šalies gyventojams padėtų užtikrinti jų minimaliausius poreikius. VRM turėtų didėti, tuo pačiu didėtų ir piniginės socialinės paramos dydis. Tokias rekomendacijas yra pateikusi ir ES Lietuvai savo ataskaitoje.

2. Piniginės socialinės paramos labiausiai nepasiturintiems gyventojams gavimo ir mokėjimo laikotarpis nėra apribotas. Gaunat pašalpą daugiau nei 60 mėnesių, ji mokama nepinigine forma. Tikslinga nustatyti socialinės pašalpos mokėjimo trukmę.

3. Tobulinti paramos informacines sistemas, suteikiant galimybes prisijungti prie kitų institucijų informacinių programų, informacijos apie paramos gavėją patikslinimui.

Vietos savivaldos institucijoms:

1. Mažeikių rajono savivaldybės administracija turėtų sudaryti galimybes tobulinti Administracijos darbuotojų profesines žinias, kelti darbuotojams kvalifikaciją.

- Dalyvavimas Ministerijos organizuojamuose seminaruose, darbuotojų mokymuose, diskusijose.
- Dalinimasis gerąja patirtimi su kitų rajonų socialinių paramos skyrių specialistais bei biudžetinių įstaigų darbuotojais apie jų rajone taikomas socialines priemones gyventojams.
- Organizuoti bendrus susirinkimus ne tik skyrių vadovam, bet ir specialistams.

2. Informacija visuomenei turi būti pateikiama aiškiai, paprastai ir suprantamai, konkrečiai nurodant kokia parama kam gali būti skiriama. Savivaldybės internetiniame puslapyje pateikta informacija apie socialinę paramą yra sudėtinga, informacija pateikiama nukreipiant į teisės aktus.

- Tobulinti Mažeikių rajono savivaldybės internetinį puslapį. Skelbti daugiau informacinių pranešimų apie vykdomas pertvarkas.
- Bendradarbiauti su vietine žiniasklaida.

3. Gerinant socialinių paslaugų prieinamumą Mažeikių rajone galėtų būti platinama surinkta ir susisteminta informacija apie rajone veikiančias socialines įstaigas, apie teikiamas socialines paslaugas, piniginę paramą su nuorodomis, kur kreiptis norint gauti socialinę paramą.

4. Socialinių paslaugų plėtra kaimiškose vietovėse:

- Skatinti kaimo bendruomenes dalyvauti ir teikti paraiškas Savivaldybės administracijos remiamose programų projektuose teikti bendrąsias socialines paslaugas. Projektų prioritetas būtų

pagalba į namus vienišiems senyvo amžiaus ar neįgaliems asmenims, gyvenantiems atokiose kaimo vietovėse.

- Kai Mažeikių rajono socialinių paslaugų tarnyba neturi galimybės teikti socialinės priežiūros paslaugų atokiose rajono vietose arba socialinę priežiūrą veiksmingiau organizuoti pinigais, gali būti mokami pagalbos pinigai, kuriais gyventojas susimokės už analogiškas paslaugas bendrosioms socialinėms paslaugoms ir socialinei priežiūrai.

5. Prevenciškai siekiant užkirsti kelią galimoms socialinėms problemoms kilti šeimoje, bendruomenėje, skatinti organizacijas teikti paslaugas šeimoms išgyvenančioms krizes, pasitelkiant įvairių specialistų pagalbą bei paslaugas teikiant kompleksiskai. Mažeikių rajone reikalingos laikino atokvėpio paslaugos, pagalba šeimoms skyrybų proceso metu, pozityvios tėvystės mokymai, besilaukiančioms būsimoms nepilnametėms mamoms.

6. Savivaldybės administracijai sėkmingai vykdant pinigines socialinės paramos pertvarką yra sutaupomos lėšos. Remiantis teisės aktais šios lėšos gali būti naudojamos kitoms socialinėms reikmėms. Viena iš jų – pagalbos pinigų mokėjimas šeimoms globojančioms vaikus.

7. Aktyvinti bendradarbiavimą su visomis rajone veikiančiomis institucijomis, siekiant jas įtraukti į socialinės paramos valdymą. Tokių institucijų kaip policija, sveikatos priežiūros įstaigos, ugdymo įstaigos, psichinės sveikatos priežiūros centras, socialinių paslaugų teikimo tarnyba, NVO padėtų kompleksiskai spręsti iškilusias socialines problemas bei skatintų naujų paslaugų formų atsiradimą.

8. Vietinė valdžia turi sekti ne tik šalies numatytas strategijas, bet ir ES vykstančias naujoves, socialinės srities prioritetus.

Visuomeninėms organizacijoms, nevyriausybinėms organizacijoms:

1. Mažeikių rajone veikiančios socialinės įstaigos, organizacijos, bendrijos dažnai dirba niekur nesiskelbdamos ir paslaugas teikia tik tam tikrai žmonių grupei. Dažniausiai tai yra organizacijos vienijančios tam tikrą negalią turinčius asmenis, dienos centrai vaikams. Norint teikti kokybiškas socialines paslaugas būtis tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir platesnis žinojimas apie rajono situaciją.

LITERATŪRA

1. Aidukaitė, J. (2010) Gerovės valstybių patirtis vertinant socialinio teisingumo principo įgyvendinimą švietime: Švedijos, Škotijos ir Vokietijos atvejai. *Viešoji politika ir administravimas*, 34, 47–60.
2. Aidukaitė, J., Bogdanova, N., Guogis, A., (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?*. Vilnius, Lietuvos socialinių tyrimų centras, Sociologijos institutas.
3. Arimavičiūtė, M. (2007) Funkcinių veiklų strateginis valdymas viešojo sektoriaus institucijose. *Viešoji politika ir administravimas*, 20.
4. Arimavičiūtė, M., Svetikas, K.Ž.(2012). *Strateginis valdymas*. Vadovėlis. Mykolo Romerio Universitetas.
5. Baubinaite, K. (2011). Didžiosios strategijos prielaidos ir perspektyvos XX–XXI amžių sandūroje. *Politology (Politologija)*, 133-169.
6. Bernotas, D., Guogis A. (2003). *Socialinės politikos modeliai: dekomodifikacijos ir savarankiškai dirbančiųjų problemos*: Monografija. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
7. Bernotas, D., Guogis A. (2006). *Globalizacija, Socialinė apsauga ir Baltijos šalys*: Monografija. Vilnius: MRU.
8. Bitinas, A., Bitaitis, D. (2014) Piniginės socialinės paramos pertvarka: esminiai pokyčiai ir tendencijos. *Socialinių mokslų studijos*, 6(3), 590–610.
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., ir Žydzūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė.
10. Bitinas, A., Usonis, J. (2013). „Flexycurity“ teisinis reguliavimas. Vadovėlis. Vilnius: MRU leidykla.
11. Bosas, A. (2002). Šiuolaikinės strateginio valdymo problemos: Socialinių ekonominių bei technologinių pokyčių įvertinimas. *Tiltai*, 10, 12-24.
12. Buškevičiūtė, J., Raipa, A. (2011) Sprendimai šiuolaikinio viešojo valdymo evoliucijoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 1, 17–26.
13. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: šeštas (trečias elektroninis) leidimas (2011). interaktyvus [žiūrėta 2016-06-21]. Prieiga per internetą: <http://dz.lki.lt/word/dokumentas>
14. Davulis, G. (2012) Socialinės politikos principai Europos sąjungoje ir Lietuvoje. *Societal Innovations for Global Growth*, 1(1) 2335-2450.
15. Dokumentų klasifikacijos, tipologija, srautai (2016)[žiūrėta 2016-06-21]. Prieiga per internetą <http://edok.sf.library.lt/leidyba/4MM/65258.html>
16. Ekonomikos terminai(2016). Interaktyvus [žiūrėta 2016-11-06]. Prieiga per internetą <http://e-terminai.lt/ekonomika/bendrasis-vidaus-produktas-bvp>
17. Fairchild, G., Freeman, R. E., Mead, J., Venkataraman, S. (2010) What is Strategic Management? *Business publishing*.
18. Gaulė, E.(2014). Sumanus viešasis valdymas: samprata ir dimensijos. *Viešoji politika ir administravimas*, 13(3), 372-385.
19. Gedvilaitė-Moan, A., Zakarevičius, P. (2010) *Strateginio planavimo ypatumų viešajame sektoriuje teoriniai aspektai*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai.
20. Guogis, A. (2008). Dėl Lietuvos socialinės apsaugos sampratos. *Socialinis darbas*, 7(2).
21. Guogis, A. (2012). Palyginamoji gerovės modelių ir socialinio administravimo analizė. *Tiltai*, 1.
22. Guogis, A. (2006) Socialinės politikos modeliavimas Europos integracijos procese. *Viešoji politika ir administravimas*, 17.

23. Gold, A. H., Malhotra, A., Segars, A. H. (2001) Knowledge Management: An Organizational Capabilities Perspective. *Journal of Management Information Systems*, 1, 185-214.
24. Henderson, B. (1981) The Concept of Strategy. *The Boston Consulting Group, Inc.*
25. Hunger, D., Wheelen, T.L. (2003) Essentials of Strategic Management. *HR Folks International*.
26. Jucevičius, R., Monkevičienė, Z., Rybakovas, E. (2008) *Žinių organizacijos strateginis valdymas*. Mokomoji knyga. Kaunas
27. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas. Judex leidykla.
28. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. (2010). Socialinės garantijos šeimai kaip socialinės politikos šeimos srityje įgyvendinimo teisinės priemonės. *TEISĖS PROBLEAMOS*. Nr. 4 (70)
29. Kearney, C., Morris, M.H.(2015) Strategic renewal as a mediator of environmental effectson public sector performance. *Small Bus Econ*. 45, 425–445
30. Komisijos komunikatas 2020 m. Europa.Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija, Europos komisija, 2010 .
31. Knaus, E.J. (2005) Life Planning, Strategic Planning, Financial Planning. *Journal of Business & Economics Research – December*, 3(12)
32. Lazutka, R., Žalimienė, L., Skučienė, D., Tamošiūnė-Ivaškaitė V., Šumskaitė, L. (2008). *Socialinė parama Lietuvoje: remiamųjų padėtis ir paramos rezultatai*. Vilnius: Lodvila
33. Melnikas, B., Smaliukienė, R.(2007). *Strateginis valdymas*. Mokomoji knyga. Vilnius.
34. Milevičienė, D.(2003). Socialinė politika. Socialinės politikos formavimo ribos. Socialinis darbas 2003 m. Nr. 1(3)
35. Mostafa, A.M.S., Seymour Gould-Williams, J., Bottomley, P. (2015) High-Performance Human Resource Practicesand Employee Outcomes: Th e Mediating Role of Public Service Motivation *Public Administration Review*, 75(5) 747–757.
36. Naujoji viešoji vadyba (2007). *Mokomoji knyga*. Kaunas: KTU.
37. Nickols, F. (2012). Strategy: Definitions and Meaning. Improving the Performance of People, Processes and Organizations.
38. Papirtis L.V., Bitinas, A. (2010) Socialinio teisingumo įgyvendinimo problematika finansuojant socialinės saugos sistemą. *Socialinių mokslų studijos*, 3(7), 37–58.
39. „Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo, vykdant savarankiškąją savivaldybių funkciją, perspektyvos“. Tyrimo, atlikto pagal 2013 m. liepos 30 d. pasirašytą projekto atlikimo sutartį Nr. D4-332, ataskaita Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai 2013.10.11. Lietuvos socialinių tyrimų centras .Vilnius
40. Raipa, A.(2011).Naujojo viešojo valdymo indikatorių diagnozavimo galimybės.*Viešoji politika ir administravimas*, 10(2,) 167–182
41. Staponkienė, J. (2004). Strateginis valdymas privataus ir viešojo sektoriaus organizacijose: panašumai ir skirtumai. *Socialiniai tyrimai*, 4, 85-93.
42. Socialinės apsaugos terminų žodynas (2000). [interaktyvus] [žiūrėta 2015-10-27]. Prieiga per internetą: http://www.sec.lt/pages/zodynas/index_.htm
43. Socialinio draudimo sistema. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2015). [žiūrėta 2016-09-24]. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/>
44. Socialinis pranešimas 2014-2015. *Socialinės apsaugos ir darbo ministerija*. Vilnius.
45. Sonda, M.(2014).Gosta Esping–Anderseno gerovės valstybės koncepcija. *Polemos*, 1 (1),. 33–45.
46. Tarptautinių žodžių žodynas(2015). [interaktyvus] [žiūrėta 2015-11-14]. Prieiga per internetą: <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=strategija&wid=18788>
47. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius

48. Valentinavičius, S.(2009). Verslo strategijos formavimo įmonėje teoriniai aspektai. *Verslas: teorija ir praktika*, 10(2), 130–141.
49. Vasiliauskas, A.(2004) *Įmonių ir nacionalinės ekonomikos strateginio valdymo sąsajos*. Pinigų studijos. Ekonomikos teorija ir praktika.
50. Vasiliauskas, A. (2004) *Nacionalinės ekonomikos plėtros strateginis valdymas: nustatytinis ir plėtotinis metodologiniai požiūriai*. Nacionalinės ekonomikos plėtros strateginis. valdymas. Pinigų studijos. Ekonomikos teorija ir praktika
51. Vasiliauskas, A. (2006). *Strateginis valdymas*. Kaunas: Technologija.
52. Zodziai.lt - tarptautinių žodžių žodynas (2016) interaktyvus [žiūrėta 2016-06-21]. Prieiga per internetą: <http://www.zodziai.lt/reiksme&word=Dokumentas&wid=4534>
53. Wynen, J., Verhoest, K.(2016) Internal performance-based steering in public sector organizations: examining the effect of organizational autonomy and external result control. *Public Performance & Management Review*, 39, 535–559.

DOKUMENTAI

1. Europos parlamento ir tarybos reglamentas. Dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo. 2004 m., Nr. 883/2004.
2. Europos socialinė chartija (pataisyta) Nr. 49-1704.
3. Europos komisija. Europa 2020 (žiūrėta 2016-09).
http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm
4. Europos Komisija. Šalies ataskaita. Lietuva 2016. SWD83 final.
5. Kreipimosi dėl socialinių paslaugų, socialinių paslaugų poreikio nustatymo, socialinių paslaugų skyrimo ir mokėjimo už socialines paslaugas Mažeikių rajono savivaldybėje tvarkos aprašas, patvirtintas Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2016 m. liepos 1 d. sprendimas Nr. T1-407.
6. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. *Valstybės žinios*. 2012 m. Nr. 61-3050.
7. Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymas Nr. XI-2386 galiojanti suvestinė 2013-11-23 prieiga per internetą.
https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DE127819AE22/TAIS_461482
8. Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas Nr. I-1115 galiojanti redakcija nuo 2017-01-01 prieiga per internetą
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1FEF229DA7C6/txfQzZPLbu>
9. Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymas Nr. 89-1706 galiojanti redakcija nuo 2017-01-01 prieiga per internetą
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1DEDD43B92AE/nImnjgiWeX>
10. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas Nr. XII-717 galiojanti redakcija nuo 2014-04-01 prieiga per internetą
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d1e6be90747611e3b675ad30753d4b1b>
11. Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas Nr. IX-1675 galiojanti redakcija nuo 2017-01-01, prieiga per internetą
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EEE59417F13/NgqDdqWeZi>
12. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio baudmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymas Nr. X-171, suvestinė redakcija nuo 2017-01-01 prieiga per internetą <https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.821DEBBBD657/vhpQiSKCdu>
13. Lietuvos Respublikos socialinės paramos mokiniams įstatymas Nr.73-2755 galiojanti redakcija nuo 2016-01-01 prieiga per internetą
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.915C6D6EB2A5/tSqgziMsqR>

14. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų, skirtų specialioms tikslinėms dotacijoms socialinėms išmokoms, kompensacijoms, socialinei paramai mokiniams ir socialinėms paslaugoms administruoti, naudojimo ir atsiskaitymo tvarkos aprašo patvirtinimo Nr. A1-670 galiojanti redakcija nuo 2015-01-01 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d946b6808f6011e4a98a9f2247652cf4>

15. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl socialinės paramos šeimai informacinės sistemos nuostatų ir socialinės paramos šeimai informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų patvirtinimo Nr. A1-172, galiojanti redakcija nuo 2016-04-01 prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.ACF3AFB05F0F/FSAFkcFVTK>

15. Lietuvos Respublikos valstybinių šalpos išmokų įstatymas Nr. 96-1873 galiojanti redakcija nuo 2017-01-01 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2CE6CFE9E2EE/KYsRQdWodz>

16. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė.Valstybinio audito ataskaita. Socialinės paramos sistema, 2011, Nr. VA-P-10-1- 5.

17. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė.Valstybinio audito ataskaita. Socialinių paslaugų teikimas. 2009, Nr. VA-P-10-16-4.

18. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė.Valstybinio audito ataskaita. Ar teikiamos socialinės paslaugos tenkina didėjančius senyvo amžiaus asmenų poreikius.2015, Nr.VA-P-10-9-10

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo Nr. 57-2312, galiojanti redakcija nuo 2015-08-05 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A6665E0FB4EC/DVzsDwbLfj>

20. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas Nr. I-533, galiojanti redakcija nuo 2017-01-01 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D0CD0966D67F/IsoLyWbPuj>

Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo įstatymas Nr. IX-2535, galiojanti redakcija nuo 2005-01-01 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AB8D4779ABE1>

21. Lietuvos respublikos vyriausybė nutarimas dėl socialinių paslaugų finansavimo ir lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo Nr. 978, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2016-04-27 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.067C00C4970A/HnSmcQiINv>

22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 metų veiklos prioritetų Nr. 1087 galioja nuo 2015-10-14 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/ae6ae150766611e5b7eba10a9b5a9c5f>

23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 metų veiklos prioritetų Nr. 1003 galioja nuo 2016-10-12 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8dcdae5091f911e69ad4c8713b612d0f>

24. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas dėl Socialinės paramos koncepcijos Nr. 360 galioja nuo 1994-05-09 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.94C699EE487A>

25. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimas dėl viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos patvirtinimo Nr.171 galiojanti redakcija nuo 2015-10-02 prieiga per internetą

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.292E6E1256EB/lhuvXvASDF>

26. Mažeikių rajono savivaldybės ilgalaikis strateginis plėtros planas 2014–2020 m. Nr.T1-219

27. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems Mažeikių rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2013 m. gruodžio 20 d. sprendimas Nr. T1-407

28. Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems Mažeikių rajono savivaldybės gyventojams teikimo tvarkos aprašas, patvirtintas Mažeikių rajono savivaldybės tarybos 2014 m. gruodžio 19 d. sprendimas Nr. T1-364

29. Socialinių paslaugų katalogas Nr. 43-1570, galiojanti redakcija nuo 2014-09-01 prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.51F78AE58AC5/USdjbNTqLO>

30. Socialinių paslaugų įstatymas Nr.17-589 galiojanti redakcija nuo 2017-01-01 prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.91609F53E29E/MbbrfluTmA>

31. Socialinių paslaugų planas Nr. T1-75, 2016.

32. Taking stock of the Europe 2020 strategy for smart, sustainable and inclusive growth Brussels, 19.3.2014 European Commission (žiūrėta 2016-09-05)
http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/europe2020stocktaking_annex_en.pdf

33. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EEE59417F13> žiūrėta 2015-10-20

34. Teisės aktų registras. Lietuvos teisėkūros sistema (2014) žiūrėta (2016-06-19) Prieiga per internetą

https://www.e-tar.lt/portal/staticContent.html?code=LEGAL_SYSTEM#_Toc376371658

TINKLALAPIAI

Lietuvos Respublikos seimas <http://www.lrs.lt/>

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija <http://www.socmin.lt/>

Mažeikių rajono savivaldybė. <http://www.mazeikiai.lt/>

Nevdainformacinės sistemos <http://old.nevda.lt/parama.html>

Socialinės paramos šeimai informacinė sistema <https://www.spis.lt/Titulinis/Apie>

Teisės aktų registras <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3EEE59417F13>

Lietuvos statistikos departamentas. (žiūrėta 2016-09-24)

Eurostat. Your key to European statistics (žiūrėta 2016-09-24)

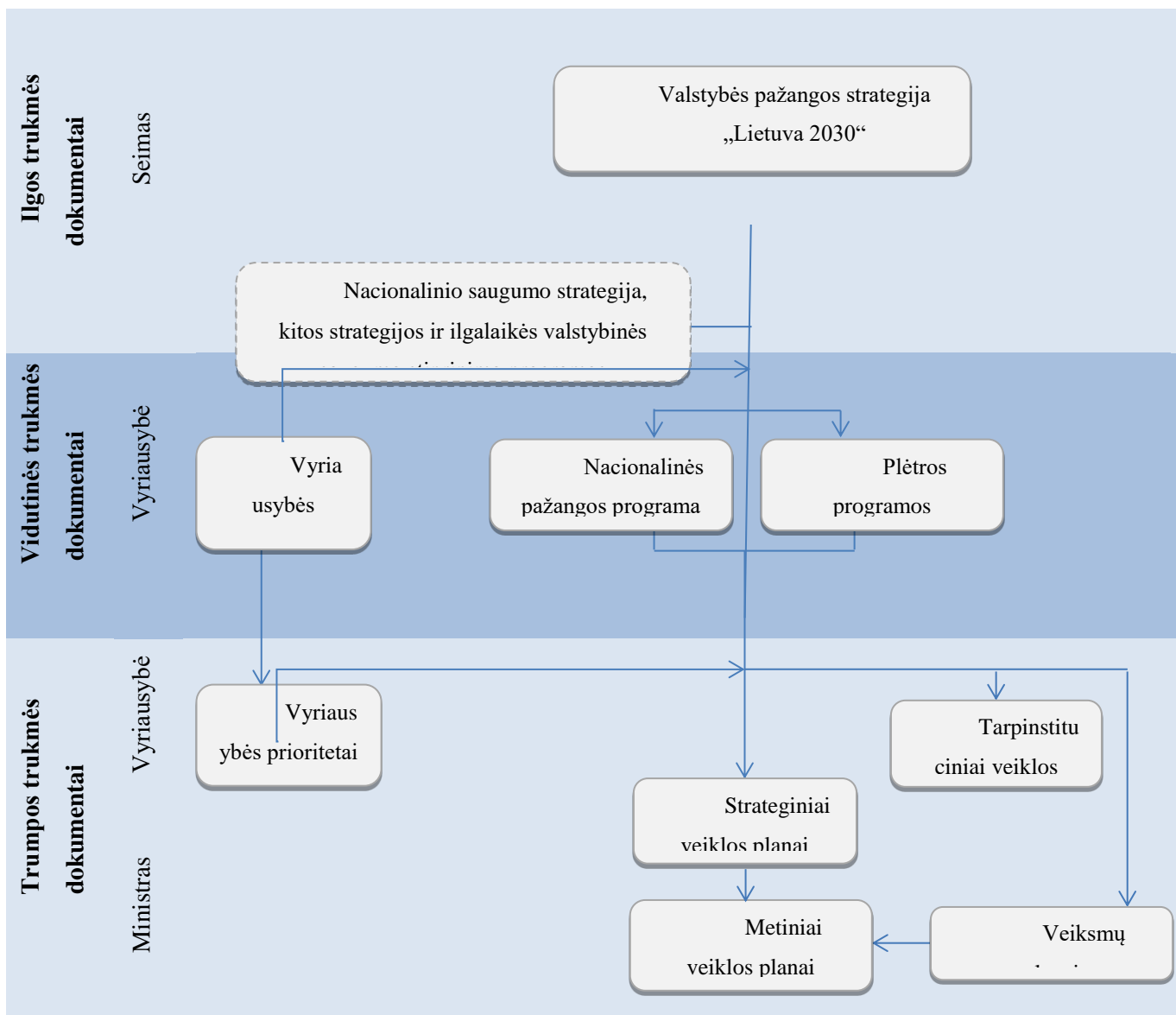
<http://vitrinos.spis.lt:8080/>

Teisės aktų gidas (žiūrėta 2016-11-13) <http://www.tagidas.lt/savadai/9003/>

PRIEDAI

Strateginio planavimo metodikos
1 priedas
(Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2012 m. spalio 16 d. nutarimo Nr. 1257
redakcija)

PLANAVIMO DOKUMENTŲ SCHEMA

Nr. [1257](#), 2012-10-16, Žin., 2012, Nr. 122-6140 (2012-10-20)

2 priedas

ES šalių Socialinės apsaugos išlaidos išmokoms ir paslaugoms

Šalis/ lėšos Eur	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Belgium	99.424,76	101.947,70	107.535,07	110.763,00	113.556,02
Bulgaria	5.821,74	6.324,26	6.584,61	6.694,66	7.113,95
Czech Republic	28.981,34	30.423,97	31.915,19	31.977,71	30.747,69
Denmark	73.069,62	76.553,17	76.796,92	78.538,89	81.000,98
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	716.801,97	733.492,37	738.010,74	755.219,87	781.895,82
Estonia	2.625,89	2.561,52	2.576,84	2.661,60	2.776,82
Ireland	38.263,40	38.638,73	38.083,98	37.841,97	37.173,13
Greece	63.249,33	62.549,66	60.165,23	57.953,55	:
Spain	258.474,73	261.411,17	266.625,72	261.169,20	259.529,27
France	593.777,56	613.319,22	631.542,29	652.581,05	672.040,15
Croatia	9.088,09	9.137,00	8.926,51	8.993,65	9.250,65
Italy	432.715,00	443.500,00	447.926,00	452.504,00	459.449,00
Cyprus	3.503,69	3.787,74	3.999,30	4.009,03	3.930,87
Latvia	3.092,22	3.176,12	2.993,56	3.067,79	3.232,07
Lithuania	5.488,90	5.083,24	5.061,72	5.170,20	5.052,74
Luxembourg	8.492,52	8.899,38	9.246,64	9.850,24	10.564,39
Hungary	21.017,70	21.750,23	21.674,00	20.966,39	20.909,58
Malta	1.149,47	1.221,72	1.240,76	1.318,88	1.390,39
Netherlands	168.045,00	175.059,00	181.122,00	186.271,00	190.453,00
Austria	82.892,64	85.405,87	87.105,14	90.450,11	93.369,55
Poland	62.523,91	69.131,90	68.892,18	67.109,76	:
Portugal	42.966,37	43.828,24	42.709,14	42.007,22	44.377,20
Romania	20.100,25	21.701,86	21.643,40	20.283,97	20.886,46
Slovenia	8.406,23	8.668,49	8.883,53	8.799,81	8.808,11
Slovakia	11.480,53	11.943,75	12.241,50	12.733,22	13.186,42
Finland	50.897,39	53.165,64	55.204,47	58.505,44	61.578,48
Sweden	91.487,70	103.395,51	112.246,45	121.648,42	128.328,04
United Kingdom	472.443,45	515.225,02	528.127,89	584.951,60	568.158,21
Iceland	2.178,60	2.304,87	2.496,56	2.595,83	2.703,07
Norway	69.161,27	79.434,54	86.749,46	95.070,64	96.161,35
Switzerland	91.645,21	101.371,20	115.517,99	122.857,41	125.006,33
Serbia	:	6.958,05	7.425,08	7.433,90	7.807,52
Turkey	60.868,49	72.704,14	71.719,20	83.178,86	85.452,39

Šaltinis: Eurostat 2016

3 Priedas

ES šalių Bendrasis vidaus produktas

Šalis/ Iėšos proc.	2013Q4	2014Q1	2014Q2	2014Q3	2014Q4	2015Q1	2015Q2	2015Q3	2015Q4	2016Q1	2016Q2
Belgium	0,8	1,7	1,8	1,7	1,5	1,3	1,8	1,3	1,6	1,2	1,3
Bulgaria	2,6	0,2	1,5	0,8	2,5	3,9	3,1	3,8	3,6	3,6	3,5
Czech Republic	1	2,4	2,8	3,6	2,1	4,6	5	4,2	4,3	2,7	3,6
Denmark	0,4	1,7	0,8	1,3	1,2	1,2	2,2	0,6	0	-0,3	0,8
Germany	1,4	2,6	0,9	1,2	1,7	1,3	1,8	1,8	2,1	1,5	3,1
Estonia	2	1,9	3,1	2,4	3,9	1,2	1,9	1,9	0,8	1,5	0,8
Ireland	2	6,7	7,9	8,1	11,1	28,1	24,3	24,4	28,4	3,9	4,1
Greece	-2,5	0	0,4	1,6	0,6	0,3	1,3	-1,7	-0,7	-0,9	-0,4
Spain	-0,6	0,9	1,2	1,6	1,8	2,7	3,2	3,5	3,3	3,5	3,6
France	0,9	0,8	0,3	0,7	0,7	1,4	1,2	1,1	1,4	1,5	1,9
Croatia	-1,1	-1	0,9	-0,3	0,1	0,6	1,2	2,8	1,8	2,7	2,8
Italy	-0,9	0,3	0	0,1	0,1	0,4	0,9	0,6	1	0,8	1
Cyprus	-5,8	-4	-2	2,1	1,9	0,2	1,4	2,3	2,5	2,6	2,9
Latvia	2,7	2,7	2,1	2,1	1,7	1,8	2,8	3,5	2,7	2,1	2
Lithuania	3,6	4,4	4,2	3,1	2,4	1,6	1,6	1,8	2,1	2,4	1,9
Luxembourg	3,1	4,3	1,8	4	8,7	4,5	4,8	1,7	3,2	3,1	4,3
Hungary	3,	3,	4,	3,	3,	3,	2,	2,4	3,2	1,1	2,6

	6	8	1	4	3	5	7				
Malta	3, 4	3, 2	2, 6	2, 6	5, 4	6, 1	6, 3	6	6,3	5,3	3
Netherlands	1, 6	0, 6	1, 6	1, 6	1, 9	2, 6	1, 9	2	1,4	1,5	2,3
Austria	0, 9	0, 8	0, 9	0, 5	0, 4	0, 8	0, 5	1,4	1,1	1,6	1,2
Poland	2, 2	3, 3	3, 1	2, 9	3, 8	3, 8	3, 1		4,3	2,5	3
Portugal	1, 2	0, 7	1, 1	1, 3	0, 4	1, 7	1, 5	1,7	1,6	1	1,1
Romania	5, 3	4, 3	1, 7	3, 2	2, 8	4, 3	3, 4	3,6	3,8	4,3	6
Slovenia	2, 2	2, 3	3, 6	3, 8	2, 6	2, 5	2, 2	2	2,8	2,3	2,7
Slovakia	2, 1	2, 5	2, 5	2, 4	2, 8	2, 9	3, 4	3,7	4,3	3,4	3,7
Finland	0, 2	- 0,5	- 1,1	- 0,9	- 0,3	- 0,5	0, 6	-0,1	0,7	0,8	1,1
Sweden	2, 5	1, 9	2, 6	2, 7	3, 2	3, 1	4	4,1	5,2	3,7	4,4
United Kingdom	1, 6	1, 6	3, 2	3, 9	3, 5	3, 5	2	1,7	1,8	2,3	0,6
Iceland	5, 4	- 1,2	2, 6	4, 5	1, 6	4, 3	7	2,4	3,2	4,4	3,7
Norway	1, 6	3, 8	- 0,2	1, 5	2, 5	1, 5	2, 3	2,6	0,2	0,6	2,5
Switzerland	1, 9	2, 2	1, 6	1, 8	2, 3	1, 4	0, 7	0,8	0,5	1,1	2
Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	0, 8	3, 9	1, 5	4, 3	4, 6	3, 8	3, 4	3,6	3,9	2	2,2

Šaltinis: Eurostat 2016

ES šalių BVP žmogui (to meto kainomis)

Šalys/lėšos	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Belgium	31.000	32.500	33.100	32.300	33.500	34.500	35.100	35.300	35.900	36.600
Bulgaria	3.600	4.300	5.000	5.000	5.200	5.600	5.700	5.800	5.900	6.300
Czech Republic	12.100	13.400	15.400	14.100	14.900	15.600	15.400	15.000	14.900	15.800
Denmark	41.500	42.800	43.900	41.700	43.500	44.200	45.200	45.500	46.200	46.800
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	29.500	31.000	31.700	30.600	32.100	33.700	34.300	35.000	36.100	37.100
Estonia	10.000	12.100	12.300	10.600	11.000	12.500	13.500	14.300	15.000	15.400
Ireland	43.300	44.800	41.700	37.400	36.700	37.800	38.300	39.200	41.900	55.100
Greece	19.800	21.100	21.800	21.400	20.300	18.600	17.300	16.500	16.300	16.200
Spain	22.700	23.900	24.300	23.300	23.200	22.900	22.200	22.000	22.300	23.200
France	29.200	30.400	31.000	30.000	30.800	31.500	31.800	32.100	32.300	32.800
Croatia	9.300	10.200	11.200	10.500	10.500	10.400	10.300	10.200	10.200	10.400
Italy	26.500	27.400	27.600	26.400	26.800	27.300	26.700	26.500	26.700	27.000
Cyprus	21.700	22.900	24.200	23.100	23.300	23.200	22.500	21.000	20.600	20.800
Latvia	7.800	10.300	11.200	8.800	8.500	9.800	10.800	11.300	11.800	12.300
Lithuania	7.400	9.000	10.200	8.500	9.000	10.300	11.200	11.800	12.500	12.900
Luxembourg	70.600	76.500	77.000	72.800	78.700	82.500	82.600	85.000	88.300	89.900
Hungary	9.100	10.100	10.700	9.400	9.800	10.100	10.000	10.300	10.600	11.100
Malta	13.300	14.200	15.000	14.900	15.900	16.500	17.200	18.100	18.900	20.300
Netherlands	35.400	37.400	38.900	37.400	38.000	38.500	38.500	38.900	39.300	40.000
Austria	32.200	34.000	35.100	34.300	35.200	36.800	37.600	38.000	38.700	39.400
Poland	7.200	8.200	9.600	8.300	9.400	9.900	10.100	10.300	10.700	11.200
Portugal	15.800	16.600	16.900	16.600	17.000	16.700	16.000	16.300	16.600	17.300
Romania	4.600	6.000	6.900	5.900	6.300	6.600	6.700	7.200	7.600	8.100
Slovenia	15.700	17.400	18.800	17.700	17.700	18.000	17.500	17.400	18.100	18.700
Slovakia	8.400	10.400	12.200	11.800	12.400	13.100	13.400	13.700	14.000	14.500
Finland	32.800	35.300	36.500	33.900	34.900	36.500	36.900	37.400	37.600	38.200
Sweden	36.900	39.000	38.200	33.300	39.400	42.900	44.500	45.400	44.600	45.600
United Kingdom	35.100	36.500	31.800	27.400	29.200	29.600	32.400	32.000	35.000	39.600
Iceland	44.800	50.000	33.800	28.900	31.500	33.000	34.500	36.000	39.600	45.700
Norway	59.100	62.200	66.400	57.600	66.200	72.300	79.000	77.400	73.200	67.100
Switzerland	45.500	46.000	49.000	50.000	55.900	63.400	64.700	63.700	64.700	73.000
Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	2.700	3.000	3.300	3.300	3.500	3.700	3.700	3.900	:	:
Albania	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Serbia	3.300	4.000	4.600	4.200	4.100	4.600	4.400	4.800	4.700	4.700

Šaltinis: Eurostat 2016

INTERVIU KLAUSIMYNAS

Esu Šiaulių universiteto Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto Viešojo valdymo magistrantūros studijų studentė Daiva Končiuvienė, rengiu magistro baigiamąjį darbą tema „Strateginis socialinės paramos valdymas: Mažeikių rajono atvejis“. Tyrimu siekiama išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia socialinės paramos valdymo įgyvendinimo problemas ir kokios socialinės paramos valdymo tobulinimo galimybės. Apklausa yra konfidenciali, anoniminė, gauta informacija bus naudojama tik apibendrintu pavidalu magistro darbo rengimui.

Bendrieji informanto duomenys:

Pareigos.....
 Darbo trukmė užimamose pareigose, metais.....
 Darbo trukmė viešajame sektoriuje, metais.....
 Išsilavinimas.....

1. Kaip įvertintumėte gyventojų žinias apie valstybines socialinės paramos priemones?

Pažymėkite tinkamą atsakymą, 1 – labai blogai; 5 – labai gerai.

1 2 3 4 5

A. Pakomentuokite, kodėl taip vertinate

B. Kokių priemonių reiktų imtis gerinant gyventojų žinių lygio situaciją

2. Įvardinkite sėkmingiausiai ir sunkiausiai sprendžiamus socialinius iššūkius rajone.

3. Nurodykite tris pagrindinius **informacijos šaltinius**, iš kurių **sužinote** svarbiausią informaciją apie Vyriausybės priimtus nutarimus dėl socialinės paramos teikimo tvarkos pakeitimų, ir tris pagrindinius informacijos šaltinius, iš kurių, Jūsų nuomone, **visi visuomenės nariai** turėtų sužinoti svarbiausią informaciją apie Vyriausybės ir savivaldybės priimtus nutarimus dėl socialinės paramos teikimo tvarkos pakeitimų. Žymėkite ✓.

Informacijos šaltinis	Šaltiniai, iš kurių Jūs sužinojote apie pertvarką	Šaltiniai, iš kurių visuomenė turėtų sužinoti informaciją apie pertvarką
Žiniasklaida (radijas, televizija)		
Internetinės žiniasklaidos portalai		
Didieji šalies dienraščiai (Lietuvos rytas, Lietuvos žinios, Respublika)		
Specializuoti internetiniai portalai (SADM, savivaldybių ir pan.)		
Specializuoti seminarai, susirinkimai, pasitarimai, posėdžiai		
Savarankiška teisės aktų ir jų komentarų paieška		
Lietuvos savivaldybių asociacija		
Artima aplinka (bendruomenė, draugai, šeima)		
Vyriausybės siunčiami nutarimai, teisės aktai		
Savivaldybės platinami nutarimai, teisės aktai		
Kita (nurodykite)		
Kita (nurodykite)		

Pagrįskite savo žymėjimą ir pateikite siūlymus informacijos sklaidos gerinimui: _____

4. Kaip manote, kokias pagrindines socialinės paramos valdymo sritis reikėtų tobulinti (teisinę sistemą, paramos organizavimą, dalyvaujančių institucijų struktūros keitimą ir t.t.)? Kodėl ir kaip?

5. Kokių kitų institucijų/organizacijų įtraukimas į socialinės paramos valdymą gali padėti spręsti socialines problemas?

6. Įvertinkite, koku lygiu rajone įgyvendinami norminiai teisės aktai, teikiant socialinę paramą (Pažymėkite tinkamą atsakymą, 1 – labai blogai; 5 – labai gerai. Žymėkite ✓).

Norminiai teisės aktai, charakterizuojantys Mažeikių rajono savivaldybės kompetenciją	Vertinimo balai				
Lietuvos Respublikos įstatymai, Vyriausybės nutarimai					
Rajono savivaldybės tarybos sprendimai (tvarkos)					
Administracijos direktoriaus įsakymai					
Socialinės paramos įgyvendinimo programos					

A. Pakomentuokite, kodėl taip vertinate _____

B. Kokių priemonių reikėtų imtis gerinant norminių teisės aktų įgyvendinimą

7. Įvertinkite vykdomų socialinės paramos priemonių veiksmingumą.

Pažymėkite tinkamą atsakymą, 1 – labai blogai; 5 – labai gerai.

1 2 3 4 5

A. Pakomentuokite kodėl taip vertinate

B. Kokių priemonių reikėtų imtis gerinant socialinės paramos priemonių veiksmingumą

Dėkoju už atsakymus.